

109-5
L 67 I (15-17)

Latvijas Satwersmes Sapulzes stenogramas

4. burtniza

1920.

Satwersmes Sapulzes isdewums

Krahjumâ pee A. Gulbja, Rigâ,
Suworowa eelâ 14.

169-5
67

peeb. 13. 11. 80

Latvijas in. 5053. burtņiza.

Satwerfmes Sapulzes stenogramas

I. sesijas 15. sehde 1920. gada 16. julijs

(Atklahta plkst. 6.45 pēc pusdeenas).

Likums par zivildeenestu (nodots sozials likumdošanas komisijas wehltreisejai zaurlubfoshanai).
— Likums par stempelnodokli (steidsamibas fahrtā peenemts divos lasjumos). — Waldibas
atbilde us peeprafisjumu par komandanturas fareiwu nelikumigu rihzibu Jaungulbenē.

Presidents J. Tschafste: Satwerfmes Sapulzes sehde atklahta.

Bes dascheem sikhumeem, kas tika pasinoti, Satwerfmes Sapulzē scho-
deen us deenas fahrtibas stahw: 1) Pahrmainas Satwerfmes Sapulzes
lozeklu fastahwā; 2) likumprojektu nodoshana komisijam; 3) likums par
zivildeenestu; 4) peesihme pee likuma 2. panta par pensijas issneegshanu
fareiwu gimenem; 5) likums par stempelnodokli; 6) waldibas atbilde us
peeprafisjumu par komandanturas fareiwu nelikumigu rihzibu Jaungulbenē
un 7) redakcijas komisijas sinojums.

Pahrgrosisjumi komisiju fastahwā: teef likts preekshā no semneeku fa-
weenibas organisazijas komisijā Strautneeka weetā eewehlet V. Nonahzu.
Gebildumu naw? Peenemts. No bespartejistās grupas agrarleetu komisijā
teef likts preekshā U. Berga weetā P. Alshmanis. Gebildumu naw? Pee-
nemts. No soziodemokratu frakcijas delegē paschwaldibas leetu komisijā
E. Tomasa weetā M. Skujeneeku. Gebildumu naw? Peenemts. No
wahzu frakcijas teef delegets amnestijas komisijā Minza weetā Magnufs un
walsis nodewibas leetu komisijā Magnufa weetā P. Kluge. Gebildumu
naw? Peenemts. No demokratu frakcijas teef sinots, ka amnestijas komi-
sijā Bankawa weetā teef delegets E. Bitte. (Smeekli).

Jr eenahfufchi diwi apfweikumi no tahlateem apwideem. Es luhgfchu
sekretaru tos nolafit.

Sekretars R. Jwanowš:

„Konstituantes Presidentam, Jahnim Tschafste, Rigā.

No Harbinas. Mandshurijā esofcho latweefchu wahrda luhbsam Juhš
nodot muhu pirmam parlamentam, Latvijas Satwerfmes Sapulzei, firsnigu
apfweikumu; karstato wehleschanos weenadi redset winas atbildigā darbiba
ihsto Latvijas tautas grihu zelt demokratisko Latviju us brihwibas un teefbu
prinzipeem. Stipreem buht, darbā nepaguri, pahrbaidijumos neiffamit!

Latwijas preekshstahwis Harbinā Edwards Silgalwis, sekretars Karlis
Sprenne, Mandshurijas Latvijas paschnolemschanas faweenibas preekshneeka
weetneeks Romans Sarinsh, Harbinas latweefchu beedribas preekshneeka weet-
neeks Jahnis Drawis, Harbinas latweefchu iglihtibas pulzina „Stars“ preeksh-
neeka weetneeks Julius Kalazs.“

„Satweršmes Sapulces Prezidentam, Reigā.

Rēzeknes apriņķa pōgostu delegatu pirmo sapulce sweiconoj Latwijas Satweršmes Sapulci, vēleij myusu tautas deputatim ražigu dorbu pi likumu izstrodošanas un sewiški pi swarigo deļ Latgolas zemes reformas likuma. Lai dzeiwoj tautas deputati, lai dzeiwoj oroju Latwija.

Pogostu delegatu priksadatojs Zadwinskis.“

Cenahzis pašinojums, ka Satweršmes Sapulces lozeklis Minzš noleef ņawas pilnwaras. Wina weetā naht no Latgales wehleschanu apgabala I. listes Zwi Rubins. Gebildumu naw? Peenemts.

Jr eenahzis pašinojums, ka Satweršmes Sapulces lozeklis Bankaws noleef ņawas pilnwaras. Nahtofchais kandidats pehz Ruršemes wehleschanu apgabala 5. listes ir Karlis Skalbe. Gebildumu naw? Peenemts.

Dascheem Satweršmes Sapulces lozekteem ir doti atwalinajumi us wiau luhgumeem: L. Fišmanim no 20. julija lihds 20. augustam un Andrejam Sihmanim no 13. lihds 28. julijam.

Cenahfuschee likumprojekti, kuri nododami komišijam, ir ņefofchi: Pagaštu ņatweršmes pagaidu likuma 39. panta papildinajuma projekts — nododams juridiskai un pašchwaldibas leetu komišijam. Gebildumu naw? Peenemts. Tad noņazijumi par Daugawas ņalini leetofchanu Rigas ostas rajonā — tirdsneezibas un ruhpnenezibas komišijai. Gebildumu naw? Peenemts. Bahtu nodoflis Latwijas ostās — finansu un budscheta komišijai. Gebildumu naw? Peenemts. Likums par nodofli par laiwam tāpat — finansu un budscheta komišijai. Gebildumu naw? Peenemts. Rugu ionaņchas un lotņchu nodoflis Latwijas ostās — finansu un budscheta komišijai. Gebildumu naw? Peenemts. Likums par ziwilņtahwofla aktu registraziju nododams juridiskai komišijai. Gebildumu naw? Peenemts. Likums par ihpaņchuma teefibu peeteifchanu us waldibas eewahktām mantam — juridiskai komišijai. Gebildumu naw? Peenemts. Likums par administratiwām teefam — nododams juridiskai komišijai. Gebildumu naw? Peenemts.

Mums ir eenahzis likumprojekts par walsts ņemju fonda nodibinaņchanu. Agrarkomiņija no ņawas puņes leef preeņņchā ņcho likumprojektu nodot zaurņstatit juridiskai komišijai ar preeņņchraftu:

„Agrarkomiņija leef preeņņchā ņcho likumu zaur plenaro ņehdi nodot juridiskai komišijai ar preeņņchraftu pehdejo diwu nedetu laikā zaurņstatit, nodot ņawu atņauņsmi un juridiski rediget.“

Wahrds peeder Sihmanim.

A. Sihmanis (ņemneeku ņaweeniba): Man juridiskās komišijas wahrdā jaiņņatās, ka ņchis likumprojekts naw diwu nedelu laikā tahdā weidā apņrahda'ams un preeņņchā zelams, ņa to likuma ņwarigums praņa. Man perņonigi ir bijuņi iņdewiba nodarbotees ar ta likumprojekta redigefchanu, tahds wiņņch tagad ir, wairakās ņehdēs, un es wiau tik tahlu paņiņtu, ka ņinu, ka no juridiskās puņes wiau tik ahtri apņrahdat ņaktiski naw eespehjamš, un ja tahdā pawehle teef dotā, tad pateefibā taš ņchai laikā ari netiks pa-darits. Juridiskā komišija leef Satweršmes Sapulzei preeņņchā ņcho terminu nolikt wiņmasakais us trihs nedelam.

Prezidents J. Šchafste: Juridiskā komišija leef preeņņchā diwu nedelu weetā list trihs nedelas. Waj buhtu pret ņcho preeņņchlikumu tahdi eebildumi? Tā tad paliks ņpehtā juridiskās komišijas preeņņchlikums — trihs nedelas.

Jr eenahzîs eeroſinajumš no fara leetu komiſijas par eefſchejaš iſluh-foſchanaš nodalaš funkciju nodofchānu eefſchleetu miniſtrijai, uſdodot wal-dibai 2 nedelu laiķā iſſtrahdat atteezigu likumprojektu. Waj ſapulze peenem ſcho eeroſinajumu? Peenemtš. Wiſch tiš wirſiſ ſparāſtā ſahrtibā.

Tad ir eefneegtš eeroſinajumš: likumu no 1920. g. 18. marta par Latwijāš nauđu tā weenigo maſſaſchanaš lihdfekli Latwijā atzelt. Paraf-ſtijuſchi: Magnuſš, Schiemaniš, Fiſchmaniš, W. v. Firſſš, Botſchagowš, Pawlowš, Tronš, Nurotš.

Waj ſchiš eeroſinajumš teeſ peenemtš? Wiſch tiš wirſiſ tai ſahr-tibā, ſahda mumš paredſeta pehž ſahrtibaš rulla.

Nahloſchaiš deenaš ſahrtibaš punktiš: Likumš par ziwildeeneſtu. Re-ferentš J. Rehmaniš.

Referentš J. Rehmaniš: Paſtahwofchaiš likumš par ziwildeeneſtu no pagaidu wal-dibaš iſdots 1920. g. 16. julijā likumdoſchanaš ſahrtibā un ir ſpehķā no 1920. g. 14. aprila. Juridiſtā komiſija, zaurſkatijuſi ſcho likumu wiſā wiſumā, atrada wiņu par pamatigi iſſtrahdatu, leetderigu un pilnigi peenemamu. No ahreeneš ſtatoteeš, ſchiš likumš, kurſch wal-dibaš redakzijā aptwer 41 pantu un juridiſtāš komiſijaš preeſchā liktā redakzijā 39 pantuš, iſſkataš loti ihšš, ſamehrā ar Kreewijāš likumu, kurſch bij ſpehķā pee mumš lihdi 1920. g. 14. aprilim. Taš iſſkaidrojānš loti weenfahriſchi. Paſtah-wofchā Kreewijāš likumā par ziwildeeneſtu loti daudš weetaš aiſnehma noſa-zijumi, kaš bij ſaiſtiiti ar noteikumeem par ſahrtu ſtarpibu, apgehrbeem, galma deeneſtu, tituleem, iſchinam u. t. t. Rahdaš trihš zeturt-dalaš no wiſa likuma aptwehra taiſni ſchee noſazijumi, kaš, eewehrojot muhſu apſtahklus un muhſu konſtituziju, wiſi tā tahdi atkriht noſt un tapehž tagadejā paſtah-wofchā likumā par ziwildeeneſtu ir eeweſti tikai tee praktiſkee noſazijumi, beſ kureem walſtiš eerehdnu dſihweš reguleſchana newar notikt. Rā eš teizu, wiſā wiſumā juridiſtā komiſija atrada ſcho likumu par peeteekofchi iſſtrahdatu un peenemamu. Eewehrojot to, ka Satwerſmeš Sapulzeš lozektieem likumš ir preeſchā tikai tai redakzijā, ko peenehma juridiſtā komiſija, weenai dalai warbuht, buhš neſinamš, ſahdaš pahrmainaš juridiſtā komiſija projektejuſi eeweſt ſamehrā ar lihdfſchinejo ſpehķā eſoſcho, pagaidu wal-dibaš iſdoto likumu. Juridiſtāš komiſijaš uſdewumā eš ihſumā attehloſchu taš nedaudšāš peeſihmeš, kuraš juridiſtā komiſija ſkaiſtiija par wajaſſigu likt preeſchā Satwerſmeš Sapulzei eeweſt paſtahwofchā likumā par ziwildeeneſtu.

Pehž paſtahwofchā likuma par ziwildeeneſtu 8. pantā ir noteikumš, ka par eerehdneem newar tiht uſnemtāš nepilngadigaš perſonaš. Juridiſtā komi-ſija aiſina ſcho noſazijumu pee muhſu tagadejeem apſtahkleem par nepee-nemamu, bet no ſawaš puſeš peeſihmē pee 8. panta leet preeſchā peenemt noſazijumu, ka nepilngadigaš perſonaš war tiht eezeltaš tikai V. eerehdnu ſchķirā. Peekā eerehdnu ſchķira pehž paſtahwofchā likuma ir eerehdnu ſchķira, kuruš eezel un apſtiiprina amatoš wiņu tuwakā preeſchneeziba. Pehž Kree-wijāš likuma par ziwildeeneſtu walſtiš deeneſtā wareja tiht uſnemtāš perſonaš no 14 gadeem, bet walſtiš deeneſta teeſibaš wiņi ſahķa iſleetot no 16 gadeem.

Pee muhſu tagadejeem apſtahkleem, kad leelakā dala pilngadigo wi-h-reeſchu atrodaš fara deeneſtā, muhſu walſtiš eeſtahdēš leelu leelaiš wairumš ir ſeeweeteš, kuraš naw pilngadigaš t. i. naw ſaſneeguſchāš 21 gadu. Ne-war teikt, ka wiņaš buhtu ſliktakaš eerehdneš un ſapehž tad wiņām nedot teeſibaš, ſahdaš paſtahw walſtiš deeneſtā, galwenām ſahrtam teeſibaš uſ

penfijam? Valdības motīvs, azim redsot, ir tas, ka nepilngadīgi eerehdni nepar pilnā mētrā nest atbildību. Ja kahds no winaem buhs peelaidis sawā darbā kahdu nolaidību waj noseedsību, tad par to atbildību nesis teefchi preefšneeziba, kas scho eerehdni peenehmusi. Juridiskā komišija tadehl grib schoš eerehdniš eerindot V. šskiras eerehdniš, furi kanzlejas darbos eenem ne wifai šwarigu weetu, ispildidami teefchi tehniskūs darbus. Juridiskā komišija atrod, ka walšis pilšoneem, furi nebuhtu šafneegufchi 21 gadu, nepar atnemt teefšibās buht walšis eestahdēs un atšihst, ka par walšis eerehdneem war buht ari nepilngadigas personas.

12. pantā pastahwofchā likumā ašrahdits, ka eerehdnim, kurfch wehlaš pahreet zita rešora deenestā, jaefneeds par to luhgums ar norakstu no deenesta apraksta tai eestahdē waj personai, no kuras atkarajas wina atšwabinašana no deenesta. Juridiskā komišija, atšihdama, ka ičhis pahreeschanaš weids preefch pašcha eerehdna buhs neparozigs, jo tas war darit šinamu pahtraufumu laika šinā, kadehl ta leef preefchā, ka luhgumrakšis eefneedsams personai, no kuras atkarajas eerehdna pahreeschana un atšwabinašana no deenesta. Wezais rešors tahdēs apstahklos war winu tuhlin pahwest. Šchahdā weidā pahreeschana išnaht šamehrā weeglaka.

Šahlak ir noteikums 13. pastahwofchā pantā:

„Eestahjotees deenestā, eerehdniš šwinigi dod un paraksta šefofchu šolijumu: Apšolos Latwijai un winaš waldbai uštizibu, apnemos ispildit man uštizeto amatu pehz labatās apšinas, pahrelezibas un šināšanas, ispildit likumus, waldbas rihtojumus un preefšneezibas pawehles, neišpaust deenesta noslehpumus, apšnotees ka man par šawu daribu jaatbild likuma preefchā.“

Pahrrunajot scho noteikumu. juridiskā komišija nepanahza weenoschanoš par panta patureschānu, grošschānu waj atzelschānu. Par panta atzelschānu bija 5 komišijas lozekli, par patureschānu 5 un 2 atturejās. Tapehz juridiskā komišija škaita par šawu ušdewumu likt Satwerfmes Sapulzei preefchā nobalsot, waj pants štrihpojams waj paturams. Motiwejumi ir tahdi, ka pee tagadajeem apstahkleeem buhtu leeki prašit, no katra apšiniga pilšona eestahjotees deenestā šewifchu šolijumu, ka winsch ispildis wifus šawus pilšona peenahkumus. Šita želtās eerunas par to, ka ja eerehdniš, deenestā eestahjotees, nedotu tahdu šolijumu, tad wehlaš, šauzot winu pee atbildibas, itā nebuhtu formelaš šanzijas, ka winsch ir ušnehmees ispildit šawus peenahkumus taišni tahdā weidā, kā šhini pantā ašrahdits, ka katra Latwijas pilšona. peenahkums ir ispildit wifus likumus, un tā kā naw domajams, ka eerehdniš tos waretu žitadi ispildit, tad nebuhtu nekahda pamata taišit šchahdas formalitates un dot scho šwinigo šolijumu. Pehz muhsu kahribas rulla tahdus diwus projektus nepar eenest, tapehz tas šhini projektā išlaišts un ja winsch tiktu eewešts, tad nahktu kā papildinajums.

20. pants nošaka, ka gadījumā, ja eerehdniš šanem dšihwofli, apšurinašchānu un apgašmoschānu, tad alga naudā šamehrigi ir pamašinama. To nolehma štrihpot, jo tas jau pants par šewi ir šaprotams.

22. pants nošaka, ka teefiba uš algu heidsas ar eerehdna atlaischānu no amata. Amata nodoschanaš noliktais laišs nepar buht ilgaks par 8 deenam, škaitot no eeraschanaš deenas. Juridiskā komišija peenemot pirmo dalu no šchi panta štrihpoja noteikumu: „Amata nodoschanaš noliktais laišs nepar buht ilgaks par 8 deenam, škaitot no eeraschanaš deenas.“ Šā eereschajot laiku tagad, kur muhsu jaunais walšis aparats naw noštahdits tā, ka wifas eewaditās leetas

buhu peenemamā, weenā otrā weetā waretu rastees schēhrschli. Juridiskā komisija to atmēta un atšina, ka nekahdā šinā laikā us daschām deenam naw eerobeschojamā, jo praktiski now eespehjams amatu nodot noteiktā laikā.

23. § nošata, ka eerehdnis war dabut ikgadus atwalinajumu lihds 2 nedelam, bet pee muhsu tagadejeem apstahkleem, pee nenofahrtotās šatiffmeš, schis laikā, 2 nedelas wišeem eerehdneem, furi strahdā intensīwu darbu, buhs nepeeteekofschs, jo šinamu laiku aishems notifschana us atpuhtas weetu; tapehz juridiskā komisija atrada par wjadtsigu, ka schis atwalinajuma laikā japagarina us 3 nedelam, lai eerehdnis us laukeem waretu pawadit wišmas pilnās diwas nedelas un smeltees spehkus preefsch šawa tahlakā darba.

24 § nošata:

„Ja swarigu eemeslu deht eerehdnim dots atwalinajums ahrpus preefschējā pantā noteiktā fahrtejā atwalinajuma un tās ir ilgaks par nedetu, tad schahda atwalinajuma laiku eerehkina preefschshahwoščā fahrtejā atwalinajumā.“

Scho pantu wjadsetu maint tahdā fahrtā, ka šewišschu eemeslu deht eerehdnis war dabut atwalinajumu ari ahrpus noteikumeem.

War naht preefschā daschadi šaimneeziski apstahkli, peemehram, peederigo mirschanas gadījumos. Šifai tee war buht tee swarigafee eemesli, kur eerehdnim war tift dots atwalinajums. Bes schaubam, eerehdnis nekahdu atpuhtu schinis gadījumos nedabūs un atgreesifees no atwalinajuma wairaf saudejis šawus spehkus, nekā kad tās tahdu atwalinajumu nebuhtu bijis speests nemt. Eerehkinat to wafaras brihwlaikā, pehz juridiskās komisijas domam, buhtu netaišni. Nemot wehrā, ka refori šaweem eerehdneem atwalinajumu dos tifai loti swarigos gadījumos, eerehdneem noteikto brihwlaiku wajag garantet lai nebuhtu jarehkinas ar to, ka ja wišsch isleetojis speesto atwalinajumu, nedabūs normalo.

27. pants nošata:

„Eerehdnis, kas aij šlimibas neispilda deenestu, dabū pirmos diwas mehneschus pilnu algu un pehz tam wehl diwu mehneschu laikā pušalgas, bet ar notezejuscheem šescheem mehnescheem uskatams tā no deenesta istahjees.“

Juridiskā komisija atrod, ka atteezibā us eerehdneem, kas jau ilgaku laiku nostrahdajusch, pantu peenemt tahdā redakzija buhtu netaišni, un algas ismaksas šinā tahdeem eerehdneem šlimibas gadījumos pilna alga ismaksajama 6 mehneschus. Tās buhtu taišnigi un terminsch, no kura šahkot eerehdnim buhtu teesibas us scho 6 mehneschu ismaksu, buhtu peenemamā atteezibā us eerehdneem, furi nodeenejuschi walstis deenestā 10 gadus. Peesihmē pee 27. panta ir aifrahdiijums:

„Eerehdne dabū atwalinajumu ar pilnu algu tšhetras nedelas pirms šsemdeščanas un šesčas nedelas pehz šsemdeščanas, ja wina pa scho laiku neispilda kahdu zitu algotu weetu.“

Us daschu juridiskās komisijas lozetku preefschlikumu juridiskā komisija atšina no šawas puses par wjadtsigu list preefschā Satwersmes Šapulzei un eeweda ari Satwersmes Šapulzei preefschā listā projektā noteikumumu, ka eerehdne dabū atwalinajumu ar pilnu algu newis 4 nedelas pirms šsemdeščanas, bet 6 nedelas. Walstis eestahdēs pee tagadejeem apstahkleem darbs naw weeglaks, tā fabrikas strahdneezem, tapehz komisija ari nebuhdama kompetenta šiniffi pamatot scho preefschlikumu wišos šihumos, ar eewed litumā.

30. pants nošata, ka eenemt amatus zitās privatās un walstis eestahdēs war tifai ar tās eestahdes waj amata peršonas peekriščanu, kura eerehdni

eezehlfu amatā. Pee tagadejeem apstahkleem ſchis noteikumš ir leetderigš ir ſaprotamš. Ja ir atlautš eenemt ſahdu weetu priwatā eestahdē, kur algas jautajumš ir maſaf walſtš interešē, tur jaſtataš tikai uš to, waj ir eefpehjamš to ſameenot ar eerehdna darba ſpehjam; bet eenemot 2 weetaš walſtš eestahdēš friht ſwarā ari algas jautajumš. Se komiſija peelika „ar ſamehriġu algu“. Tā tad war eenemt zituš amatuš walſtš deeneſtā ar atteeziga reſora atlauju, un buhš tikai janofata, ziſ leeloš apmehroš eerehdniš ir ſpehjigš pildit abaš weetaš un atkarigi no tam noſafamš ari algu apmehrš. Pee tagadejeem apstahkleem, kur ir ſinamš eerehdnu truħkumš, ias ir japeelaiſch.

Tāš buhtu wiſpahrejāš peefihmeš, kuraš juridikā komiſija pee muħfu apstahkleem, ari eewahzot ſinaš no atteezigeem reforeem, ſkaitija par wajadſigu eewefi ſchāi likumprojektā, un leel preeſchā peenemt to tahdā weidā, ſahdš wiſch Satwerfmes Sapulzes lozektēem iſdalitš. Juridikā komiſija ſkaitija par wajadſigu atteezibā uš 13. pantu, kur bija 2 preeſchlikumi, preeſchlikumu par panta patureſchanu eenefi tā papildu preeſchlikumu.

Preſidentš J. Tſchakſte: Teef atklahtāš wiſpahrejaš debateš. Wahrđš peeder Rudewizam.

U. Rudewižš (ſozialdemokratš): Reſerentš iſtetžāš, ka likumš par ziwildeeneſtu ir leelā mehrā ſaiħſinajumš un pahrſtrahđajumš no wežā Kreewijaš likuma. Par noſchelofchana ir jakonſtatē, ka, lai gan taš ir ſaiħſinajumš un pahrſtrahđajumš, tomehr ſchāi likumā ir palizis daudš no ta birokratikā gara, kurſch bija wežajā Kreewijaš likumā, un tā tā wiſch atteezaš uš 10.000 walſiš darbineekeem, tad man ſchkeet, ka ir pamatigi ja-apſwer, pirms mehš wiau peenemam preeſchā likā redakzijā. Eš nedomaju, ka juridikā komiſiju nebuhtu apſinigi iſpildijufi ſawu uſdewumu un formulejuſi to no juridikā redſeš ſtahwoſka, bet eš domaju, ka wiſch aiſſtar jautajumuš kuri atteezaš uš ſozialo politikū un tapehž nekahdā ſinā newar apmeerinateeš ar to ween.

Pahrejot uš ſcho likumu pehž kodola, friht aziš eedalijumš, kaš eedala wiſuš walſtš eerehdnuš 5 ſchkirāš, kur par galweno pamatu ir nemta eezelſchana. Pret tahdu ſadalifchana, ziſ taš atteezaš uš augſtafeem eerehdneem, ja zitadaš iſejaš newar atraſt, nebuhtu eerunu, bet par tuhſtoſcheem ſemakāš un widejāš ſchkirāš eerehdneem to ſazit newar. Se eezelſchana un apſtipri-naſchana newar buht par weenigeem noteizoſcheem weideem, ar kuru palihdſibu noteiz, pee ſahdaš ſchkirāš peeder talpotajš. Taš buhtu pahrat birokratiſki.

Otra leeta buhtu eerehdnu ſchkiroſchana. Se ir paredſeta eerehdnu dala, kura paeet ſem noſaufuma „eerehdni“, un otra, kura nepaeet ſem ſchi noſaufuma: tee ir kalpotaji, kuri, pehž peefihmeš pee otrā panta, par walſtš eerehdneem neſkaitāš. Warbuht winuš newar noſauft par walſtš eerehdneem tahdā noſihmē, kā toš, kaš eedaliti peezāš ſchkirāš. Bet tad ir pawifam neſaprotami, kapehž ſchis likumš naw meklejiš tahdu atſihmeſchanaš weidu, ſahdš teef praktiſetš uš dſelſzeleem un paſchwaldibaš eestahdēš, kur wiſi komunalo eestahſchu deeneſtā ſtahwoſchee teef apſihmeti par pilſehtaš darbineekeem un eedaliti wairakāš kategorijāš. Se wini ſadalaš diwāš dalāš, tadeht eedalijumš, ſahdš ſche likitš preeſchā, nedriħft tiht peelaiſtiš.

4. pants dod loti plaſchāš pilnwarāš teem, kureem ir teeſiba loti plaſchā mehrā riħkoteeš ar eezelamo eerehdnu likteni. Wineem ir dota eefpehja 6 mehneſchu laikā pahrleezinateeš, waj eerehdniš ir teeſcham derigš ſawā.

amatâ, waj nè. Tas laifs, bes schaudam, ir par garu. Lai pahrleezinatôs, waj tahd's eerehdnîs ir derigs jawam amatam waj nè, naw wajadfigi 6 mehneschi. Ja winsch ir derigs, tad par to war pahrleezinatees agrak, bet ja winsch, nederigs buhdams, kalpotu 6 mehneschus, tad tas nahktu paschaj eestahdei tikai par sliftu. War taisit isnehmumu atteezibâ us fewischku kategoriju eerehdneem, furu usdewums ir fewischki atbildigs, tà fâ par teem, warbuht, taisit flehdseenu diwu nedelu laikâ newar, bet wajadsetu pusotra waj diwus mehneschus, bet nekahdâ sinâ ne feschî mehneschi. Ja isejam no prinzipa, us furu dibinajas schis likums, tad tas ir saprotams, jo ja jau par to spreesch tikai tas, kas winu eezel, tad winam war paet loti ilgs laifs, famehr pahrleezinajas par eerehdna derigumu. Ja meh's nostahto's us zita, demokratiska prinzipa, tad par eerehdna derigumu waretu pahrleezinatees daud's ihfakâ laikâ.

Schaj likumâ galwenâm fahrtam wairatôs punktôs ir paredset's, fa buh's wefela kategorija walst's darbineeku, fura buh's no eerehdnu schiras 5 kategorijam pilnigi isflehgta. Tâ tad schee peezi's kategorijâs eetilpstoschee baudis privilegijas wisâs darbu eestahdês sawos amatos, pahrejee, turpretim, schis teesibas nebaudis. Ja reis lik's preefschâ pahrleezinatees par eerehdna spehjam walst's deenestâ feschu mehneschu laikâ, tad war eedomatees, zif tahlu neleetderigi war isleetot to waru persona, furai teesiba eezelt sinamu personu wina amatâ. War rastees wefela kategorija eerehdnu, furi nebh's padoti nekahdeem noteikumem, un atfarafees weenigi no nodalas waditaja, waj departamenta direktora gribas. So likumâ nekahdâ sinâ newaretu peelaisit. Bes tam sche likumâ eet runa par eerehdnu peenemshanas un atlaisshanas fahrtibu, par nodroschinashanu flimibas gadijumos, par to paredset's pahrs punktu, 35. un 36., fur eerehdneem flimibas gadijumos paredseti ahrsti un sahles; bet tas, kas te ir fazits, neistur kritikas. Waj tahdâ fahrtâ, fa tiks nodroschinats Latwijas walst's eerehdnu liktenis, lihds ar to tiks nodroschinats ari wisu strahdneeku liktenis? Waj likumâ paredset's peeschirt schis teesibas tikai walst's eerehdneem? Waj ar to buh's nodroschinata ari sozialâ politika, fura isstrahdâs likumus preefsch wisa algotâ darba spehka wisâs eestahdês, fâ komunalâs walst's, tà privatâs eestahdês, waj tai buh's sinami wispahreji noteikumi? Es usskatu par nepeezeeshamu, fa schis likums, pirms winsch galigâ weidâ tiftu peenemis, buhiu statams zauri ari no sozialâs likumdosshanas komishjas. Ir nepeezeeshami fassanot scho likumu ar wiseem pahrejeem likumeem no sozialâs poliitikas weedofla.

Gribu wehl reis uswehrt, fa juridiskâ komishja, scho likumu isstrahdajot, ir skatijusees no juridiskâ, bet likuma erosinataja — no administratiwâ, bet skatotees no sozialâs politikas redjes stahwofla wispahrigi ir leelas nepilnibas.

Tapeh3, eewehrojot schos galwenos truhkumus — par sikhumeem es sche negribu runat, jo te ir daud's pantu, pee kureem wajag eenest radikalus pahrlabojumus — es sozialdemokratu frakzijas wahrdâ leeku preefschâ scho likumu nodot sozialâs likumdosshanas komishjai, lai ta winu pahrsrahdatu un fassanotu ar likumeem, furus ta isdod atteezibâ us augoschu darba spehku un furi atteezas ari us walst's darbineekeem. Meh's negribam nostahdit winus ahrpusê, taisit ar wineem isnehmumu. Ja buh's wajadfigi fahdi isnehmumi, tad tee buh's atteezibâ us augstakeem eerehdneem, bet, eewehrojot sozialâs pufes nepilnibu, schaj likumâ tas nebuhtu peelaisshams. Tapeh3 es leeku preefschâ winu tahlak schodeen neapskatit, bet nodot sozialâs likumdo-

šanas komisijai, lai ta pehz wina zaurstatischanas zeltu to no jauna preefshā Satwerfmes Sapulzei.

Prezidents J. Ščakste: Ir eenahzīs preefshlikums nodot likumu par ziwildeenestu sozjalās likumdošanas komisijai. Luhdsu referentu dot atsaufsmi.

Referents J. Rehmaņis: Rā jau referēju, juridiskā komisija, apstatiņi projektū tā no leetderibas, tā no formalās pušes, atfina wīnu par peenemamu. Wairaf peefshmes juridiskai komisijai nebija, tikai pee atfewisshkeem panteem man ir ufdots atreferet weena otra domu par to, tā wīnu waretu štatit zauri wehl kahdā zītā zelā

Prezidents J. Ščakste: Es līfshu preefshlikumu uš balsoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par to, ka šho likumprojektū nodod sozjalās likumdošanas komisijai. Luhgtu peefshstees. Es luhgtu pazeltees toš, kas ir pret šchahdu nodoschanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas buhtu atturejshcees no balsoschanas. Naw. Tā tad weenbalsīgi nolemts nodot likumprojektū sozjalās likumdošanas komisijai.

Nahkoschais deenas kahrtibas punkts ir: peefshme pee likuma otrā panta par pensiju īfneegschanu kareiwju gimenem. Atteezibā uš šho likumprojektū ir eenahzīs preefshlikums no sozjalās likumdošanas komisijas, kura luhds wīnu noņem no deenas kahrtibas, tadehl, ka wīna wehl naw nobeigusi kopejo apšpreedi ar juridisko komisiju. Waj buhtu kahds eebildums pret šho preefshlikumu? Ja naw, tad schis preefshlikums peenemts.

Nahkamais deenas kahrtibas punkts ir likums par stempelnodolli. Referents Behrsinšch.

Referents A. Behrsinšch: Pagaidu waldbiba ir īfdewusi pawīfam 6 rīhšojumus atteezibā uš likumu par stempelnodolli. Pehz tam wīšs Kree-wijas likums ir no Sautas Padomes eewests wīšā wīšumā Latwījā, īfneemot pahrmainas, kahdas jau buhtu eewestas no fewīshkeem likumeem. No scheem likumeem 2 rīhšojumi ir jau atzelti. Weens, ka stempelnodollis ir nemams 2 līhds 5 kahrtīgi, tas naw līfts preefshā Satwerfmes Sapulzei. Finanšu un budšcheta komisija atrada par wajadšigu šhos likumus apweenot weenā nowelē, kahda tagad teef līfta preefshā Satwerfmes Sapulzei. Pagaidu likumā beš apweenoschanas finanšu un budšcheta komisija eenesa pahrmainu 117. pantā un šzija, ka suma, kura nomafšajama naudā, šahlas tikai no 300 rbl., un sumas, kas šneedšas līhds 300 rbl., nomafšajamas markās.

„Stempelnodollis par privatā kahrtībā šastahditeem akteem un dokumenteem nomafšajams stempelmarkās ne wairaf tā 300 rbl. par katru aktu, waj dokumentu. Ja nodokta suma pahrneedš 300 rbl., tad tahda nomafšajama šaidrā naudā walšis kafē pret kwihti, kurā aprahdams, par kahdu aktu, waj dokumentu stempelnodollis nomafšats.“

Pee šhi panta finanšu komisijā domas dalijās: weena komisijas lozeklu dala bij tais domās, ka publikas ehrtibas dehl, fewīshki tās publikas dehl, kurai walšis kafes nodalās naw tīf weegli šafneedšamas, šho sumu wajaga pazelt no 100 uš 300 rbl. No otras pušes aīshrahdija, ka pee līhdsheem, ar kureem walšij jaisgatawo stempelmarkas, wīnas newar īfgatawot pahri par desmit rubleem, jo tad buhs atwehrtas durwis un logi teem, kas gribēs stempelmarkas wiltot. Somehr balšojot dabuja wairakumu, ka publikas ehrtibas dehl šho sumu wajaga pahrzelt no 100 uš 300 rbl. Nehahdas zitas pahrmainas projektā netifa eenestas.

Šis patš likums tika nodots juridiskai komisijai, kura likumam pieveenojās. Tikai peē 113. panta par stempelnodokli un peē 3. panta par wekselu nodokli teē taifitas peēsihmes, ka bijušās Kreewijas wekselu blankas ir nederigas. Atteezibā uš pahrejām datam juridiskā komisija peē² weenojās finansu un budšeta komisijas lehmumam. Pahrrunajot tahlat noweli par stempelnodokli, finansu un budšeta komisija atrada par leetderigu zaurskatit sumas, kahdas noteiktas stempelnodokļa samaksāšanā, ihpašchi par lihgumeem uš nenoteiktām sumam un teesu atteem. Tapat finansu un budšeta komisija atrada par nepeezeešchamu zaurskatit jautajumu par pašchwaldibas eestahšchu peelihdšinaschamu walsts eestahdem. Newis tapeh3, lai pašchwaldibas eestahdes tiftu pawisam atswabinatas no stempelnodokļa, jo ari walsts eestahdes naw atswabinatas, bet tiftai tahdos gadijumos, kur walsts eestahdes ir atswabinatas, tiftu atswabinatas ari pašchwaldibas eestahdes. Tadehl komisija leē preekščā augstai šapulzei peenemt šekofchu pahrejas formulu:

„Šatweršmes Šapulze ušajina finansu ministriju weena mehnescha laikā ištahdat un eesneegt Šatweršmes Šapulzei likumprojektus:

- 1) par stempelnodokļa paaugstināschanu, it ihpašchi uš lihgumeem par nenoteiktām sumam un teesu atteem, bet ari uš ziteem atteem;
- 2) par pašchwaldibas eestahšchu peelihdšinaschamu stempelnodokļa šinā walsts eestahdem.“

Peh3 tam, ka šchi pahrejas formula bija nodota Šatweršmes Šapulzei, no finansu ministra kunga nahza preekščlikums terminu „weenu mehnesi“ katrā šinā no pahrejas formulas dšehst, jo finansu ministrija, kura loti daudi strahdajot peē stempelnodokļa likuma išdoschanas wišā wišumā, nekahdā šinā w:ena mehnescha laikā nespeh3ot ar šcho ušdewumu tift galā. Finanšu un budšeta komisija šcho finansu ministra preekščlikumu nebija eespehjamš zelt preekščā un eš finansu un budšeta komisijas atfinumu par šcho preekščlikumu augstai šapulzei newaru šinot. Man ka referentam pret to ueebuhtu šo eebilst, jo jaatšihstas, ka ištaitit wišu likumu zauri weena mehnescha laikā, ja wišu nostahda tift plašchi, ka to pašchlaif nostahdija finansu un budšeta komisija, nebuhs eespehjamš.

Beš tam finansu un budšeta komisija luhds šcho likumu peenemt šteidsamibas kahrtibā.

Prezidents J. Šchakste: Eš lišchu preekščā likto šteidsamibu uš balsochanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šteidsamibu. Naw: Kas buhtu atturejuschees no balsochanas, luhdsu pazeltees. Ari naw. Šā tad šteidsamiba peenemta. Teē atkahrtas wišpahrejas debates.

Peē wahrda neweens nepeeteizas. Eš lišchu uš balsochanu pahreju uš pantu lašichanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju uš pantu lašichanu. Naw. Eš luhdsu pazeltees toš, kas buhtu atturejuschees no balsochanas. Naw. Šā tad pahreja uš pantu lašichanu weenbalsigi peenemta. Waj šapulze wehlas, lai likumprojekts tiftu peh3 panteem nolafits? (Balsis no šahles: „Nē!“).

Wirškrifts.

(Likums par stempelnodokli. Paštahwoščā stempelnodokļa likuma 113., 114., 117., 118., 195. un 197. pantus un wekselu likuma 3., 36. pantus un 3. un 86. pantu 2. pnnktus pahrgrosot un papildinot išdots šekofšs likums.)

Šebildumu naw? Peenemts. 113. pants.

(Višāda weida eefšjemes wefšeli ņastahdami uŭ atteezīgās wehrtībās wefšetu blanketem, waj uŭ weenfahrsĶa papira, nomafšajot atteezīgo ņtempelnodofli marķās. Stempelmarķas uŭslipinamas dofumenta pirmās puņes freiņā daļā un dņehņĶamas, pahrrakstot par tām dofumenta iŭdeweja wahrdu un uŭwahrdu, waj uŭņpeesĶot firmas ņtempeli, afņĶmejoj uŭ latras marķās atteezīgo datumu.

Stempelnodoflis nomafšajams pirms dofumenta iŭdofĶanas. Weņņelim beņ atteezīgā ņtempelnodofļa ņamafšas naw weņņeta ņņeĶa.

Ja weņņeli parafņtījuņĶas wairafas personas, tad marķu dņehņĶanai peeteef weena weņņeta iŭdeweja parafņts waj firmas ņtempele).

Ja eebildumu naw, tad peenemts. 114. pantņ.

(Ratrā atņewiņĶa parahda leetā par kopeju ņumu (48. pants 1. un 2. punkti) war iņdot weenu, waj wairafas parahdu ņĶmes, ņastahdot tahdas uŭ atteezīga ņtempelpapira, waj apleefot tās ar atteezīgām ņtempelmarķam).

Ķebildumu naw? Peenemts. 117. pants.

(Stempelnodoflis par priwatā ņahrtībā ņastahditeem atteem un dofumenteem nomafšajams ņtempelmarķās ne wairaf kā 300 rbf. par ņatru aktu waj dofumentu. Ja nodofļa ņuma pahrsneefņ 300 rbf., tad tahda nomafšajama ņstairā naudā walņts kaņe pret kwihti, kurā aprahdams, par ņahdu akti, waj dofumentu ņtempelnodoflis nomafšats).

Waj buhtu ņahdi eebildumi? Peenemts. 118. pants.

(Neatņarīgi no nodofļa ņumas un 113. pantā paredņetā ņahrtībā ņtempelmarķas dņehņĶamas uŭ parahdu rakņteem, parahdu ņĶmem un ņiteem nodofļa likumā 48. pantā, 2. punktā mineteem dofumenteem. Stempelmarķas uŭ ņĶeem dofumenteem war ari uŭslipinat un dņeņst, pahrrakstot pahr winām dofumenta tekņtu).

Ķebildumu naw? Peenemts. 195. pants.

(ĶeesĶo nodofļu departamenta leĶmumi par ņtempelņodeem ne wairaf par 300 rbf. ir galīgi un uŭ departamenta riĶojuma iņpildami neapņtrihdamā ņahrtā. Departamentam ir teefĶa uŭ atteezīgo perņonu luhgumu ņawu leĶmumu par ņtempelņodu atzelt waj groņit, ja tahdi luhgumi eefneegti diwu nedelu laiķā, ņĶaitot no tās deenas, kad paņinotņ departamenta leĶmums par ņtempelņodu (194. pants). Pret departamenta otrreifejo leĶmumu par ņtempelņodu tani paņĶā laiķā eerunas naw ņetamas).

Ķebildumu naw? Peenemts. 197. pants.

(ĶeesĶo nodofļu departamenta leĶmumi par ņtempelņodeem pahri par 300 rbf. iņpildami 195. panta aprahditā ņahrtībā tīfai tani gadījumā, ja diwu nedelu laiķā, ņĶaitot no paņinojuma iņneegņĶanas deenas, netiktu ņanemti no atteezīgās personas eebildumi pret ņĶahdteem leĶmumeem. Ja turpretim noteiktā terminā eenahktu rakņtīņi eebildumi un departaments atņihtu winus par dibinateem, tad tas war ņawu leĶmumu atteezībā uŭ ņtempelņodu atzelt waj groņit, nenododot leetu teefņas eestahdes iņņpreeņĶanai. Bretejā gadījumā, kā ari diwu nedelu laiķā, ņĶaitot no paņlubinajuma iņneegņĶanas par ņoda pamafinasĶanu, ja tas leelafņ par 300 rbf., eenahktu eebildumu rakņti, departaments noņuĶta tahduņ ar ņawu leĶmumu un atteezigeem dofumenteem peederigai teefai.

195. un 197. pantos paredņetais diwu nedelu terminņĶ pagarinams atņarībā no dņĶĶwes weetas attahlumā pēĶ werņtem, ņĶaitot deenas brauzeenu 300 werņtes pa dņelņeju waj 50 werņtes pa ņemes ņetu).

Ķebildumu naw? Peenemts. Weņņeta likuma 2. pants.

(Weņņeli war rakņtit uŭ atteezīgās wehrtībās weņņetu blanketem, waj uŭ weenfahrsĶa papira, nomafšajot atteezīgo ņtempelnodofli marķās.)

Ķebildumu naw? Peenemts. 3. panta 2. punkts.

(Wahrda „freewu“ weetā list wahrdu „walņts“).

Ķebildumu naw? Peenemts. 86. pants.

(Pahrweduma weņņeli war rakņtit uŭ atteezīgās wehrtībās weņņeta blanketem waj uŭ weenfahrsĶa papira, nomafšajot atteezīgo nodofli marķās).

Ķebildumu naw? Peenemts. 86. panta 2. punkts.

(Wahrda „freewu“ weetā list wahrdu „walņts“).

Ķebildumu naw? Peenemts.

Tagad es līkšhu us balfošchanu līkumu wīfā wīsumā un luhgtu pazeltees toš, kas ir par šhi līkuma peenemšchanu. Luhdsu peefehštees. Es luhdsu tagad pazeltees toš, kas buhtu atturejuschees no balfošchanas. Naw. Kas ir pret šhi līkuma peenemšchanu, luhdsu pazeltees. Naw. Tā tad šhis līkums weenbalsīgi p e e n e m t š.

Līhds ar šho ir līkta preefšhā pahrejas formula, kura škan:

„Satwersmes Sapulze usaizina finanšu ministriju weena mehnescha laikā īstrahdat un eesneegt Satwersmes Sapulzei līkumprojekstus: 1) par stempelnodoktu paugštinašchanu, it īhpaschi us līhgumeem par nenoteiktām sumam un teeju akteem, bet ari us ziteem akteem; 2) par pašchwaldību eestahšhu peelīhdsinašchanu stempelnodoktu sinā walsīs eestahdem.“

Pee pahrejas formulas wehlas wahrdu Samuels.

W. S a m u e l s (demokratu šaweenība): Man buhtu ihša peefihme pee pahrejas formulas otras dalas, kur demokratu šaweenība īsteifš šawūs balfošchanas motiwūs. Demokratu šaweenība balfoš par otro dalu tā, ka nodoklu maksā teef uslīkta walsīs un pašchwaldības eestahdem līhdsšchinejā fahrtībā, bet atteezotees us līhgumeem, kas īsneegti no priwatām personam, ta palīš pee līhdsšchinejās fahrtības, proti, ka no stempelu nodokla priwataš personas teef atšwabinataš.

Prezidents J. Š h a k s t e: Wahrds referentam.

Referents A. B e h r s i n š h: Finanšu un budšheta komīšija pahrejas formulu šaprata gluschi tā.

Prezidents J. Š h a k s t e: Waj newaretu eesneegt pahrlabojumu pee pahrejas formulas?

W. S a m u e l s (demokratu šaweenība): Tā tā motiwazija ir īsteikta, tad domaju ka peetifš.

Prezidents J. Š h a k s t e: Motiwi tiks protokoleti tā, tā wini buhš sinami. Es līkšhu pahrejas formulu us balfošchanu wīfā wīsumā un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret komīšijas preefšhā līkto pahrejas formulu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir par pahrejas formulu. Kas buhtu atturejuschees no balfošchanas? Naw. Tā tad pahrejas formula weenbalsīgi p e e n e m t a tahda, kahda ta tifa mineta no referenta.

Deenas fahrtības nahfšhais punktš ir waldības atbilde us peeprasijumu par komandanturu kareiwju nelīkumigu rihzibu Jaungulbenē.

A. R l i h w e (semneeku šaweenība): Preefšhlikums tāifit masu pahraufumu us 10 minutem.

Prezidents J. Š h a k s t e: Es luhdsu pazeltees toš, kas ir par pahraufumu us 10 minutem. Pahraufums us 10 minutem.

Prezidents J. Š h a k s t e (pehš pahraufuma no 750 līhds 8.40): Satwersmes Sapulzes šehde turpinas. Apštatamais deenas fahrtības punktš ir waldības atbilde us peeprasijumu par komandanturu kareiwju nelīkumigu rihzibu Jaungulbenē. Wahrds peeder apšardšības ministrim.

Apšardšības ministrš E. F e l d m a n i š: Loti godatee Satwersmes Sapulzes lozeklu fungi! Jums labpatifās šawā 7. julija šehdē zelt šefošhu peeprasijumu apšardšības ministrim:

Jaungulbenē 29. junijā, guhstot banditus, us aifdomu pamata no weetejās komandanturas kareiwjeem nodedšinataš Stradu mešhu mahjas, kurās nezilwezīgā fahrtā dšihwa šadedšinata 20 gadus weza Weifman, tā ari 4 gi-menu mantiba, peedraudot nodedšinat ari pahrejas mahjas mešcha rajonā.

Seko jautajums, waj man tas ir sinams un ja sinams, tad kahdus solus es esmu spehris?

Mani fungi, wišpirms, es loti šahpigi šajuhtu šcho peeprafijumu un šahpigi tadehl, ka winsch war issaukt sinamu ruhgtumu muhsu armija par to, ka winu neisprot tajos gruhtajos apstahklos, kuros ta weiz sawu nazionalo darbu. Otrkahrt, man šcheet, ka schis peeprafijums war loti aiskahrt nazionalas aprindas, kuras ir šajuhsminatas par muhsu armiju un ir lepnaš, ka muhsu armija ir pahrwehrtusees par tehrauda duhri wišgruhtakos apstahklos. Man ari šcheet, ka schis peeprafijums war wehl fatrizinat mastizigos, kuri domā: „Nu, kas tad tur war isnahkt? Spehka mums naw, eenaidneeki no wišam pufem;“ war fatrizinat toš, kuri netizeja armijai. Un wehl tapehz, ka weeneem muhsu kaimineem, kuri tā jau zenščas, pehdejā laikā it sewišchi, muhs nostahdit wišas kulturelās pafaulēs preefšhā par mešhoneem, ar šcho interpelaziju, kuras teksts, bes schaubam, tur sinams, teel dots pateizigs materials. Wehl tadehl, ka schis peeprafijums spehtu stiprinat wišas, drusku neklususchās baumas un eestatus Ēiropā, kuras zehlās 1918. g. safarā ar latwju waru, ka latwji — mešoni. Bet šhodeen es esmu preezigs jums, tautas preefšstahwji, dot atbildi us šcho peeprafijumu.

Es pašhā šahfumā šafu, man ir preeks un gandarijums teikt, ka schis peeprafijums nesaeetas ar pateesibu un latwju starpā šchahdu neswehru naw. Ta traipa, par kuru runaja pirmais interpelazijas parafstitais, ta „šchauftmiga traipa, kurfch janomasgā,“ ta naw. (Saugeens pa kreisi: „Traipa naw?“). Jums, warbuht, labpatiktu papreefšch nollausitees un tad wehlat ko atspehtot waj eebilst.

Glufchi pareisi jau interpelazijas pirmais parafstitajš un tas, kurfch motiweja steidsamibu, runaja par interpelazijas šaturu, kungs Papsa, teiza un ari pareisi peesihmeja, ka schis notifikums stahw zeefšhā safarā ar kaut kahdām bandam, par kurām jau deefgan plaschi runats. Es atkautšchos wehl atkahrtot Papsas funga wahrduš, nolafot dasčas rindinas no winā runas — es ziteju no „Sozialdemokrata“ un ne pehz stenogramas. Teritorija, kur darbojas bandas, loti plascha. Es to minu tapehz, ka, warbuht, kahds to nesin, un aprehkinaju, ka wina ir 3000 kw. kilomētru leela un ka šchai leelā mešchu appabalā us walsts robescham darbojas kahdas bandas.

„Jr nenoleedjams fakts tas, ka schis bandas eefšite; winas eefšiteja jau pagahjušhā gadā un te jau bija wešelas Stufschkas un Trozta isluhšochanas nodatas, kuras lihdsās waldbibas eestahdem rekwiseja produktus šawām waja-dšibam, ne tikai šweestu un gatu, bet wešelus wehrschus. Waldiba bij nespehhjiga tur ko darit. Pa jeemas laiku schis bandas bij isflihdušchas. Preenahot pawafarim schis bandas itkā atjaunojās, lai gan ne tik leelos apmehos, kā tas bija pagahjušhā gadā. Bet par nošchelošchanu, nesfatotees us to, ka te pagahjušhā wafarā opereja wešelas spezialas isluhtu nodatas, tomehr neisdewās šcho bandu isolet un likwidet un atswabinat eedšihwotajus no terora. . .“

Schis bandas nosauktas par mešcha brahleem. Man jaaisrahda, ka schis mešcha brahlu nosaukums zehlees 1905. gadā un toreis neween sozialistisku partiju peekriteji bija speesti pahrwehrtusees par mešcha brahleem, bet ari daschš labš no pilšoneem, kuri toreis bija nobihditi rewoluzionarās aprindās. Ari tee beefchi bija „mešcha brahli“. Un šche man jafaka, ka tee bija muhsu „brahli“, kuri usstahjās par kautko štaistu, ko mehš gandihš wiši latwji pabalstijām. Schis jehdseens naw atteezinams us Lubanes mešcha bandu. Jr wehl weens jehdseens par bandu. Juhfu starpā ir daudš juristu un dascheem

nejuristeem ſchis bandas jehdseens ari buhs pašhtams. Banda ir wiſmas no 3 perſonam ſaſtahwoſchs pulzinh, kurſch ſew ſpraudis mehrki, iſdarit daſchus waj wairafus ſmagus noſeegumus. Kas tad ir Lubaneš meſchu banda? Waj ta ir banda, kura apmeerinajas ar ſpeka, olu waj ari kahda wehrſena panemſchanu, jeb waj ta ir kahda jautra raſbaineelu banda, kura ſehſch pee ugunſkura un tur jautri dſeed dſeefmas. Nè! Lubaneš meſchu bandai ir pawiſam zits rakſturs. Lapſas kunga attehlojums un wina ſchis bandas rakſturojums ir nepareišs. Œhai bandai ir gluschi zits rakſturs, ziti uſdewumi, zits mehrkis un taſtifa. Râ ſchis bandas zehluſchâš, ſcho jautajumu eš negribu aiſkuſtinat, bet ſaziſchu to, ka winas pehrn wehja un auſtuma dſihtas atſtahja Latwiju un winas meſchus. Winas aiſgahja uſ muhſu kai-mineem auſtrumos un jau ſahſot no ſchi gada marta mehneſcha waldbiba dabû ſinaš, ka partija no 30 wihreem ar 2 loſchmetejeem pahraſhkuſi pee Pitalowaš. Pehz kahda laika meſchâ jau ſaſkaita 70 bandituš. Œeſtahjas ſltaiš laikš un ſahſ raſtees jau bandas darbibaš ſihmeš.

Laufſaimneezi Mariju Pudš zeld aplaupa un noſlepkawo. Pehz kahda laika, iſti pirms ſchis ſapulzeš wehleſchanu deenam, parahdaš proklamazijas, kuras naw drukatas Latwijâ, bet eeweſtas. Kas winas iſplata? Aiſdomaš dabigi kriht uſ ſcheem banditeem, kuri uſturaš meſchâ. Paacet wehl kahdš laikš, un kriht weens no muhſu kareiwjeem. Saſchutumš kareiwju ſtarpâ leelš: „Kaš ta par ſahrtibu! Mehš ſtahwam frontè, bet muhſu aiſmugurè rodas kahdš ſpehš, kurſch pretendè uſ ſuwerenâm teeſibam un te iſwed ſawuš nahweš ſodus!“ Kriht kareiwš Urajš, bet ſawados apſtaſkloš, jo winu atrodam noſchautu, bet pulkſteni, maſu un kabatas grahmatinu uſ wina fruhtim. Ša tad naw bijis laupišchanas noluhš un taš ir jaunš peerahdijumš, ka ſchai Lubaneš meſchu bandai ir ihpatnejš rakſturs. Pehdejâ laikâ taš darbiba paleek roſigaka. Uſ wairakeem zeleeem atrod proklamazijas, weenu pehz otras, wiſas drukatas uſ ſihda papira: „Kad reiſi beigſees ſlepkawibaš?“, „Kur iſeja?“, „Kareiwjeem, ſemkopjeem un ſtrahdneekem“, „Baltâš Latwijâš kareiwjeem“, „Beidſeet gaidit!“, „Ro mums dos Œatwerſmeš Œapulze?“, „Uſ jaunu zihnu!“, „Noſt ar Almanu un Mendera aſinaino waldbibu!“

Rodas ſchis proklamazijas, bet waldbibaš organi neſnauſch: tee ſuhſta ſawuš eerehdnuš un jau pehz ſtundâš wiſas iſſaiſitâš proklamazijas ſalaſitâš un nodotaš pehz peederibaš. Waldbibaš pehz ſchim parahdibam wajadſeja ſahſt pahrlift, waj ta ir weentahriſcha laupitaju banda, kura grib eedſihwotees galâ, olâš, kahdâ ſchinki, waj pulkſteni un maſâ, waj zitâš kahda ſweſcha mantâš, waj taš ir eenaidneekš. Sinâš wairojâš. Taš eeſtahdeš, kuru uſdewumš deenu un nakti apſargat Latwiju no kurnjeem un no ahrejâ eenaidneeka darbibaš ſemè, jau junijâ ſinoja, ka ſchai waſarâ eenaidneekš nodomajis pahrludinat Latwiju ar ſaweem agenteem, kuri agitetu par leelneeziſku ideju, terorifeſtu eedſihwotajuš, ſpriedſinatu tiltuš, aiſlawetu ſara materiala pahrweſchanu uſ fronti un ſaweenotoš ar teem agenteem, kuruš ſuhſta — eš labi freewiſki neſaprotu — kahdš „особий отдел“. (Balſiš: „Taš jau pa franziſki!“) Warbuht ari pa franziſki — jumš jau laikam taš ſinamš. Tur eſot kohdš Peters Œtuſſcha par preeſchneeku. Œerodaš 12 ſchahdu agentu weenâ pat behglu eſchelonâ no Kreewijaš. Iſdewâš apturet 16, kaš bija weenâ eſchelonâ ſuhſtiti no tureeneš pee mums un iſrahdijâš, ka ſuhſta wehl 12 agentuš kahdš „ahrfemju birojš“ Bleſkawâ, kura preeſchgalâ ſtahw muhſu tauteeſchi-leelineeki. Œchis bihſtamaiš birojš attihſta ſawu darbibu ar leelu energiju, gan noſuhſtot

proklamazijas, gan ņawus agentus. Schis darbības gala mehrtis ņkaidrs. Muhfu semē eenaidneeks dibina partisanu pulkus. Scheem partisanu pulkeem, azimredņot, jaotupē ņinama teritorija un jaattihņta tur ņawas ņuwerenās teeņibas. Waj sem ņahabeem apstahkeem ņhee banditi naw jauffkata par karu wedoņchu puņi un dauds bihņtamaku, neņā eenaidneeka kara ņpehņs frontē? Ja mehņs frontē zihnijamees un zihnamees ar eenaidneeku, kuram ir wiņmas ņarkanā kofarde, ņaut ņahda ahreja eeņihme, kuram preeņņhgalā ir ņhtaba preeņņhneeks, pulka komandērs, komiņars, generalis, diwiņijas preeņņhneeks, tad muhfu ņareiwji, pateizotees diņziplina, kura ir muhfu kara ņpehņā, neņaudē gandrihņ neweenu wihru. Bet aiņmugurē ir zits ņpehņs, ar kuru zihnu west ir gruhņtahi. Schis aiņmugurē eenahņuņchais kara ņpehņs ir organisēts, winam ir ņawi preeņņhneeki, ņawi kurjeri, perņonas, kuras ustur ņafarus ar Pleņlawu un Oņtrowu, dod pawehles, ņuhta ar ņirgeem no ņheem apgabaleem us Rigu, dabū no Rigas ņinas, pahņfuta naudas pahrwedumus, ir, warbuht, ari dubulta grahmatweņhana. Waj ta naw karaspehņta weeniba? Neņas, ņa wina ņhodeen maņa, ņa winā titai 120 lihņs 140 perņonu: pehņ nedekas, warbuht, buhņ 180. Waj naw, augņti godatee kungi, walņts peenahkums iņleetot ņho momentu, ņamehr eenaidneeka ņpehņs ir maņs, un to iņnihzinat, jo zitadi war pazelt jautajumu, ņas ņa par waldbibu, kura negahdā par ņawu ņareiwju droņchibu? Schodeen noņchauj weenu ņareiwji, rihtu eewaino otru. Paldees Deewam, Latwijas armijas ņareiwji naw leelā ņkaitā zeetufchi no wineem, proti, ņamafajufchi ar ņawu dņihwibu ņawu droņchibu un deenesta iņpildifchanu. Bet diwu muhfu ņarewju noņlepkawoņchanaņ gadijumi, kuri bijuschi weenā mehneņi, man perņonigi iņleokas par tiņ ņwarigeem un, man ņhkeet, ņa apņardņibas miniņtra un wirņpawehlnēezibas pirmais peenahkums gahdat par to, ņa kara ņpehņs, kurņch frontē atrodas ņamehrā droņchos apstahklos, ja wiņņch klauņa ņaweem preeņņhneekeem, un ja winā ir diņziplina, buhtu paņargats no minētā aiņmugures eenaidneeka bandam. Tas teeņcham buhtu muhfu peenahkums gahdat par to, ņa ņareiwjeem, ņas tahdos apstahklos iņdara ņawu darbu, mehņs garantetu tahduņ apstahkluņ, ņa tee droņchi waretu braukt ņawu zelu, pahrlēezibā, ņa winus neweens neaptureņs, nenofchauņs, neatstahņ winu lihņus ņuneem un wilkeem.

Eņ waretu wehl dauds wairaf ņazit, lai rakņturotu ņhis bandas darbibu, bet ir zehloni, kuri ņpeeņch wiņas parahdibas nenofaukt ihņtā wahrdā. Nobeidsot jautajumu par bandu rakņturu, eņ atfahrtoju ņawu eefkatu, ņa ņhis bandas ir karaspehņs.

Juhņs jautafeet, ņas nu waldbibai darams, ja neņaunigā ņahrtā us muhfu teritorijas us 3000 kw. kilometru leela laukuma rodas un grupejas ņahds ņpehņs, kurņch ar katru deenu peeaug, ņam labi ņafari, ņas pat ņpehņ muhfu telefona ņarunās noklausitees, un kuram, azimredņot, ir tahlrunis, kuru war peefabinat ņinamām linijam, lai waretu noklausitees ņarunas. ņas waldbibai tahdā gadijumā darams? ņafarā ar ņho jautajumu eņ gribetu peewest alka kunga Lapņas iņteiktos wahrduņ. Wiņņch utrod, ņa demokratiņkā walņti nedrihņņti notikt ņahdas parahdibas, kuras wiņņch mineja. Man ņhkeet, ņa demokratiņkā walņti nedrihņņti buht pret ņuwerenās tautas gribu ņpehņs, kurņch ņahņ plaschi eedņihwotees un attihņtit ņinamu waru, ņahkumā, laiņam, ņaktiņku, bet wehlat, domajams, ari ņuwerenu. ņas nu jadara waldbibai un ņewiņņki demokratiņkas walņts waldbibai? Man ņhkeet, ņa latweeņchu nazija ir iņteikusi ņawu zeefcho gribu: Mehņs eņam ņhis ņemes ņargi, bet neefam ne no weena

atkarigi. Tahdel katrs pretspehts us muhsu teritorijas, katrs spehts, kurfch wehrstis pret jumš un juhsu waldibu, isnihzinams pašchã pirmã stadijã. Tahds spehts isnihzinams stingri, likumigi un energiski. To, kã juhs redseet, ir darijufchãš wifãš žiwifetãš walstis, waj wifãš tãš walstis, kuras pretendē us scho nošaukumu. Warbuht, juhs atzeratees, to darija Wahzija okupetã Kursemē? Wina isdewa likumu un loti stingri noteiza: Kas pee fewis peenems kahdu banditu, tam lode peerē; kas banditeem peenesis maiši, to karateesa noteesãš us nahwi. Man naw jarunã par freeweem, kureem pehrn isdewãš okupet kahdus muhsu aprinkus Widsemē un Kursemē. Teem freeweem ari schkita pareisi, katru spehku, kurfch noseedsigã kahrtã darbojas pret winu waru, isnihzinat. Un isnihzinãschana bij neschehligaka, nekã no wahzu pušes. Ko tad schahdã gadijumã lai dara juhsu waldiba? Juhsu waldiba, to es gribu uswehrt, naw nolaiduši rokãš, naw palaiduši neweena azumirkla. Rungš Papsa issaka itkã pahrmetumu, ka waldibai nesot isdewees „isolet un atswabinat eedfihwotajus no terora“. Schee wahrdi man loti patihf, bet wini naw weetã. Waldiba ir darijufi wifu, ko wina warejuši darit. Apzeetinato un aistureio personu staitis ir loti leels. Daudsãš no winã, pehz tam, kad noskaidrojãš, ka winãš leelã mehrã naw wainojamas, un ka pret winã naw peeteekofchu peerahdijumu, lai tãš waretu faukt pee atbildibas, tikufchãš atswabinatas; tomehr winãm sekoja un winãš tifa nowehrotãš. Bet ir daudš personu, kuras jau ir apzeetinatas, nodotas karalauka teesai un weena, otra nošodita, waj nu ar brihwibas fodeem, waj pat ar wifsmagako. Tã tad schis pahrmetums naw pareis, ka mehš neefam pratuschi „isolet un atswabinat eedfihwotajus no scheem banditeem“, — darišs fauktãš ir, apstahkli ir fautzil zeefchami, faufschu par laufšaimneeseem un kareiwjeem, kuri pehrn apschauti, un kuri schogad gahjušchi bojã, žihã ar banditeem, flepkawas šodu naw fanehmufchi. Tee no-gahjušchi sawã kapã tik klusu, ka neweens patš no winu schkirãš peederigeem naw balši pazehlis un prasijis, ko waldiba dara, lai aifstahwetu seemeeti, ko zelã aplaupa un nošchauj, waj tahdu un tahdu rentneeku, kuras bijufchi eefrahjušchees kahdi tuhtstufchi un kuras tee nolaupiti. Par wineem balši neweens naw pazehlis. Waldiba ir darijufi un lihds schim pehdejam laikam dara wifu, ko eefpehj.

Zelas jautajums: kas scho darbu isdara? Tãš ir tãš pašchãš isluhfošchanãš nodalas, kuras pee weena, otra no jumš, mani kungi, neatrod pee-frifchãnu un kuras pat daschreis issauz fmaidu. Es saprotu, ka isluhfošchanãš nodalas waretu nošahdit labaki. Ja, dodeet zilwekus! Ja weens, ottš no juristeem eceetu isluhfošchanãš nodalã un weltitu fewi schim fwarigam darbam buht par armijas wiršpawehlneeka azi un ausi, tad tas, bes schaubam, ar sawã sinãschãnam, ar sawu rutinu un meerigumu darbu weiks pareisi. Bet tas ir atlahis noslehpums, ja mums scho jurifu naw, un tomehr mehš efam atradufchi zilwekus, ja ne wifus ar augstkolãš, tad wifãš ar widusfkolãš isglihtibu, kas ir par ausi un azi muhsu armijai. Schee zilweki nestahw wifãš atmatã, bet seko sawã usdewumã, seko speegeem un nodewejeem, saprotot sem wahrda „nodewejs“ katru, kurfch ar sawu rihzibu pabalsta waj weizina muhsu eenaidneeka darbibu. Ar scho jehdseenu ir nodalu darbibas laufs apstihmets! Juhs teikseet, ka isluhfošchanãš nodalas nodarbojas ari ar žitadu leetu ismekleschãnu. Juhs man ari peekritiseet, ka beefchi pehz pašchã noškuma gruhti ischkirt, waj las ir gadijums, kurfch

peekriht ahrejai polizijai, ismekleschanas teefnesim, waj kara teefai, jeb waj tas ir zits gadijums. Ur scho isfraidrojas parahdiba, ka beeschi notikumi apstrahdati no isluhkoschanas nodalas tikai lihds sinamai stadijai. Isluhkoschanas nodalas dara atteezigu issinu un pehz tam leetu nodod atteezigai teefai, teefnesim waj sinamai eestahdei. Wisas sinas par banditu noleegumeem krahj isluhkoschanas nodala. Schai eenaidneeka isluhkoschanas nodala loti maf zilweku, tad gadijumos, kur wajadfigs kajds spehks waj nu lehnuma isweschanai, peemehram, nepeezeschamâs fratifchanâs, waj apzeetinaschanâs us weetas, waj paslehptuwes atrafchanai, wina greeschas pehz schi spehka pee komandanturam, waj kara weenibam.

To paschu darijusi isluhkoschanas nodala atteezibâ us Stradu mahjam. Wina sekojusti tam ilgaku laiku. Naw taifniba, ka brauzot kahdam agentamdarbineekam, eewehroti pee Stradu mahjam diwi apbrunoti zilweki, io schim Stradu mahjam sekots mehnescheem. Un bija sinas, un juhs redsefekt no sekofcheem materialeem, ka ne par weli brauza us Stradu mahjam. Pats 29. junija notikums atfchiras no attehlojuma, kuru peeweda lungs Lapfa, ko winsch dibina us kahdam ofizialam sinam. Warbuht winsch damâ par kahda biroja waj kahdas partijâs ofizialam sinam, bet laikam ne par apfardsibas ministrijâs ofizialam sinam. Scho notikumu es attehlofchu pehz sekofcheem dokumenteem, kuri man peenahkfuschi un par kureem preefchneeki, kuri sino, nes pilnigu atbildibu. Notikums bijis schahds:

Râ jau teizu, Stradu mahjas nowehrotas wisu laiku. Un schi gada 29. junijâ weenam eerehdnim ar diwi kareiwjeem bijis usdots atkal tās nowehrot. Tuwojotees Stradu mahjam, wini reds, ka schis mahjas atfahj diwas personas. Schim personam seko. Wispirms eeet mahjâs un prafa, kas aifgahjeji bijuschi. Athbild: „Te naw neweens bijis,“ un: „ak, ja, pareisi, tee ir Lubanes komandanturas kareiwji.“ Sekoja tahlak scheem „Lubanes komandanturas kareiwjeem“ turpat pee mahjam, kas atrodas mescha tuwumâ un weenam no wineem prafa: „Kas juhs tahds?“ Athbilde: „Es esmu no Lubanes komandanturas.“ „Waj juhs neparahditu sawus dokumentus?“ „Nē, man bailes no jums—juhs, warbuht, bandits,“ atbild winsch eerehdnim: „noleekat papreefchu sawu bisi.“ Eerehdnis weenteesigi noleek sawu bisi un eet nesinamam wihreetim pretim. Peenahkot us 5 lihds 6 foli, weens no banditeem pazel rewolweru un eeredni noschauj. Noschautâ beedri, protams, atklahj uguni, schahweju eewaino, kursch no tam mirft. Tuhlit pehz tam no wisam pusem atfklan schahweeni us abeem kareiwjeem. Scho redsot wini atfahypjas un dod sinu. Pehz kahda laika notikuma weeta eerodas wirsleitenants ar 20 kareiwjeem; wini eelenz Stradu mahjas un ifdara wina fratifchanu. Pehz manâm domam Allmas Weifman nahwe ir notikusi tadeht, ka wina no fahkuma naw personigi pahrmekleta. Turpat apzeetinaja kahdu „Rigas stroderi“, kuram wisi dokumenti likufchees kahrtibâ, ar wehl kahdu wihreeti, Apiti, un seeweeti, Gustiti. Mahjâs ifdara fratifchanu, jo bija dibinatas aifdomas, ka schai ehkâ ir eerotschi. Tur kareiwji ehkas augfchejâ stahwâ atrod granatu, deefgan aifdomigu, ar wisadam — te ir peewests wahzifsti — schorem, faitem. Bes granatas atrod wehl kahdus flasdus, kuri leetoti mescha banditu guhstifchanai. Rad scho apstahkli nofkaidro, Allmu Weifman apzeetina. Tad wina iswelt paslehptu rofas granatu un met to us kareiwjeem. Par laimi wina to naw nostahdijusi us siteenu un granata nesprahgst. Wina apzeetina. Wisas personas, kuras bijuschas flahht, faka, ka

winai, Almai Weifman, neweens fareiwis naw nedf fitis, nedf winu aif-tizis, faut gan wina to bija ispelnijusees, metot rokas granatu uf fareiweem. Ja granata buhtu fprahgufi, tad buhtu zeetufchi 3, 4 fareiwji, bet pateizotees winas nesinaschanai, tas naw notizis. Pa to laifu fprahgft fautkas behninos un drihs pehz fchi fprahdseena zelas duhmi. Alma Weifman, redst, fa wirfneefs un fareiwji aplufufchi, gatawojas sfreet iftiabâ. Birno reisi winu aptur un faka: „Nè, zahlit, juhs nefreefeet, bet palifseet uf weetas.“ Wina sfreen otu reisi, paguhst eefkreet preefchinâ, uffkreen pa trepem un uf trepju gala stahwot, ugunij peenemotees spehâ, pehz dotas pawehles nahlt lejâ, winu noschauj. Diwi fareiwji pa weenai reisei uf winu fchahwufchi. Wina nomirufi. Wismas naw dsirdets no winas neweens fleepseens, neweens fauzeens un tadehl, man fchkeet, tas buhs japeerakfta brihwai fantafijai, to fazijis Lapfas fungs sawâ runâ, fa wina „rahpupees, luhgufees, fa winai bijufi fihfta dsihwiba un, neflatotees uf eewainojumeem, ta rahpupees no degofchâs mahjas, faldati winu atgruhdufchi atpatal un tur wina fadegufi“. Ta naw taisniba. Juhs neatradifeet neweena, fas to apleezina. Warbuht, atbuhtnè efofchâ tehwa wahrdi nodereja par fcho „ofzielo materialu“. Pats Weifmana fungs ir bijis Rigâ, wina jaunakâ meita, wahrâ Milda, ari naw bijufi klah. Pehz fchodeen eenahufchâm finam wina bijufi aifbraufufi uf muhfu kaiminu robefcham, lai daritu sawu ifdeenâs darbu, fchaubigu furjeru un daschadu perfonu pahrwadafchanu no muhfu kaimineem uf mumâ nesinameem etapu punkteem. Ulmas Weifman tehws naw bijis mahjâ. Warbuht, winsch redsejis nodegufchâs mahjas un dsirdejis nostahstus no zilweeem, no tam paschâm perfonam, uf furâm atfauzas fungs Lapfa, t. i. uf weetejeem bessenneeem — laufstrahdneeeem, kuru interesês, bes fchaubam, ir nostahdit apstahklus schini gadijumâ tâ, kâ wini naw bijufchi. Tikai tahdâ kahrtâ es waru ifstaidrot fchos, pateefcham fchauschallas iffauzofchos teikumus par wina meitas pehdejo dsihwibas brihdi.

Tahds bija notikums. Konfekwenzes juhs paschi ifdarifeet, paschi noteifseet. Tâ tad naw taisniba, fas fazitis interpelazijâ. Schis swehriskais nedarbs, kurfch aprakftiis, waj kurfch attehlotâs Lapfas funga interpelazijas runâs 7. julijâ, naw bijis. Tadehl es ar leelu gandarijumu faku, fa latweefchu starpâ tahdu neswehru naw! Lai muhfu kaiminu walstis, muhfu eenaidneeki fin, fa naw latweefchu fareiwja, fas dsihwu jaunawu fadedsinatu fchahdos apstahklos.

Bet fas nu tahlat bijis? Pahreje nama eedfihwotaji tuhlin pehz fareiwju eerafchanâs meerigi turpinajufchi sawus mahjas darbus: feeweetes rawejufchas, wihreeschi ari fautko strahdajufchi un apzeetinati tikai schis pats „Rigas ftroderis“ un diwi wihreeschi un feeweete. Interfantafais no wiseem fcheem fungeem ir „Rigas ftroderis“; tas ir pasifstamais mescha bandits Urwidâs Fritfcha dehlâ Bobulis. Tam ir leeli nopelni bandâ. Winsch ir dauds strahdajis un atnesis milfigi dauds launuma semes pahrwaldei. Winsch jau pagahufchâ gada septembri fadewees kopâ ar Jahni un Juliju Apineem, ar Alufnes milizijas preefchneetu Bufanu, ar tribunala preefchfehdetaju — tâ tad masu keifarinu — Kaufchu, Kalnzeema nodalâs agrarleetu waditaju Purinu un Rudolfu Wanagu. Wina dalibneetu ir wesela wirkne. Wini operejufchi Belawas pagastâ un bandas rajons bijis lihds Stahmeerenei. Winas galwenee uf dewumi bijufchi fpridmat tiltus un terorifet

apfahrti. No schis bandas usspridsinatš Alswiku dselszela tils. Galwenaš wadoniš bijis kahds Schponš. Es peewediſchu Bobula, kà winſch patš ſaka, walfirdigu atſiſchanoš. Pagahjuſchà gada ſeemà banda aiſgahjuſi uſ Kreewiju un ſchi paſcha gada ſahkumà ta atkal no kahdas ahrſemju nodalaš lomandeta uſ Latwiju. Bandaš dalibneekem tikuſchi iſdoti dokumenti, ka tee no kara klauſibaš atſwabinati. Latwija Bobuliš ſtahjees ſafaroš ar kahdu Zaunu. Taš nowediš to uſ Stradu zeemu pee Weiſmana un juhš redſeet, ka dibinatà kahria Stradu mahjaš ir nahtuſchaš aiſdomàš. Bobuliš dſihwojiš pee Weiſmana un wina uſdewumš bijis eewahl: ſinaš un iſdarit uſbrufumš. Wini ſche jutuſcheeš kà mahjaš. Bobuliš, ſaſlimiš, greeſeeš pee Weiſmana ar luhgumu, waj taš newarot eelikt to kahdà ſlimnižà. Nelaikeš Ulmaš Weiſman tehws iſgahdà dokumentuš un eeleef Bobuli uſ 6 nedelam kara ſlimnižà. „Pee Weiſmaneem beſ maniš,“ winſch ſaka, „wehl mahjoja banda no 5 zilwekum, kura noſchahwa agentu un aplaupija paſtu 29. maijā.“ Tà tad pereklis ar ſcho kehreenu waretu buht loti meerà, ja nebuhtu notiziš gadijumš ar Ulmu Weiſman. Schiš gadijumš, kurſch, beſ ſchaubam, uſ weetejeem eedſihwotajeem atſtahjiš „ſchautmigu“ eepaidu, pagaidam neſatur noſeeguma eefihmeš, par kuràm tiſ loti intereſejaš interpelazižà, kur jau „wainigo“ ſodiſchana ir domata kareiwju un wirſneeku ſodiſchana, par to, ka wini waj nu ar launu nodomu, waj aiſ nolaidibaš noſeedſigi riſkojuſcheeš. Lihdſ ſchim naw eemeſlš ſaukt winuš pee atbildibaš. Ja tahds buhš, tad ari beſ interpelazižiaš ſchoš wihruš, ſaut waj par nepareiju kratiſchenu, ſauktš pee atbildibaš.

Es gribetu te tikai peemetinat weenu, atteezibà uſ paſchu ugunšgrehtu. Sche bija minetš, atkal lai rakſturotu ſcho kareiwju ſwehriſkumu, ka wirſleitanantš pawehlejiš 5 minuſchu lai kà Weiſmanam iſwahkteeš no mahjaš un aiſweſt mantas. Taš newar ſaſtanet ar pateſibu, jo Weiſmaniš naw bijis ar ſawu jaunako meitu Mildu mahjaš. Noteikti konſtatetš, ka tahda pawehle naw dota, bet gan iſrahdijeeš, ka ugunšgrehta lai kà kareiwji peedaliſjuſcheeš pee mantu glahbſchanaš. Taš ir konſtatetš! Es, kungš Lapſa, luhgtu to eewehrot, ka juhu „oſzialiàš“ ſinaš neſaetaš ar pateſam oſzialiàam ſinam. Pa ugunšgrehta laiku Weiſmana naw bijis mahjaš un tapehž pehž wiſeem ſcheem apſtahkleem juhš redſeet, ka ſwehribaš ſchaiš mahjaš naw notikuſchaš.

Utleeſ weenš jautajumš, kà uſluhtot ſcho kara wihru rihibu atteezibà uſ nodeguſcho mahju un 2 ſchahweeneem, eewainoto un nomiruſcho jaunawu, kura pawehlei neklauſijuſi? Waj ſchai rihibai japeemehro ſoda likuma panti par waraš robeschu pahrfahpſchenu, waj nē; waj kareiwjeem bijis nodomš nemt zilwekam dſihwibu, waj tikai aiſlawet wina aiſbehuſchenu waj ſaut kahdu jaunu noſeegumu no Ulmaš Weiſman puſeš? Likuma pantš, kaš zilwekam aiſleedſ nonahwet otru, kà taš paredeſetš ſodu likumu krahjumà un ſeſojofchoš pantoš, naw peemehrojamaš apſtahkleem, kuroš notikuſi kratiſchana, granataš meſchana, Ulmaš Weiſman apzeetinaſchana, ugunšgrehtš, pa kura laiku notikuſchi 16 ſprahdſeeni. Wiſi ſchee apſtahkti atgahdina kara lauku, „kurà eet kà jau kara: waj eš, waj tu“. Utleeſ ſchaut pretineekam, waj buht paſcham noſchautam. Man ſchkeet, ka neweenš no apſinigeem kareiwjeem-eerehdneem nedrihtſt zitadi rihtoteeš ſchahdoš apſtahkloš, ka tikai 2 reiſeš ſaukt un treſcho reiſi ſchaut. Deemſchehl, man jaſaka, ka naw wehl wiſur ſchiš prinziſpš eefaknojeeš. Wehlak war ſuhdſet par eerehdna rihibu, bet rihtoteeš pret ſcho pawehli nedrihtſt, it ſewiſchki tiſ bihſtamaš apſtahkloš,

lahduš man taš godš bija jums attehlot Stradu mahjās ſchi gada 29. junijā. Šchi pawehle bija jaiſpilda. Alma Weifman nedrihſteja kuſtetees no weetaš. Ja wina to darijuſi, ſfrehjuſi, tad dabigi ſargā rodāš jautajums, kadehl wina ſfreen mahjās? Waj ne tadehl, lai pakertu atkal rofaš granatu un winam uſbruktu? Wina peenahkums bija ſchaut.

Šchee apſtahlki tomehr wehl noſkaidrojami. Warbuht, tomehr amata waraš robeschaš pahrkahptaš. Taš noſkaidrofees dabigi, jo ſcheem kareiwjeem ir ſawaš preeſchneekš, kurſch winuš ſuhthijš uſ Stradu mahjam, kurſch par notikuſcho ſanemš ſinojumu, liš ſidarit iſſinu wajadſibaš gadijumuš leezineeku nopratiſchanaſi jeb noſkaiſchinaſchanaſi un iſſinu wirſiš likumā paredſetā kahrtiba. Šchiš mechanikš, kaut ari lehnām, ar ſinameem truhkumeem, tomehr ſtrahdā un aiſtrauj lihdi katru eeroſinajumu. Sinojumam par notikumumu jaet ſawaš likumigš žekſch, ſinamš, ja neiſdara jaunu noſeeegumu, proti, ja nenoflehpij ofiſialo ſinojumu. Pagaidam notikumš nefatur noſeeeguma eefihmeš un tadehl uſ juhſu otro jautajumu eš waru atbildet: Pagaidam wainigo naw un tadehl wainigo ſodiſchanaſi nekahdi ſoli naw ſperti. Ir ſperti ſoli apſtahlki wiſpuſigai noſkaidroſchanaſi. Ur prozeſione-lām nepeezeſchamibam, kā, peemehram, lihka un degumu apluhkoſchanaſi, zilwefu noſkaiſchinaſchanaſi uſ weetaš ar wiſam formalitatem wareſchu panahkt wehl ſkaidraſu ſinu par notikumumu, nekā to, ko eš jums attehloju.

Par „barbariſku iſrehkinaſchanaš“ ar ſchi wahrda indiuiduelo noſihmi newar buht runaš. Man ſchkeet, ka tee, kuri paraſtijuſchi ſcho interpelaziju kā pirmee, atraduſchees ſem ſubjektiva atſtahtijuma eepaida. Taš buhtu wiſš, ko eš pagaidam jums, augſti godatee fungi, waretu zelt preeſchā.

Man ſchiš gadijums nebija neſinamš, kad juhš ſcho interpelaziju eefneedaſāt. Man wiſſch bij ſinamš un atſihmetš un eš gribeju winam ſekot lihdi warbuhtejaš kriminalaš wajaſchanaš uſſahkſchanaſi waj iſbeigſchanaſi. Par „balto teroru“, par ko te runaja kungš Lappa, eš waru teikt, ka tahda Latwija naw. Naw ari „iſrehkinaſchanaš“, bet ir likumiga walſtiš eerehdnu darbiba noſeeegumu aiſlaweſchanaſi. Man ſchkeet, ka ſchai guerrillas kara, fur banditeem meſchu paſlehp-tuwēš ir binokli, winteneš, ſfahrda faſteš ar patro-nam, loſchmeteji, kureem ir wiſi wajadſigee kara peederumi, kuri faſtahda 25 zilwefu leelaš bandaš, leeto ſarkanaš kofardeš un tā tad organiſeti kā karaſpehkiš, warbuht, nezeenigš kara wiſru noſaukuma, jo wiſſch no paſlehp-tuwēš un ne atklahti zihnaš ar ſawu pretineeku, kadehl muhſu nazionalam kara ſpehkaſi jarihkojaš kā kaujaš apſtahkloš, kā ſchai gadijumā.

Mumš wajadſetu apſwehrt, ko tad tahlak lai dara? Beſ ſchaubam, uſſahkti darbiba jaturpina, jadod aiſrahdiijumi, ka jarihkojaš likumigi, kaš jau neſkaitamaš reiſeš ir daritiš, it fewiſchi pehdeja laika. Šchai rihtzibai, iſluhkoſchanaſi, eenaidneeku ſpehku iſſinaſchanaſi jaturpinaš, jo zitadi juhš pehzi ihſa laika newareſeet te wairš meerigi ſehdet. Eenaidneeka ſpehkiš aug. Eš luhgtu ne ar ſmaideem uſnemt ſchoš wahrduš. Kaš apſtahkluš uſ weetam nepahrſin, taš nepaſihkt Lubaneš meſcha bandu rakſturu „un mehrkuš. Noſaukumu „meſcha brahki“ juhš nedrihſteet peelikt ſcheem banditeem, Lubaneš banditi ir muhſu walſtiš pretineeki. Ja wiſa ſeme fazijuſi, ka mumš ſawaš ſemeš robeschaš jaaiſtahw, un ſchim noluhkaſi jarada armija, kura pažeetigi un tomehr ſawaš wiſumā ſpihdofchi un paſchailſeedſigi iſpilda ſawu peenahkumu un ſargā ſawu tehwiju pret wiſeem teem, kuri pehrrn un aiſpehrrn eebrufuſchi winā, tad, man ſchkeet, ka waldbiſaš pirmaiš peenahkumš ir

turpinat scho darbibu pret Lubanes banditeem. Scho sawu peenahkumu waldbiba ispildis ari us preefchu likumigi, bet stingri tadehl, lai muhsu semē buhtu drofchiba un kahrtiba un muhsu nomalē nefahktu dibinatees jeb rastees spēhls, kurfch ar laiku waretu iswehrstees par muhsu tehwiju apdraudofchu.

Tas ir wis, ko es jums wareju sinot. (Applausi labajā pusē.)

Presidents J. Tschafste: Wahrds peeder Fr. Wesmanim.

Fr. Wesmanis (sozialdemokrats): Godatā sapulze! Es teescham buhtu preezigs, ja es waretu nopeetni dalit to jauko pahrleezibu, kahda ir apfardsibas ministrim, ka wis, ir notizis likumigi, kahrtigi, tā kā tas ir wajadsigs un mums atleef tifai preezatees. Deemschehl, tas awots, no kahda ir smeltas apfardsibas ministra sinas, nedod pamatu preefch tahdas pahrleezibas. Se ir interpelazija, kurā ir runa par komandanturas eerehdnu nelikumigu rihzibu. Sinas, kahdas ir nahkufchas ministrim par scho rihzibu, azimredstot, nahk no ta pascha awota, pret furu ir wehrsts peeprafijums, tā tad katrā sinā nahk no eeinteresetās puses. Un mums ir sinamas schaubas, jo sinas, kuras mums ir sawahktas no eefneedsejeem us weetam, ir tahda rakstura, ka ta pahrleeziba, kahda ir apfardsibas ministrim, muhsu frakzijai naw un nebuhš. Apfardsibas ministrs leetu tehlo tā, ka mahja teescham ir nodegufi. Alma Weifman ir pati eefrehjufi degofchā mahjā un teescham sadegufi; leetas zeetufcham personam ir atnemtās, bet pawifam zitadā kahrtā, nekā interpelanti to domā t. i. ka mahja ir aifdegufees pati, Alma Weifman ir eefrehjufi degofchā mahjā pati un sadegufi tur pati un ar tām mantam tā ir, kā ir. Mums tani sinā ir drufku zitadas domas, mehš tik idiliski nedomajam. Apfardsibas ministrs tehlo, ka atteezibas stary Almu Weifman un kareiwjeem esot bijufchas loti labas un jaukas, ka tee to faufufchi par zahliti. Muhsu frakzijas diwi beedri ir bijufchi us weetās un eewahkufchi sifhafas sinas Jaungulbenē. Weetejee eedsifhwotaji ir loti ustraufufchees un nemas tik newainigām azim to neufluhfo. Muhsu rihzibā ir sinas, parafstittas no azuleezineekeem: Kristines Weifman, Mades Anton un Kristines Apit, kuras ari tani mahjā dsifhwo: bes tam ir wehl ziti leezineeki, kas leezina, ka teescham apstahli ir tahdi, kā tas interpelazijā aprahditš, ka mahja naw teescham wis aifdegufees no sprahdseeneem eefscheenē, bet ka wina aifdedfinajufchi tee kareiwji, kas tur eeradufchees tik leelā skaitā, kā jau tas ween isflehdsa wajadsibu pehz tahdeem foleem. Tāpat leezineeki gatawi apleezinat, ka schai degofchā mahjā sadedfinata Alma Weifman, ka wina ir eegrufhsta leesmās un ka leeta naw wis tā, kā to apgalwo apfardsibas ministrs. Mums aifrahda, ka ilgi preefch tam esot bijufchi peerahdijumi, kahdi laudis dsifhwo schai mahjā. Ja tahdi peerahdijumi bija, tad kapehz netifa sperti foli, kapehz wajadsjeja tik ilgi gaidit, kamehr notifa augschėjais, apfahrtejos eedsifhwotajus ustrauzofchais gadijums. Weetejee eedsifhwotaji ir gatawi apleezinat, ka Stradu mahjas mantas ir peewahktas un aifwestas lihdsi, peemehram Weifmana firgš, un ka tas teescham notizees bes kahda pamata, bes kahda eemesla no mahjas eedsifhwotaju puses. Tā tad, ja mehš atfweescham nost wifus apschaubamos peerahdijumus, kahdus dod eeinteresetā puse — komandantura, ja mehš peegreescham wehribu tam, ko gatawi apleezinat weetejee eedsifhwotaji, tad mehš newaram domat, ka schi leeta ir labakā kahrtibā, bet gan otradi, ka ir notikufi nepeelaischama parahdiba, pret furu jasper foli. Ja schee foli naw sperti wehl, ja wehl nekās no waldbibas naw panahktš, tad ir eemesls buht nemeerā ar pasfai drojumeem, kahdi ir

doti, un mehš waram peeweenotees apfardsibas ministra aisrahdijumam, ka armijā war šajust ruhgtumu, ka tahdas leetas noteek aismugurē; ka weenā waj otrā weetā, kur noteek apšaudišanās ar banditeem, war affahrtotees tamlihdšigās leetas, ar kahdām dedšinatāji draudejušchi, proti — apfahrtejo mahju dedšinaschana. Šchis leetas stahwoklis speesch muhsu frafziju list preefšā Satweršmes Sapulzei fekošču pahrejas formulu:

„Satweršmes Sapulze, noklausijusees waldbibas pastaidrojumū par Stradu mahju nodedšinaschanu, Almas Weišman nogalinaščanu un zeetuscho eedšiwotaju mantu ataemschanu, atšihst šchahdu rihzibu par nelikumigu un šodamu un waldbibas pastaidrojumus šchāi leetā par neapmeerinoscheem.“

Presidentš J. Tščakste: Wahrds peeder U. Alberingam.

U. Alberingš (semneeku saweeniba): Augsti godatā šapulze! Man loti maš buhtu šo runat. Paščlail mehš ešam stahjuschees pee jaunās Latwijas buhwes, paščlail dšimst jaunā Latwijas walstš. Man leekas, Satweršmes Sapulzes peenahkums, šo wina ari dara, ir — buht loti usmanigai un usklausitees katru pulsu, lai kurā katrā brihdi špertu wišus šolus, ka šchis jaundšimuschais pilsonis — muhsu brihwā Latwija, isnahktu špehziga un štipra wišā wišumā. Mums jabuhi gataweem nowehršt katru trauzejumu, kas stahtos zelā šchāi Latwijas nostiprinaščanai. Mums jabuht usmanigeem katrā brihdi, katrā weetā, lai šchi Latwijas walstš teescham buhtu tahda, kahdu winu šagaida Latwijas pilsoni, lai wina attaišnotu wišas tās publee, kuras Latwijas pilsoni, ar saweem kareiwjeem preefšgalā, ir peelikufšchi un preefšch ka lehjušchi sawas ašinis. Ko mehš redšam? Mehš loti beeschi un ari šchini brihdi nomanam, ka šchahdas brihwās Latwijas dšimščana teef trauzeta kà no weenas, tà no otras pušes. Šai ir diwi naidneefi, ir ašrejas, ir eefšchejais naidneefš. Un taišni tai brihdi, kad muhsu waronigā armija žihnas pret brihwās Latwijas dšimščanas ašrejo eenaidneeku, aismugurē rodas jauns eenaidneefš, kas grib ašrdit to ehfu, šo muhsu waronigā armija ir radijufi. Muhsu waronigā armija paščlail beids šcho Latwijas ehkas buhwi, paščlail grib zelt šchāi Latwijas ehkai kroni kà šihsogu, ka ehka ir pabeigta. Šai paščā brihdi mehš lai peelaištu, ka no pamateem teef rautš akmenis pehz akmena, lai wišā ehka šabruktu? Muhsu peenahkums, katra Latwijas pilšona peenahkums ir — špert wišus šolus, neween pret ašrejo, bet ari pret eefšchejo brihwās Latwijas dšimščanas naidneeku. Ša ari špertee šoli Latwijas walstš labā ir prašijufšchi šinamus upurus, tad eš ešmu pahrlēezimats, ka, ja šchee šoli nebuhtu un netiklu šperti tagad, tad nepaettu dauds laifa, kur šchee šoli buhtu jašper dauds energikati un upuri buhtu dauds leelaki, nekā wini tagad ir. Rats darbs ir šefmigakš, kad wišch teef laikā weiktš. Mehš negribam pahrdšihwot tahdus laikus, kahdus pahrdšihwo Kreewija, mums wajaga štingras politikas. Wiši, kas ir pret mums, ir Latwijai naidigi un pret teem mums jašaro. Eš negribu šche dauds runat, bet eš gribu ihšumā šazit to, ka man kà lauzeneekam gandrihš waj katru deenu teef norahdits uš tamlihdšigeem apstahkleem t. i. par leelineezifma woj šomunifma eeplušchanu Latwijā arween leelafos apmehros. Wišoni šuhdšas no wišām pušem, ka pat wairš naw eefšpejšams buht drošcheem par šawu dšihwibu, par šawu mantu un šchis šuhdšibas ir pateefas un nenoleedsamas. Eš, fungi, gribu šazit, ka tur minetā notikuma weetā apstahkli ir šawadi, ka tās šinas, kuras eewahktas Gulbenes apfahrtnē, warbuht, naw pareifas, jo winaš nahš no apwidus, kas atrodas šem šarfanaš terora, un tur eewahkt pareifas šinas ir gruhiti, jo bihdamees no šarfanaš terora, neweens negrib

atsauktees. Ja kahdas sinas ir eefneegtas, tad winas ir nepilnigas un tikas tas sinas, kuras eewahktas pee ofizielas nopratinaschanas no apfardsibas ministrijas, ir neapfahabamas. Apwidos, kuri naw wisâ wisumâ sem terora, auis, skati un prahis pee lauku eedsihwotajeem ir loti juhtigi. Ja netiks sperti foli scho apstahllu nowehrschanai, tad tas maksas dauds wairat upuru. Lauzeneeku wispahrigâ wehleschanas un luhgums ir, lai schis terors drihsat isbeigtos. Mana wehleschanas, un ta ir ari Latwijas pilsonu wehleschanas, lai schim teroram tiktu dots nahwigs treezeens wisenergifikâ fahritâ. No lauku eedsihwotajeem, i Seemetwidsemê, i nomalês, wispah nahf kuhdsibas, ka muhsu waldiba scho apstahllu apkaroschanas sinâ naw stingri rikhojusees, bet ir bijusi par dauds mihlsta. Winai wajaga wehl stingraki rikhojusees, lai tiktu ar wisam fatnem schis terors israuts. Ja tas netiks drihsot likwidets, tad tas prahis no muhsu pilsonu puses dauds wairat upurus. Ja tas peenemtos, tad us preekschu buhtu jaleeto wehl noteiktaki lihdselki dauds plaschakos apmehros. No apfardsibas ministra atbildes us eefneegto interpelaziju mehsh dirdejâm, ka wis ir jau darits, lai ismekletu, waj pee schi notikuma ir peelaista kahda kluhda, un mehsh redsejam, ka tahdas kluhdas naw atrastas. Saprotama leeta, ka wainigee tiks fahkti pee atbildibis, ja tahdi rastos. Semneziba lihds ar ziteem pilsonem prasa droshibu un brihwibu jaunajâ brihwajâ Latwijâ un reisê ar to prasa, lai waldiba spertu wisstingrafos folus scho brihwibas apkarotaju israweschanai. Es kâ semnezibas preekschahwisgan waru fazit, ka ihsti semneeki gan neschehlofees, ja weenâ otrâ gadijumâ winu mahjas kriht par upuri, ja sin, ka zaur to teef glahbta: Latwija no breefman, kuras tai draud kurâ katrâ brihdi. Tapeh3 es, atsihtot apfardsibas ministra atbildi par peeteekoschu, eefneedsu no semneeku faweenibas puses schahdu pahrejas formulu:

„Noklausijusees apfardsibas ministra atbildi us eefneegto interpelaziju, Satwerfmes Sapulze pahree3 us deenas fahritibu.“

(Applausi pa labi.)

Presidents J. Tschakste: Wahrds peeder Behrsinam.

A. Behrsinsh (darba partija): Augstâ sapulze! Se pallaban jaischkir diwas leetas. Birmfahrt, notikums ar Ulmu Weifman un ar Stradu mehcha mahjas nodedsinaschanu, un, otrfahrt, ko waldiba grib darit likumibas eeweschonai. Deemschehl, notikums ar Ulmu Weifman un Stradu mahju nodedsinaschanu augstai sapulzei jaischkir no ta, ko diwas, weena otu apstrihdoschas, puses mums faka. Augstai sapulzei naw dota eefpehja pahrleezinatees par faktu pareisibu waj nepareisibu tadehl, ka interpelazija tika peenemta steidsamibas fahritibâ un tamdehl leeta naw tikusi ismekleta. Rahdi nu ir tee materiali, us kureem atfauzas no weenas puses interpelazijas eefneedseji un no otras puses tee, kuri winus apstrihd. Lapsas funks fazija, ka winsch fawus peerahdijumus dibina us ofizialeem dokumenteem. Wefmana funks, turpretim, fazija, ka winsch dibinos us diwu wina frakzijas beedru ismekleschanas — tas notikusi peh3 intervelazijas eefneegschanas — dokumenteem. Mani sewischki interesê tas, kâ wini paspehjuschi nobraukt turp un ismeklet leetas apstahklus kuras apfardsibas ministrs nesih preekschâ Satwerfmes Sapulzei. Tas bij loti raksturigs peerahdijums un tas katur pahrleezina, ka schai ismekleschanai naw nekahdas juridiskas wehrtibas. Tee ir faruhgtinatu, fahahpinotu, apbehdinatu zilweku isteizeeni, bet juridiskas wehrtibas scheem peerahdijumeem naw un newar buht.

Nahza apšardšibas ministrs ar šawu runu. Es, dsirdedams apšardšibas ministra eewadu par ruhgtumeem un šahpem, biju loti pahrssteigts par ta jowialo toni, par wina gala slehdseenu. Es biju pahrssteigts tamdehl, ka nedširdeju kaut ko zitu no apšardšibas ministra. Man ir rotâš ofziels dokuments un es winu waru stahdit preešchâ karam katram, kas to wehlas. Te ir šazits, ka kritušchi 12 kareiwji un es gribetu dsirdet, kas ir notizis šcho 12 kareiwju slepfawu issinai un šodšchanai? Tee kareiwji, kas atrodas Lubanê, naw kareiwji, kas par grafi kaut ko dara. Wini naw tee, kas, kâ apšardšibas ministrs šaka, eetu meklet pa mahjam šchinkus, galu, olas. Tee ir muhsu pašchu dehli un brahli, kuri ispilda mobilisazijâ usliktos pee-nahkumus. Bet šchos zilwekus tur noschauj. Mehš jau 4 deenas šhini augstâ šapulžê runajam par kareiwjeem un winu breešmam, bet, deemšchehl, nefakam, lai šchee 12 kareiwji dabutu juridiski teefisku gandart-jumu. Wini pašchi gandarijumu wairs newar dabuht, jo ir beigti, bet wineem ir gimenez, brahli, masi behrnini. Kas ar teem lai notiftu? Es buhtu loti pateizigs apšardšibas ministrim, ja winsch buhtu šazijis, ka šchee behrnini ir apgahdati. To winsch nefazija, bet gari un plašchi šahstija par kaut ko zitu. Juhs, mani lungi, šazijât, „ja, tee 12 kareiwji aismugurâ kritušchi, bet deefin fur wini kritušchi?“ Rungi, tad klaufatees tahlaf:

Jaungulbenê weens ir kritis, 4 pašuduschchi bes wehšis jau pagahjuschâ gadâ; pee Birscheem, apšchaudot pašascheeru wilzeenu, wairaki eewainoti, gan ari pagahjuschâ gadâ. 16. augustâ pagahjuschâ gadâ Wezgulbenê kritis ari weens kareiwis u. t. t. Mehš neweenu interpelaziju neefam eefneeguschchi un neefam prašijuschchi, kas tur noteet? (J. Zelms no weetas: „Kadehl tad juhs to neefet darijuschchi?“). Zelma kungs man praša, kalab mehš to neefam darijuschchi? Es gribetu atbildet Zelma kungam. Es atfahrtoju, ka šchee 12 gadijumi ir šhogad notifuschchi. Bes tam ir ari man rotâš materiali, fur notifuschchi. Kalab mehš to neefam darijuschchi? Šalab, Zelma kungs, ka ari par noschauteem us fronteš neefam eefneeguschchi interpelaziju. Bet mehš ešam gahdajuschchi, lai to ismekletu tahdâ fahrtâ, fur armijas rehtas un trumus neifflahsta wiseem muhsu eeraidneefem par sobošchanos un apšmeeklu. Ja Lapsaš kungs šazija, ka winsch likumibu gribot nodibinat, tad winsch daris zitu. Likums nošafa, ja reis ir noseegums, tad wajag greestees pee noliktas ismeklešchanas eestahdes, bet winsch tai weetâ ir greesees ar interpelaziju. Šas wairs naw teefiks, likumigs zihnas lihdsellis, bet tas ir politifis. Waj ta ir likumibas weizinašchana? Ša ir relatiwa likumiba, kura weenai partijai war buht patihkama un otrai nepatihkama. Šahlaf, deemšchehl, par kareiwjeem, kas kritušchi, mehš no apšardšibas ministra nedširdejâm, waj likumigas eestahdes tur ko dara un ar kahdeem panahkumeem. Waj kareiwjeem, kas tur fronte šahw un ruhpejas par to, lai mehš te waretu apšpreest, pat, warbuht, nirgatees par armijas truhkumeem, ir winu aismugure nodrošchinata, to apšardšibas ministrs neteiza. Mums atleek pašcheem tikt galâ ar to, kas te noteet. Us to dod atbildi weens likuma dokuments, kurfch man ir rotâš, tâpat kâ apšardšibas ministrim bija kahds zits. Es dsirdēju jautajam, kas winu parafstijis? Man naw eemešla slehpt, kas winu parafstijis. Tur ir šazits: „Mulki, Jahnifchi! kâ juhs tee lungi šchmauz! Dibinashim bataljonus zihnai pret Ulmana waldbibu! Šarkano gaili barona pašchos! Uf rihkles Ulmani! Nofst Ulmani! Nofst Ulmana-Mendera waldbibu! Gatawojatees us šazelšchanos! Lai dsihwo štrahdneeku dittatura!“

See, mani fungi, ir oficiāli dokumenti. Bet man ir wehl weens zītš dokumentš par Latwijas komunistisko partiju organizāciju preekshtahwu apspreedes lehmumeem 1920. gada maija mehneš. Tur ir fazītš, kas padomā šcheem apspeedejeem. Kas atteezas uš laufu pašchwaldibam, tad ir fazītš, ka wajadšigs eespeestees mafineeku organizāzijās, jo tas esot uš laufeem daudšās weetās weenigais lihdselkš, kā šawu darbibu atrīnat. Man atleet tīkai fazit, ka Lapsas funks ir kritišk par upuri šcheem stahstitajeem, kuri ta „eespeedufšees“; wiņsch šawā idealismā, šawā taišnibas mellešchanā ir bijis peespeestš tizet tam, ko wiņsch, warbuht, zitos apstahklos nebuhtu tizejis; wiņsch newar peederet pee teem, kas šauz „nost ar wiņu waldibu, nost ar Mendera funga waldibu!“

Jr loti daudš ofzielu dokumentu un daudš tehlojumu par to. Mani fungi! Šchahdos apstahklos mums weenreis par wišam reisem wajag tift škaidribā par weenu leetu: waj mehš gribam, lai buhtu neatkariga un brihwa Latwija un waj mehš gribam, lai buhtu muhsu tautas teeschās, wišpahrigās, proporzionalās u. t. t. wehlešchanās iswehletā preekshtahwneeziba muhsu tautas un walšis liktena noteizeja, waj nē? Bet staigat ap šcho jautajumu apfahrt un laut lehnām drupinat tai pamatus naw šchis augstās šapulzes zeenigs darbs. Ja mehš atrodam, ka naw wehrtš un leetderigi, ka mehš to daram, ka mehš ipildam šawus peenahkumus, tad šafauksim muhsu kareiwjus un teiksim teem, ka tee 12 wihri tīka pelniti nošchauti, kamehr wiņi stahweja frontē. Šazisim gaišchi un atklahti: „Mehš šcho armiju negribam“. Tad jautajums buhs škaidrs. Bet šchahdejadi pahrmest armijai, kas kaut ko dara, no otras pušes teikt, ka šchahda armija naw wajadšiga, tas ir wairak, nekā šchis augstās šapulzes neleetderigs darbs.

Mani fungi, war jau strihdetees par to, kurfch panehmeens ir pareisakš: warbuht, pateescham pareisakš ir tas panehmeens, ka neteiz to wahrdu atklahti, bet wišeem tahdi usfkati newar buht un man wiņu ari naw. Tadehl pee šchis atbildes, pee šchis pahrejas formulas wajaga ispaustees šchi augstā nama usfkateem, wajaga ispaustees, ko mehš gribam. Ja mehš atrodam, ka muhsu wiršpawehlneeziba neder, tad teiksim to atklahti. Wišā garajā pafaules farā, kurā gan wehrtibas ir šabrukufšas, mehš neredsam tahdu ainu, kahda redsama muhsu Satwerfmes Sapulzē, kurā jau zeturto reisi janodarbojas ar nelikumibām armijā. Wehl tahlak, šchai pašchā dokumentā, kuru mineju un kurā ir usfkaitišk, zif kritiškchi un noškauti, ari tur naw isteiktš peeprašijums par likumigu rihzibu wiršpawehlneezibā. Bet ja mehš gribam rahdit brihnumus pafaules preekschā, tad wajaga šazit, šchi wiršpawehlneeziba mums neder, mums wajaga zitu. Šefams mehš to nedaram, buhšim atklahti un nemehgināšim graut toš pamatus, kurus mehš šafamees usturot. Ja apšardšibas ministrš to nedarija, tad es eedrošchināšchos šazit, ka, tāpat kā Lapsas fungam ir loti šwehti tee upuri, kas kritiškchi Stradu mahjās, tāpat man ir dahrgi šcho 12 kareiwju dšihwibas un peederigees, kas kritiškchi aismugurē, nestnot no šam. (Applausi).

Prezidents J. Šchakste: Wahrds peeder J. Zel:am.

J. Zelms (sozialdemokrats): Godatee tautas preekshtahwi! Jr gruhti atbildet uš aistahwešchanos, kurā loti maš teiktš par leetu, kas ir zelta preekschā apwainošchanas aktā. Mehš dširdejam no apšardšibas ministra loti plaschās romantiškās šajušmas par šināmām romantiškām bandām, kuras zelo pa fruhmeem, dšeed brawuras dšeesmas, šapno par špeki un

zuhtas zīstam; apšardšības ministrs mums tehloja to ar tahdu šajuhsmu, ka man personīgi radās eespaidš, ka patš apšardšības ministrs ar leelu preeku peedalitōš šchais romantiskās bandās. (Applausi pa kreisi). Man šchēet, ja reis tahdas bandas ir un ja šchis bandas ir šabeeđribas interešču apdraudetajas, tad lai šchis bandas uzjel sawu romantisko bandas karogu, mums winas kà bandas tomehr ir janosoda. Tà tad newar buht diwu domu par kuru katru atšewišķķu bandu. Eš atlausķķos wišpirms ašrahđit us to nepareišo un, man pat jašafa, nešaprotamo panehmeenu no apšardšības ministra pušes, kad winsķ, kur interpelazijā eet runa par tahda atšewišķķa eerehđna noseegumu, šcho eerehđni nostahda aš wišas Latwijas waronigās armijas muguras un šafa: „Juhš wišu armiju apwainojeet.“ Eš atklahti jautaju apšardšības ministrim, waj ir kaut weens wahrdš šchajā interpelazijā, kurfķ buhtu wehršts pret armiju? (Applausi pa kreisi). Mums šchi armija šahw, warbuht, daudš tuwaki, nekà teem, kuri winu baro tikai ar škaleem wahrdēem un glaimēem. Mehš atšihštam par negehli kuru katru, kurfķ no pašlehtuweš usbruhl otram un laupa tam dšihwibu un preekš mums ir weena alga, waj taš ir kahđš walđības eerehđniš, waj taš noteet kautkahđā duela waj ari zitadā weidā, jo usbrukumš otrai personai no pašlehtuweš ir negehligš darbš. Bet tikpat leelš negehla darbš ir ari taš, ja likumbas wahrdā, noseegumu teesajoti, grib to darit ar teem panehmeeneem, kahđi neweenā modernā walsti naw pašihštami. Eš negribu daudš analiset faktus, kuruš te mehginaja atšpeķtot apšardšības ministrš, runajoti par itin wišu šo, eesahťot no bandam, beidšoti ar wišadām kara špeķla dalam ar šarfanām šofordam, ar wehriģām aušim un azim u. t. t. Par pašēem šakteem, par kureem interešejas interpelazijā, eš nekà nedširdeju. Ja ari šchis noseegums buhtu bijiš wišbreemigakaiš, eš jautaju apšardšības ministrim, waj winsķ dod teesibu kulturelā walsti išrehkinatees ar winu peķz šaweem panehmeeneem, kahđi bija pašihštami widus laikōš, kur noseedsneekus steepa us šahrta? Eš domaju, ka kurā katrā modernā walsti ir šawaš šinamas juridiskās normas, pee kurām katrs ir špeestš turetees. Uri teem atšewišķķēem, warbuht, nedaudšēem eerehđneem, kuri negribeja eewehrot likumu robešas, mehš gribam wišēem uššpeestšchis likuma normas eewehrot. Ašrahđitš teet us to, ka faktiski noseedsneekš naw wilktš us uguns šahrta. Apšardšības ministrš teiza, ka ja diwi kareiwji katrs pa diwām reisem šchahwufķi, tad tur nekahđas dšihwišas šihmes newarejušas buht, un ka mahjai degot upuriš naw pat kleeđšis. Man jaatšihmē weens gadijums, kahđš man ir bijiš kaujas laukā, kur ar tšetri waj šešķi šchahweeneem un bajonetes duhreenēem eewainotaiš otrā deenā ir redšets ašrahšpees 20 šolus tahlak. (Trošfnis un šauzeeni pa labi: „Juhš ešēet blehđiš!“). Eš atbildēšču ari jums, kungi, un eeteiktu ari jums tiļ daudš neusbudinātees, kad kahđās šapenēs atrastš kahđš barona lihķis išķhmotš. (Trošfnis). Tās barona lihķis no šapa tifa israftš, bet šapeķz šchis lihķis newareja tikt išwilktš laukā no degošās mahjas?

Rungi, ešēet logiski un konšekwenti. Ja lihķis buhtu išwilktš no mahjas laukā, tad, man šchēet, daudš jautajumu atrikstu no ta, šo runajām, bet ja taš naw notizis, tad jadomā, ka tam ir bijuščķi šinami eemešli, ka lihķis naw tizis išwilktš laukā. (Šauzeens pa labi: „Luhđsu peerahđijumus!“). Še tika daudš runatš par dširdiģām ašim un azim, kuras bijuščas tiļ redšigas, ka redšējuščas brauzam 12 agentus, pee tam, kad tika apžeetināti 16 agenti.

Schis paschas azis naw redsejuschas to, ka nelikumigā fahrtā Weifmana tehws eewetojis Bobuli fara flimnizā. Ja es to atgahdinu, tad tikai tamdehl, ka us schim azim un aufim, us kurām apfardsibas ministrs buhweja sawu aistahweschanos, wismasal war palautees. Mehš aifrahdijam schai interpelazija tikai us faktu, ka newar ar widus laiku teefu panehmeeneem tagadeja modernā walsti eewest to, ko fahdreif ministru presidentis te swinigi deklareja — likumibas apsinu. Ar terora palihdsibu likumibas apsinu nekur newar eewest, un par wolti bija usflaitit wefelu rindu faktu, ka no Behrsina funga ta no apfardsibas ministra pufes, kuri, bes schaubam, fodami. Bet ja ministra fungs usstahda jautajumu, ko tad waldbiba lai darot, ja tahdi noseegumi noteefot, tad es waru atbildet, warbuht, ne positivi, bet negativi.

Wispirms jaatwainojas par teem sweschwahrdeem, jo ministra fungs konstateja wefelu rindu sweschwahrduš: mehanisms, moments, individualisms u. t. t. Ja mani sweschwahrdu buhtu ministra fungam nepasihstami, tad es luhgtu man to pasinot, un es esmu ar meeru winus iifskaidrot. Es tizu, ka ministra fungs naw nepateefibu teizis un tapehz, ko darit tahdos gadījumos? Nekahda sinā nesteept us uguns fahrtā, jo mums tahda likuma naw. (Sauzeens no weetas: „Tas naw notizis!“). Ja ministra fungs pats us eelas nokertu wisbreesmigako noseedsneeku un pawehletu fahrtibneekam fakurt ugunskuru un steept winu us fahrtu, tad es teiktu, ka ministra fungs ari teefai nododams. (Sauzeens no weetas: „Wajaga peerahdit, ja runā!“). Ir runa par to, ka noseegumi teefajami pehz likumeem, fahdi pastahw; bet sche teef teefats ar tahdeem panehmeeneem, fahdi muhsu likumā naw paredfeti. Man schteet, ka mums ir teefiba logisti domat, ka ta ir nelikumiga rihziba, un tapehz rodas jautajums, waj schahds noteefaschanas weids buhtu atsihstams. Mehš domajam, ka ar patwalu neatkarigo Latwiju wis neuszels.

Es atlauschos sche peewest masu ilustraziju, kur schis patwalas nowed. Sche presidija fehd sekretara fungs, kursch schini gadijumā, par laimi, naw muhsu apschaubamās frakzijas lozeklis, un tas ari konstatejis ofizialā raksta par to, kur schis patwalas par schim dsirdigam aufim un wehrigam azim nowed. Muhsu sekretara fungam ir bijusi isdewiba, brauzot wagonā, nowehrot sekoscho:

Rahds fara eerehdnis negribejis eewehrot pastahwoschos noteikumus un aistaisit logu tai pufe, kur to noteikumi prasa, bet kad winam aifrahdijschi, ka schini kupeja brauzot Satwerfmes Sapulzes lozekli, tad winsch teizis: „Es waru arestet ne tikai juhs wisus, bet ari Satwerfmes Sapulzes lozeklus.“ Es domaju, ministru presidentā fungam tas ir sinams. Ta tad, ja ministru presidentā fungs usnem to ar sinamu gandarijumu, tad waram spreest, kur mehš nonahkim pehz tahdas teefistas apsinas audsinaschanas. Ja schis nopeetnais fahs tika no apfardsibas ministra pahrwehrtis par farsu, tad man ir schaubas, waj mehš fahdreif Latwija nodibinasim teefiku walsti. Man leekas, ka fahrs par noseedsibu ir fauzams pee atbildibas, waj tas buhtu eerehdnis waj ne. Ministra fungam isleekas apschaubama leeta, ka noseedsneeks ir fahrtā fahedfinams. Bet te israhdas, ka tas noseedsneeks pats fahpizus fahrtā

Rahds komunistis pahrnahzis par fronti un pahrwedis 5 personas, noschawis te fahdu leelu komunistu un aifbehdzis atpakal pee wineem.

Tahdas parahdibas' pee mums' naht' preefschà un, azim redjot, muhsu ministrs' ar to rehkinajas' là ar parastu atgadijumu. Man gribetos' jautat, ja scho faktu apleezina atfewisckas' perfonas' un wehl tahdas', kuràm redfigas' azis' un dsirdigas' auffs', tad là gan waram usflausitees' scho personu leezibas', furu leeziba' apfardsibas' ministrim ir par attaisnoschanas' pamatu. Tapeh3 jaatsihst, ka leetas' ismekleschana' naw beigia' un leetas' apstahkli' newar tift' grositi. Ja meh's peenemam, ka schi' widus' laiku' justizija' — noseedsneeku' steep-schana' us' fahrtu' ir notikufi, un par to waram balsot' pilnigi' pareisi, tad wehl rodas' otrs' jautajums'.

Waj meh's rehkinasimees' ari ar to zilweku' teefisfo' apsinu, kuri' masleet' zitadi' skatas', kuri' schoreis' ir tahlu' no noseeguma, là ari no noseeguma' dari-tajeem, un kuri' paschi' reds' scho' sadeguscho' lihku' laudsi' un tulso' winu' là sinamu' nelikumibu? Waj juhs' gribeet' eedsihwotajeem' dot' kahdu' teefisfu' gandarijumu' jeb waj' tika' apfardsibas' ministrim? Ja juhs' to gribeet' dot' tika' apfardsibas' ministrim, tad' sankzionejeet' winas' apstiprinatos' juridiskos' jeb teefaschanas' weidus'. Ja juhs' negribeet' to dot' tika' apfardsibas' mini-strim, tad, man' schkeet, jums' wisflittakà' gadijumà' ir janoklausas' tàs' leetas', jaismeklè, jaleek' ismeklet' kahdai' objektiwai' eestahdei, bet ne' paschai' apwai-notai' perfonai. Bes' schaubam, aifrahdits' tika' us' to, ka' wahzu' laikà' ir pa-stahwejuschi' likumi: par to un to noseegumu' lodi' peerè. Wajaga' skatitees', zif' wispahri' lode' ir spehjiiga' eenest' teefisfo' apsinu. Bet ari' tahdà' gadijumà, ja' pastahw' stingrs' likums', man' schkeet, tàpat' là' satams' wahrds' saka, lai' winsch' ir' stingrs', bet' tomehr' winsch' ir' likums', buhtu' jadara' eespehja, lai' kurfch' katrs' noseegums' tiftu' teefats' ne' us' weetas, nò' liintschu' teefas' fahrtidà, là' widus' laikos' to' darija, bet' lai' tas' tiftu' nodots' teefai. Ja' katrs' noseegums' buhtu' nodots' atteezigai' teefai, profuraturai, tad, es' domaju, ka' mums' schini' augtà' sapulzè' nebuhtu' par to' jarunà. Ja' tomehr' ministru' presidenta' lungam' wina' teiktee' wahrdi' un' dotais' solijums' isleekas' par' nelauschameem, ka' beidsot' wajadsigs' radit' likumigo' un' teefisfo' apsinu, tad' jarahf' wispirms' pee' sleh-dseena, ka' ne' ar' kahdu' teroru, ne' ar' kahdu' patwaribu' meh's' to' teefisfo' apsinu' neradisim. Wajadsetu' atsiht, to' jau' atsina' wezà' Kreewija, ka, ja' ari' juhs' gribetu' to' breefmigako' noseedsneeku' isskaust, tad' ar' terora' palihdsibu' juhs' to' teefisfo' apsinu' neradiseet; to' newar' radit' ar' tahdeem' panehmeeneem. Katrai' audsinaschana' ir' diwi' panehmeeni: didaktiskais' un' pedagogiskais. No' scheem' panehmeeneem' atfarajas' audsinaschana' un' kas' domà' ar' daschadam' parah-dibam' audsinat' teefisfo' un' likumigo' apsinu, tas' loti' maldas. Ja' es' gribetu' peecturetes' pee' tahdas' metodes, pee' kuras' peecturejas' Behrsina, Alberinga, apfardsibas' ministra' u. z. lungi, tad' par' leetas' kodolu' waretu' runat' 5' un' 6' stundas, lai' usskaititu' wisus' notikuschos' faktus. Par' patwalibam' fleeds' pat' prese. Meh's' atrodam' par' noseegumu, ka' juhs' patwalibam' laujeet' waku, winàm' wajag' darit' galu. Meh's' sakam, ka' tàs' ir' patwalibas' un' ka' meh's' turpma' newaram' apmeeratees' ar' pastaidrojumeem, kuras' weeglà' farsa' weidà' dewa' apfardsibas' ministrs'; newaram' apmeeratees' ar' rezultateem, kas' ir' dibinati' us' paschu' wainigo' isteizeeneem. Sà' tad' schai' augstai' sapulzei' atleek' iswehla, waj' wina' grib' teikt, ka' ir' gan' noseegumi, kuri' peelaish' widus' laiku' panehmeenus, waj' furam' katram' noseegumam' wajag' sekot' atbil-dibai' teefas' preefschà. Ja' katram' noseegumam' sekos' fods, tad' mums' masaf' wajadses' eefneegt' tàs, fewisckhi' labajam' spahrnam' nepatihkamàs' inter-pelazijas, wajadses' us' juhsu' teefisfo' apsinu' masaf' interpelet. (Applausi' pa' freisi).

Presidents J. Šķakste: Wahrds peeder Rambalam.

St. R a m b a l a (Latgales semneeku partija): Augstā sapulze! Ēepreekšejajis runatais mehginaja nostahdit leetu tā, itā nefas nebuhtu notizis, itā buhtu notifusčas atšewišķu fareiwju patwaribas, itā banditi, šarkanarmeesķi, kas usturas aismugurē, buhtu meerigi sehdejusķi un gaidijusķi, kad winus apzeetinās, itā fareiwji buhtu nahkusķi pee meerigeem noseedsneefem un tos apzeetinaschanas weetā noschahwusķi un nodedsinajusķi mahju. Leeta tā naw, bet gan glusķi otradi. Apšardsibas ministra kungs peerahdija un to naw wajadsigs atkahrtot, ka naw bijusķi wis atšewišķi noseedsneeki, bet ka bijuši šarkanarmijas nodala. Ubeem sozialdemokratu runatajeem neišdewās apgahst apšardsibas ministra kunga ašrahdijumu, ka šķi šarkanarmijas nodala ir islawufesēs zaur muhsu fronti, noweetojufesēs mešķu rajonā, lai eewahķtu šinas par muhsu armiju, usbruktu eedšihwotajeem un pašķi ar eerotscheem aistahwetos. Pehz tam, kad muhsu armija ir isšinajusi winas nometni un gahjusi winu usluhķot, noseedsneeki usbrufusķi, un usbrukuma šefas ir bijusčas tahdas, ka pehz pirmās zihnas mušsejee to saudejusķi: weens kritiš un pahrejee bijusķi špeesti atkahpteēs. Pehz tam ar peenahkusķam reserwem zihna ir atjaunota un to saudejusķi šarkanarmeesķi. Es nereduš starpibu stary zihnu, kas notika Jaungulbenes mešķos, un kuru katru zihnu, kas noteek us frontes. Ja eepreekšejajis runatajs loti dufmojās un palika niķns par to, ka ir notifusčas patwaribas, ka ir nodegusi mahja un tajā fadedsiš weenas šeweetes lihķis, tad kapehz winsch neuštrauzas par kuru katru nodegusķu mahju, kuru katru fareiwja upuri, kas kriht kara laukā. Kurā katrā kaujā noteek negehlibas un wehl leelakas. Jums, Zelma kungs, tā bijusķam wiršneekam, un tā kaujas wiršneekam, es domaju, ir jasin, ka ja noteek kauja, tad nekatas, waj war šchaut us šinamu weetu waj ne. Schauj us atšewišķlām mahjam, schauj us atšewišķlām pilšehtam; nodeg mahjas, pilšehtas teel galigi šagratas, un neweens parlaments pehz notifusčas kaujas, pehz ušwarosčas kaujas neinterpelē, kapehz armija ir nodedsinajusi šinamu mahju, kapehz armija ir noschahwusi pretineekam tif un tif dauds fareiwju. (Walsiš pa kreiši: „Ša nebija kauja!“). Ša bija kauja, juhs to neatšpehķoseet! Še bija, kā jums tika ašrahdits, ar noluhķu islawufesēs zaur muhsu fronti šarkanās armijas nodala. Kad šķo nodalu gribeja apzeekinat, tad ta šahķa pretoteēs. Waj ta nebija kauja, ka noschahwa muhsu fareiwi, kad ta pate zeetufē Weišman ar rokas granatu šweedufi us muhsu fareiwjeem un pehz tam eekrehjusi degošā mahjā, waj nu lai isbehgtu no muhsu fareiwjeem, waj ari lai škreetu pehz rokas granatam. Šķis kaujas isnahķums ir tahds, ka pretejā puse ir zeetufi un kaujas laukā šahkusčas šprahgt rokas granatas, no kuru šprahdseeneem nodegusi mahja. Sozialdemokrati ir nemeerā, jadomā, ar to, ka šķis šarkanās armijas nodala ir šakauta, un par to wini intresejas.

Noflawoteēs interpelaziju un šķis deenas debates, man nahķ prahtā agrato laiku freewu anekdote, kurā teiktis par freewu galwu un lozķleem, ka „Если русских бьютъ, тогда папа плачетъ, а если немцевъ бьютъ, тогда мама плачетъ“. Šapat ari man šakafa, ja šarkanos šit, tad weena puse raud, ja baltoš šit, tad otra puse raud (Šrofknis un applausi). Ar raudaschanu grib peerahdit, ka leeta notifusi pilnigi newainigi, ka leezineeki, kuri teek peewesti apšardsibas ministra šinajumā, newaretu pareiši leezinat, bet pareiši leezina tee, kuruš nopratinajusķi sozialdemokrati, un tee ir Weišmani,

Upīšchi u. z. Rā redsamš no apšardsības ministra sinojuma, Weifmani kà objektīvi leezineeki naw bijuſchi mahjās; tee ir ispildījuſchi ſawuſ deenaf̄ta uſdewumus un braukuf̄chi uſ ſarkaneem; pahrejee apzeetinati kà ſarkanās armijas lozekli. Tee naw apzeetinati nepamatoti; to neleezina atfewiſchi kareiwji, bet to leezina pats Rigaš „ſkroderis“, ka-taš ir bijis ſarkanarmeeſchu miteklis. Šche aiſtahaſji grih atfauf̄tees uſ teem paſcheem ſarkanarmeeſcheem, kuri dſihwojuſchi to paſchu dſihwi. Eš domaju, ka objektīwaſ leezineekš ir bijis Rigaš „ſkroderis“, kurſch walſirdigi atfinās un newiſ Weifmani un ziti, kuri naw bijuſchi klah̄t. Tapeh̄z ejot tahlaſ, paleek bilde, ka apzeetinaſee ſarkanarmeeſchi leezina un ſauz peh̄z palihdſibas, un te palihgi atrodas. ſarkanarmeeſchu aiſtahaſji, adwokatī, atrodas Satwerſmes Sapulzē. Te nu ſozialdemokrati leedſas, ka wini tee gan neefot, wini negribot Latwijas eenaidneekus aiſtahaſwet. Eepreekſchejaiš runatajš, pee kruhtim ſiſdams, leedſas, ka winſch negribot Latwijas armiju ahrdit, bet gan buh̄wet un aiſtahaſwet. Eš gribetu praſit zeenijamai ſapulzei, waj ta ir Latwijas armijas iſbuh̄we, ja aiſtahaſw Latwijas armijas eenaidneekuſ, toš, ar kureem paſchlaif̄ Latwijas armija atrodas kara ſtahaſwoli. (Sozialdemokratu peefih̄me: „Paſakeet, ka ari mehš eſam leelineeki!“). Eš negribu teift zitu, kà weenigi to, kaš teiftš ofiſialoſ raportoſ, kuruš juh̄š leezeet preekſchā. (Sauzeens no weetas: „Ta naw nopeetniba!“). Juh̄š neapgah̄ſifeet wiſas tās uſ ſih̄da papira rakſitiās proklamazijas, kuraš nah̄kuf̄ſas iſluhof̄ſchanas nodalaš rolaš; wiſuš toš brauzeenuš no ſhiš nodalaš turp un atpaf̄al; juh̄š neapgah̄ſifeet Rigaš „ſkrodera“ atſinumu. Ja juh̄š gribeet aiſtahaſwet tah̄duš kunguš, tad ir jabrih̄naš, ka juh̄š gribeet iſbuh̄wet nazionalo armiju; tad ir runa par kah̄daš zitaš armijas, bet newiſ Latwijas nazionalaš armijas iſbuh̄wi. (Applauſi pa labi un zentra).

Presidentš J. Tſchakſte: Ir eefneegtaš 2 pahrejaš formulaš. Weena ſkan:

„Satwerſmes Sapulze, noklauſijusees waldbibas paſſaidrojumu par Stradu mahjas nodedſinaſchanu, Almas Weifman nogalinaſchanu un zetuſcho eedſih̄wotaju mantu atneemſchanu, atſih̄ſt ſchah̄du riħzibu par nelikumigu un ſodamu un waldbibas paſſaidrojumuš ſchā leetā par neapmeerinoſcheem.“

Šchi pahrejaš formula eefneegta no ſozialdemokratu frakzijas. Otra pahrejaš formula ſkan:

„Noklauſijusees apšardsības ministra atbildi uſ eefneegto interpelaziju, Satwerſmes Sapulze pahreet uſ deenas kaħrtibu.“

Šchi peh̄dejā ir nemotiweta, tadehl̄ wina nah̄ papreekſchu uſ balſoſchanu. Eš luh̄du pazeltees toš, kaš ir par ſcho peh̄dejo, nemotiweto pahrejaš formulū? Luh̄gtu ſaſtaitit. 70. Eš luh̄dsu pazeltees toš, kaš ir pret ſcho pahrejaš formulū? 47. Eš luh̄dsu pazeltees toš, kaš ir atturejuſchees no balſoſchanaš? Naw neweena. Šchi pahrejaš formula peenemta ar 70 balſim pret 47. (Applauſi). Lih̄d̄ ar to atfriht motiwetā pahrejaš formula.

Nah̄kof̄chais deenas kaħrtibaš punkts ir redakzijas komiſijas sinojums. Wahr̄dš peeder Eliaſam. (Sahlē troſfnis). Eš luh̄gtu dot eefpeh̄ju runatajam runat.

Referantš R. Eliaſs: Pee likuma pa atziješ nodokli, kaš tifa peenemts pagah̄juſchā Satwerſmes Sapulzes ſeh̄dē, redakzijas komiſija eenes ſekof̄chuš pahrogroſijumuš: Wiſpirmš, ſchis likumuš noſauf̄kš par „noteikumu“, bet redakzijas

komišija atfina par vajadsigu to nosaukt par „likumu“. Ari pahrejā likuma nosaukuma daļā eeneſti pahrgroſījumi. Tā tā ſchis likuma nosaukums peh3 redakzijas komiſijas eeneſtā pahrlabojuma ſkanetu ſekoſchi:

„Ēikums par afzises nodokli no alkoholu ſaturoſchas augļu un ogu ſulas un kwaſa, ſas iſgatawots no labibas, tās pahſtrahdajumeem un medus“.

Tad likuma 1. pantā wahrda „aplikt“ weetā redakzijas komiſija likuſi wahrdu „apleekama“ un lihd3 ar to groſījūſi gramatiſki zitus wahrduš. Wahrda „par“ weetā redakzijas komiſija leek wahrdu „no“, tā tā ſchis 1. pants ſkanetu:

„Alkoholu ſaturoſcha augļu un ogu ſula apleekama ar 20 rubleem leelu nodokli no ſaina ſpaina — 10 ſtopeem.“

2. pantā eeneſti pahrgroſījumi: „ſtilla traufos“ weetā likt „ſtilla pu-delēs“ un beigās wahrda „un“ weetā likt „kuras“ un „iſgatawoſchanas“ weetā likt „ſulas iſgatawoſchanas“. Tā tad ſchis pants ſkanetu:

„Augļu un ogu ſula pahrdodama ſtikla pudelēs, $\frac{1}{20}$ ſpaina leelumā, kuras ſulas iſgatawoſchanas weetā banderolejamas.“

3. pantā wahrda „aplikt“ weetā redakzijas komiſija likuſi wahrdu „apleekamas“. Schis pants tā tad ſkanetu:

„Weikalos eſoſchās pudeles ar augļu un ogu ſulu apleekamas ar 1. pantā mineto nodokli.“

4. pantā redakzijas komiſija pahrgroſījūſi wahrdu „kwaſa“ un leek wina weetā „kwaſš“, eekſatot, ka tā ir pareiſaki; panta beigās „par ſpaina“ weetā likt „no ſpaina“, „aplikt“ weetā likt „apleekams“, tā tā ſchis pants ſkanetu:

„No labibas un tās pahſtrahdajumeem, kā ari no medus iſgatawots alkoholu ſaturoſchš kwaſš, apleekams ar 10 rubleem nodokli no ſpaina.“

5. pants pahrlabojams: „kwaſa“ weetā „kwaſš“ un panta beigās wahrdu „un tahdas“ weetā likt wahrduš „kuras kwaſa“. Tā tad pants ſkanetu:

„Kwaſš pahrdodams $\frac{1}{20}$ ſpaina leelās pudelēs, kuras kwaſa iſgatawoſchanas weetās banderolejamas.“

6. pantā wahrdu „iſgatawot kwaſu“ weetā likt wahrduš „kwaſa iſgatawoſchanai“. 6. pants ſkanetu:

„Kwaſa iſgatawoſchanai atkauts leetot ari apinūs, bet alkohola ſaturs tiſlab kwaſā, kā ari augļu un ogu ſulā nedrihkt pahſneegt $1\frac{1}{20}$ un uſ pudetu etiketem naw atkauts atſihmet noſaukumus „alus“ waj „wihns“.“

7. pantā eeweſti ſekoſchi pahrgroſījumi: wahrduš „afziseš nodokli ſamſas“ ſtrihpot un panta ſahtumā eelikt wahrdu „nebandroletu“. Tā tad 7. pants ſkanetu ſekoſchi:

„Par nebandroletu augļu un ogu ſulas un kwaſa iſlaiſchanu un pahrdošchanu wainigeē ſodami ar deſmittahrteju afziseš ſamſu un naudas ſodu lihd3 1000 rub. Nebanderoletee pahrdošchanā laiſtee dſehreeni konſiſzejami.“

8. pantā ir tiſakai pahrgroſita wahrdu ſahriiba: wahrds „atſwabunami“ teek noliktš aij wahrdeem „afziseš nodokla“, tā tā wiſš pants ſkanetu ſekoſchi:

„No afziseš nodokla atſwabunami augļu uhdeni, limonades, ſelters un ziii beſalkoholiſkee dſehreeni.“

Preſidents J. S i c h a ſ t e: Waj nebuhtu kahdas eerumas pret ſcheem pahrgroſījumeem, ſas tiſa likti preeſchā pirmā likumā? Ja naw, tad peenemtš.

Referents R. E l i a ſ s: Otrā likumā teek groſiſš likuma noſaukums. Peh3 eepreeſchejās redakzijas noſaukums ir ſekoſchš: „Pāpildinajuma likums

pee muitas likuma." Bet pehz redakzijas komiſijas pahrlobojuma tas ſkanetu ſefoſchi: „Muitas likuma papildinajums.“

No pirmâ abſatſcha teef ſtrihpots wahrds „Kreewijas“. Romiſija turejâs tanis eefkaos, ka Kreewijas likumi no ta laika, kad tee tika peenemti preefſch Latwijas, preefſch mums wairs neefſiſe, un tapehz ſchis wahrds tika ſtrihpots. Tad wahrds „pantus“ tiks likts weenſkailti „pants“ un „ſefoſchâ fahrtiba“ weetâ „ſchahdâ weidâ“, tâ ka ſchis abſazis ſkanetu ſefoſchi:

„Paſtahwofcho muitas likumu 1164. un 1165. panti pahrgrofami un papildinami ſchahdâ weidâ...“:

2. abſazi teef pahrgrofits „pants“ uſ wahrdu „punktſ“ tapehz, ka pirmâ weetâ ſchis wahrds „pants“ teef leetots zitadâ noſihmê. Schi dala eewehrojama fahrtâ teef ari zitadi pahrgrofita. Es nolafifchu, tâ tas bija pirmajā redakzijâ un tâ to aſina redakzijas komiſija. Gepreefſchejâ redakzijâ tas pants ſkan:

„No naudas, kas ſaſtahdas no pahrdotâm kontrabandas prezem un pahrweetoſchanas lihdsjeekem, ar fureem prezes weſtas, tâ ari no ſoda naudas, kontrabandu notwerot, iſdalama atlihdsiba ſchahdâs dakâs: no ſumas lihds 100.000 rbf. — 35%, no ſumas pahri par 100.000 rbf.: no pamatdakâs lihds 100.000 rbf. — 35% un no taſlakâm ſumam wirs 100.000 rbf. — 20%.“

Sche tika eenesti wairaki pahrlobojumi, tâ ka redakzijas komiſijas peenemtais tekſts buhtu ſchahds:

„1164. 1. punktſ. No tâs ſumas, kas ſaſtahdas no pahrdotâm kontrabandas prezem un pahrweetoſchanas lihdsjeekem, ar fureem prezes weſtas, tâ ari no ſoda naudas par kontrabandu, iſdodami atlihdsibai 35% no ſumam lihds 100.000 rbf., bet ja ſuma ſneedſas pahri par 100.000 rbf., tad 35% no 100.000 rbf. un 20% no pahrejâs ſumas.“

Taſlakais punktſ teef atkal mainits aif teem paſcheem motiweem, tâ eepreefſchejais: wahrds „pants“ ar wahrdu „punktſ“, tâ ka wiſs ſchis pants ſkanetu ſefoſchi:

„1164. 2. punktſ. Muitas eerehdneem un kaſpotajeem ir arj tad teefibas uſ atlihdsibu par kontrabandas notwerſchanu, ja wini kontrabandu atraduſchi muitas namâ, muitas rajonâ waj uſ fuga.“

Taſlakâ punktâ atkal teef mainits wahrds „pants“ uſ „punktſ“ aif eepreefſchejeem motiweem un wahrds „iſdalama“ weetâ likts wahrds „peefſchirama“; „apghdibas eestahde“ weetâ teef likts „eetaife“ aif ſefoſcheem motiweem: weenâ no taſlakeem punkteem aif daſchadeem ſtiliſtiſkeem motiweem wahrds „eestahde“ teef pahrmainits uſ wahrdu „eetaife“ Tâ ka ſchinis abâs weetâs wahrdi „eestahde“ teef leetoti weenâ un tai paſchâ noſihmê, tad lai ſaſfanotu ſchos diwus wahrduſ, redakzijas komiſija aſina par wajadſigu ari ſchini weetâ „eestahde“ weetâ likt „eetaife“. Schis punktſ tâ tad ſkanetu ſefoſchi:

„1164. 3. punktſ. No atlihdsibas, kas peefriht muitas eerehdneem un kaſpotajeem, puſe peefſchirama teem, kas kontrabandu uſrahdiuſchi, waj teefchi peedalijuſchees kontrabandas notwerſchanâ.

Otra puſe eefſaitama tirdſneezibas un ruhpnenezibas miniſtrijas tirdſneezibas departamenta muitas nodakâs depoſitos un iſdalama kaſdai no ſchis miniſtrijas eerehdnu ſozialâs apghdibas eetaifem pehz tirdſneezibas miniſtrijas aſrahdiujumeem.“

Taſkoſchâ punktâ teef tifai pahrlabots wahrds „pants“ uſ wahrdu „punktſ“, paſchâ ſaſkumâ un beigâs teef noſtrihpots wahrds „no“ un „eestahde“ weetâ likts „eetaife“, tâ ka ſchis pants ſkanetu ſefoſchi:

„1164. 4. punktſ. Atlihdsibas daku, kas ſaſfanâ ar muitas likuma 1165. pantu, peefriht robeſſargeem, polizijas eerehdneem, pagastu aiſſargu nodakâm waj zitu eestahſchu darbineeem, muitas eestahdes waj tirdſneezibas departamenta muitas nodakâ nodod ſcho eestahſchu preefſchneezibai iſdaliſchanai ſamehrâ ar nopelneem.

Katra no ſchini punktâ minetâm eestahdem war lihds $\frac{2}{3}$ no ſumas, kas eenemta par

kontrabandas notwerschanu, isdalit personam, kas teešči peedalijušās pee kontrabandas notwerschanas waj usrahdišanas. Pahrejā daka paleef eestahdes rihzibā, ko peeschirt kahdai šhās eestahdes sozialās apgahdes labeerihzibas eetaisei pehž atteezigās ministrijās aifrahbijuma.“

Pehdejā punktā teef mainits wahrds „pantš“ us wahrdu „punkts“ un pee wahrda „kontrabanda“ teef eeliktš wahrds „notwerschana“, jo bes šči wahrda isnahļ, ka atbildiba ir isfneedsama newis par kontrabandas notwerschanu, bet par kontrabandu; tas komisiijā naw domats. Tā tad šchis punkts škanetu šefofchi:

„1164. 5. punkts. Atlihdšiba par kontrabandas notwerschanu isfneedsama mehnešča laikā pehž leetas isšchiršanas.“

See buhtu wifš pahrlabojumi, ko komisiija atrada par wajadšgu eenest pee šči likumprojekta. Romisiijās wahrdā luhdšu šhos pahrlabojumus peenemt.

Prezidents J. Šchafste: Gebildumu naw pee šcheem pahrlabojumeem? Peenemts.

Referents R. Eliašs: Likums par nodokli us raugu. Redakzijas komisiija peenehma šchahdu tekstu:

1. Gekšsemē isgatawotais presetais raugs apleekams ar nodokli 4 rubli no mahrzinas.

2. Raugs islaischams eepafajumos pa $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ un 1 mahrzinai. Sepafajumi fabrikās aplihmejami ar atteezigām banderolem.

3. No ahrsemem eeweštais raugs apleekams ar nodokli 6 rubli no mahrzinas.

4. Likums nahļ špehā no wina isšludinašchanas deenas.“

Prezidents J. Šchafste: Gebildumu naw? Peenemts.

Tā tā šchis sehdes deenas kahrtiba ir isfsmelta un tuwako sehdi pasinos prezidijs, tad šchis deenas sehde teef šlehgta.

(Sēhdi šlehds pulksten 11.15 min. wafarā).

I. sērijas 16. fehdē 1920. gada 11. augustā

(Atklahta plkst. 5.45 pēc pusdeenas).

Pašaidū lihums par šakarū atjaunošanū starp Latwiju un Wahziju (šeidamibas fahrtā peenemts diwos lašjumos). — Ahrleetu miniftra pašinojums par Bādomju Kreewijas-Latwijas meera parafkššanu. — Pifums par walsts aifdewumeem un winu nodrošinasšanu (šeidamibas fahrtā peenemts diwos lašjumos). — Pifums par teefu usleefamo naudās šodu paaugštinasšanu (šeidamibas fahrtā peenemts diwos lašjumos). — Papildinajums pee 1919. gada 6. oktobra noteikumeem par ahrsemju pilsonu pašu peeteifššanu un ahrsemneetu ufturesčanos Latwijā (šeidamibas fahrtā peenemts diwos lašjumos). — Pifums par nodofli uftabafu un tabakas ištahdajumeem, ištahulitem un sehfrozineem (šeidamibas fahrtā peenemts diwos lašjumos). — Interpelaziju komifijas atfinums uf peeprašijumu par 30,000 tonnu wezas dšelfš pahrdoššanu ištweščanai uf ahrsemem (interpelanti šawu peeprašijumu nem atpafat). — Pahrgrošijumi un papildinajumi pee lituma par weenreifeju walsts nodofli uftlauku nekufstameem ihpaščumeem (šeidamibas fahrtā peenemts diwos lašjumos). — Pašaidū waldbibas rihtojums par tirdšneezibas un ruhšneezibas nodofli (wina pahwehrišanu par pašahwigu litumu pašaidam atleef).

Prezidents J. Ščakste: Satweršmes Šapulzes fehdē atklahta. Šchodeen uf deenas fahrtibas stahw: 1) Apšweikumi un pahrgrošibas Satweršmes Šapulzes lozeklu un komifiju paštahwoš, 2) litumprojektu nodoššana komifijam, 3) litums par šakarū atjaunošanū starp Latwiju un Wahziju, 4) litums par walsts aifdewumeem un winu nodrošinasšanu, 5) litums par teefu usleefamo naudās šodu paaugštinasšanu, 6) papildinajums pee 1919. g. 6. oktobra noteikumeem par ahrsemju pilsonu pašu peeteifššanu un ahrsemneetu ufturesčanos Latwijā, 7) litums par nodofli uf tabafu un tabakas ištahdajumeem, ištahulitem un sehfrozineem, 8) noteikumi par šameerinasčanas šameram agrarleetās, 9) interpelaziju komifijas atfinums uf peeprašijumu par 30.000 tonnu wezas dšelfš pahrdoššanu ištweščanai uf ahrsemem, 10) pahrgrošijumi un papildinajumi pee lituma pa weenreifeju walsts nodofli uf lauku nekufstameem ihpaščumeem, 11) rihtojums par tirdšneezibas-ruhšneezibas nodofli, 12) noteikumi par afzišes nodofli uf apšaišmosčanas un smehru produkteem, šas no nastas ištahdati, 13) eerošinajums par 1919. gada 5. dezembra lituma par Latwijas išglihtibas eestahdem 10. panta grošičšanu, 14) pašildu noteikumi par teefu amatu kandidaateem, 15) litums par alfoholu šaturošču weelu raščoššanu, apliščšanu ar nodofteem un pahrdoššanu un 16) agrarās reformas litums.

Jr eenahfufči apšweikumi: no Rehšeknes pilšehtas domeš preekščfehdetaja; no Walmeeras aprinkā waldbibas eestahšču un šabee driktu organifaziju preekščstahweem un ainasčneekem; no Augščkuršemes eedšihwotajeem; no Šaldus kooperatiwa „Neatkariba“ beedribas ar kooperatiwu un paščwaldibu preekščstahweem un no Špikū pa gasta eedšihwotajeem.

Tahlak eenahzis pašinojums no Satweršmes Šapulzes sošialdemokratu frazijas lozekla, Alešandra Neuberga, ša winšč noleef šawas pilnwaras. Pehz Šemgales apgabala listes Nr. 6. wina weetā nahf Berta Wešman.

Utteezibā uf pahrgrošibam komifijās man ir eefneegts pašinojums, ša

Benusa weeta darba partija us juridisko komisiju delegē Antonu. Gebildumu naw? Peenemts. Demofratu šaweeniba isgļihitibas komisija suhta R. Purina weeta R. Stalbi un kara leetu komisija J. Bankawa weeta R. Stalbi. Gebildumu naw? Peenemts. Bessenneeku agrara šaweeniba agrara komisija suhta Liebtala weeta Wenewizu. Gebildumu naw? Peenemts.

Alteezīgām komisijam teef nodoti sekofchi likumprojekti: par koku isšneegšchanu fugu buhwei—tirdšneezibas—ruhpneezibas un agrararai komisijai. Gebildumu naw? Peenemts. Projekts par mehreem un šwareem—tirdšneezibas un ruhpneezibas komisijai; par metru sistemas mehru eewefchanu semes mehrišchanā lihds ar pašlaidrojumu un par buhwokofu pahrdošchanu walsis un priwatos meschos laufsaimneezibas un zitu ehfu atjaunoschanai un zelschanai kara nopositos apwidos — agrarleetu komisijai. Gebildumu naw? Peenemts. Par meerteefneschu un pagastu teefu kompetenzes paplašinaschanu un par Latgales teefam — juridiskai komisijai. Gebildumu naw? Peenemts. Tad ministru kabineta 2. augusta peenemtais agraras šatwerfmes likuma projekts — agrarleetu komisijai. Wahrds peeder Rudewizam.

A. R u d e w i z s (sozialdemokrats): Sozialdemokratu frakzija domā, ka šchis projekts, kurch tagad teef eefneegts no waldibas, no ministru kabineta, nahf par wehlu un tamdehl naw nododams agrararai komisijai. Šatwerfmes Sapulzes agrarleetu komisija, kura ir iswehleta preefch schi likuma isstrahdaschanas, jau no pašcha šahkuma peeprašijusti no pagaidu waldibas materialus, kuri winai buhtu atteeziba us agrara likuma iswešchanu. Tee materiali tika toreis no semkopibas ministrijas agrarleetu komisijai zelti preefchā loti negatawā weidā. Waretu šazit, ka tas bij pagaidu waldibas semkopibas ministrijas preefchlikums, semkopibas ministrijas domas. Ja šalihdsina schis domas ar projektu, kas tagad teef no waldibas eefneegts, tad mehš atrodam tur deefgan daudz lihdsibas. Agrarleetu komisija jau agrar eepasinas ar semkopibas ministrijas domam un afsina par wajadsigu isstrahdat šawu patstahwigu likumprojektu. Tagad schi darba leelakā dala ir jau pabeigta un weena dala eefneegta Šatwerfmes Sapulzei. Tapeh3, peh3 muhfu domam, buhtu gluschi leeki, ja Šatwerfmes Sapulze nodotu waldibas likumprojektu agrarkomisijai. Winsch waretu tikt eefneegts, ja neaistawetu agrarlikuma iswešchanu. Tagad winsch to war aistawet un lai tas nenotiktu, tad mehš leefam preefchā scho likumprojektu agrarkomisijai nenodot. Mehš leefam preefchā Šatwerfmes Sapulzei peenemt sekofschu lehmumu:

„Gewehrojot to, ka waldibas agrarreformas projekts eefneegts tikai tagad, tad Šatwerfmes Sapulzes agrarleetu komisija jau eefneegusi šawu agrarlikuma projektu, kurch likts jau Šatwerfmes Sapulzes deenas šahrtibā, Šatwerfmes Sapulze nolemj no waldibas eefneegto projektu komisijai nenodot, lai nenofawetos agrarlikuma apšpreešchana.“

Presidentis J. Šchakste: Wahrds peeder Antonam.

M. Antonš (darba partija): Augsti godatee Šatwerfmes Sapulzes lozektu fungi! Sawā laikā, kad tika peenemti pamata noteikumi par Latvijas walsis eefahrtu, tika paredsets, ka Šatwerfmes Sapulzes galweenee usdewumi buhs, isstrahdat walsis šatwerfmi un tāpat ari agraro šatwerfmi. Scho usdewumu usnehmās Šatwerfmes Sapulze un usdewa agrararai komisijai scho leetu wirsit us preefchu. Pirmā dala no agrarlikuma ir nodota plenarfehdei preefch zaurškatishanas un zitas dalas sekos pirmajai. Geweh-

rojot to, ka waldibas likumprojekts aptver ne tikai tās likuma daļas, kuras wehl naw isstrahdataš, bet ari to daļu, kura jau isstrahdata, aš tihri formelem eemesleem naw eespehjamš waldibas likumprojektu nodot komiſijai dehl wina zaurſtatishanas pa panteem. Ja taš tiktu no Satwerſmes Sapulzes nolemts, tad isnahktu pretrunas, ka taš patš likumprojekts, kas ſchodeen likts uš deenas kahrtibas, tiktu itā noraidits un nodots atpakaļ komiſijai. Ja mehš nododam ſcho likumprojektu komiſijai, tad mums ſchodeen, nonahlot pee atteeziga deenas kahrtibas punkta, likumprojekta punktš buhtu janodod atpakaļ komiſijai un tahdā weidā agrarā likuma zaurſtatishana un peenemſhana ittu noſebota. No otras puſeš ir atſihmejams, ka neſkatotees uš to, ka waldiba wareja tikai ar leelu nowehlojumu ſtahtees pee darba un ka tamdehl tai naw biis eespehjamš paſchā ſahkumā isstrahdat ſawu preeſchlikumu agrarleetā, mums ar gandarijumu jaatſihmē, ka ſchāi gruhajā darbā kabinetš ir nahziš Satwerſmes Sapulzei palihgā un eesneedſis pamatigi isstrahdatu likumprojektu, kurſch, beſ ſchaubam, Satwerſmes Sapulzes agrar-komiſijas darbībā buhš leelš atbalſts. Iſſtrahdajot ſcho likumprojektu, ir nemti par pamatu ne tikai tee norahdijumi, kas iſteſ no muhſu eeſchejās dſihweš, bet ari wiſi ahrejee apſtahtli. Te mehš ar gandarijumu waram konſtatet, ka ari ſchis likumprojekts paredš wiſu to, kas ir Latwijās darba tautas galwenās praſibas un intereſes. Tas paredš wiſu muiſchneeziabas ſemeš atſawinaſchānu (Wezſalns no weetas: „Ar iſnehmumeem zentrā!“). Utwainojeet, eš tuhlin pee ta nonahſſchu. Ir paredſeta muiſchneeziabas ſemeš atſawinaſchana un beſſemneeku apgahdaſchana ar ſemi, ſadalot to maſſaimneeziabās. Ja ſche ir paredſeti newiš kaut kahdi zentri, bet ſalami ſemeš gabali, tad wiſmaš, kā eš likumprojektu ſaprotu, tikai ſemeš gabali, kuri nepahrſneeds tagadejo ſemneeku ſaimneeziabu platibu. War jau buht, ka atteeziabā uš ſcho likumprojektu weenai otram frakzijai weenā otrā leetā buhš ſinamas domu ſtarpibas, bet nemot wiſā wiſumā ſchis likumprojekts ir tahdš, ka wiſch dōd pamatu pahrleezibai, ka kopdarbiba buhš eespehjana ari uš preeſſchu pee ſchās reformas isstrahdaſchanas un iſweſchanas dſihwē. Uſ ſcheem eemesleem, bet ſewiſchki wehrā nemot formelās eerunas, eš no darba partijas frakzijas eesneedsu ſekochu pahrejas formulu, kuru pabalſta ari demofratu, maſſaimneeku un latgaleeſchu frakzijas.

Preſidents J. Iſchakſte: Wahrds peeder Traſunam.

Fr. Traſuns (Latgaleš kriſtigo ſemneeku ſaweeniba): Eš negribu par ſcho jautajuma ilgaſ runat un ilgaſ laiku aiſnemt, gribu tikai konſtatet, ka paſinojums, ka Latgaleš frakzija peekriht ſchāi pahrejas formulai, naw pareiſš. Latgaleš kriſtigo ſemneeku ſaweeniba tam nepeekriht. (Smeekli un jautriiba ſahlē).

Preſidents J. Iſchakſte: Wahrds peeder Antonam.

M. Antons (darba partija): Gribu pahrلابot, ka pahrejas formulai ir peekrituſi Latgaleš ſemneeku frakzija; ka buhtu peekrituſi ari Latgaleš kriſtigo ſemneeku frakzija, to eš no ſchī katedra neeſmu apgalwojis.

Preſidents J. Iſchakſte: Pee wahrda neweens wairaf nepeeteizas. Eš liſſchu uš balſochānu eesneegtās pahrejas formulas. Ir eesneegtās diwas pahrejas formulas, weena no ſozialdemokratu frakzijas, kura ſkan tā:

„Gewehrojot to, ka waldibas agrarreformas projektš eesneegts tikai tagad, tad Satwerſmes Sapulzes agrarleetu komiſija jau eesneeguſi ſawu agrarlikuma

projektu, kurš likts jau Satwerfmes Sapulzes deenas saktībā, Satwerfmes Sapulze nolemj no valdības eefneegto projektu komiſijai nenodot, lai nenofatetoš agrarlifuma apspreešana.“

Otra, kuru eefneedja Antona kungs no dascham frakzijam, ſkan :

„Apſpreeđuſi jautajumu par valdības eefneegta agrarās ſatwerfmes lifuma tahlakwirſiſchanu un nemot wehrā, ka ſaſtanā ar Latwijas walſis eefahrtas pagaidu noteifumeem agrarās reformas iſſtrahdaschana pefkriht Satwerfmes Sapulzei, kuras agrarkomiſija lifumprojektu paſchlaif iſſtrahda un datu jau eefneeguſi plenarſehdes zaurſtatifchanai, nolemj waldības eefneegto projektu nodot tā materialu Satwerfmes Sapulzes agrarkomiſijai.

M. Antons, M. Gailis, R. Liebtals,
W. Samuels, Ab. Biedneeks, J. Pabehrs.“

Eš tagad liſſchu uſ balſoſchanu tā radikalo ſozialdemokratu eefneegto pahrejas formulu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par ſozialdemokratu eefneegto pahrejas formulu. Luhdsu ſaſkaitit balſis (49). Eš luhgſchu pazeltees toš, kas buhtu pret ſcho preeſſchlikumu. Eš luhgtu ſaſkaitit (61). Eš luhgtu pazeltees toš, kas buhtu atturejuſchees no balſoſchanas. Luhgtu ſaſkaitit (21). Balſoſchanas rezultati par ſcho pahrejas formulu ir: 49 par, pret to 61 un atturejuſchees 21; tā tad ſchi pahrejas formula atkriht.

Eš tagad liſſchu uſ balſoſchanu nahſoſcho pahrejas formulu. Waj ſapulze wehlaš, ka es wina wehl reis nolafu? (Balſis: „Naw wajasdigs!“). Eš liſſchu tagad uſ balſoſchanu ſcho pahrejas formulu un luhgtu pazeltees toš, kas ir par ſcho, no Antona kunga pabalſtito pahrejas formulu? (Jautriba, ſmeekli). Eš luhgtu preeſhstees. Tagad es luhgtu pazeltees toš, kas ir pret ſcho pahrejas formulu? Naw. Eš luhgtu pazeltees toš, kas atturas no balſoſchanas (17). Šchi otra pahrejas formula p e e n e m t a ar wiſam balſim, 17 atturotees.

No Satwerfmes Sapulzes iſglihtibas komiſijas ir eefneegti preeſſchlikumi tā eeroſinajumi par lifumprojekteem: 1) par ſkolotaju ſagatawoſchanu, 2) par truhzigu ſkolenu apgahdaschanu, 3) par papildu ſkolam un par pirmſkolam. Wini tišs wirſiti paraſta ſaktībā. Eebildumu naw? P e e n e m t s.

Tad ir eefneegts no Satwerfmes Sapulzes tirdſneezibas un ruhpnenezibas komiſijas eeroſinajums, lai Satwerfmes Sapulze uſdotu waldbilai iſſtrahdat lifumprojektu par Latwijas augſtaſo ſaimneezibas padomi. Waj buhtu kahdas eerunas pret ſcho preeſſchlikumu? Ja eerunu naw, p e e n e m t s.

No tirdſneezibas un ruhpnenezibas komiſijas ir eefneegts preeſſchlikums:

„Noſajijums par Daugawas mulinu leetoſchanu nelaiſt zauri Satwerfmes Sapulzei, bet nodot to ar komiſijas aiſrahdiſumeem tirdſneezibas un ruhpnenezibas miniſtrijai wina iſweſchanai pahrwaldības ſaktībā.“

Komiſija no ſawas puſes papildinaja 3., 5. un 7. pantuš. Eebildumu pret ſcho preeſſchlikumu naw? P e e n e m t s.

Tad eefneegts no miniſtru presidenta luhgums atlaut Satwerfmes Sapulzes lozekli Kristapu Eliasa kungu ſaukt pee atbildības uſ 1917. gada 27. aprila lifuma pamata. Tas nododams komiſijai preeſch Satwerfmes Sapulzes perſonala leetu zaurluhoſchanas. Eebildumu naw? P e e n e m t s.

Tahds pats rakſis no miniſtru presidenta tā luhgums, lai Satwerfmes Sapulzes lozekli Anſi Rudewiza kungu waretu ſaukt pee atbildības uſ ſodu lifuma 154. panta 1. dasas pamata. Tas janodod Satwerfmes Sapulzes lozekli komiſijai. Waj eebildumu naw? (Miniſtru presidentš no weetas: „Buhš, buhš!“).

Surpinot sehdes deenas fahrtibu, mehş pahreesim uf lifumu par fakaru atjaunoschanu stary Latwiju un Wahziju. Referents Menders.

Jr. M e n d e r s (sozialdemokratis): Augsti godatee Satwerfmes Sapulzes lozektli! Litums par fakaru atjaunoschanu stary Latwiju un Wahziju faktiski Satwerfmes Sapulzei preeşchâ nahf jau otu reisi. Pirmo reisi Satwerfmes Sapulze winu apstiprinaja pasihstamâ protokola weidâ no şh. g. 5. maija. Satwerfmes Sapulze fawâ pirmâ ratifikazijas formulâ usdewa şaskanot şhi pagaidu protokola abus tekstus. Tâ tad tâş komisijas darbs, kura pehş tam brauza uf Berlini parastit galigo lihgumu, fastahweja galwenâ fahrtâ latweeşchu un wahzu tekstu şaskanoschanâ. No lihguma panteem pahrmainas isdaritas itkai otrâ, treschâ, zeturta un peektâ pantos. Pahrmainas ihumâ buhtu şahhadş: 2. pantâ wahzu un ari latweeşchu tekstâ, kur ir runa par to, ka Wahzija apnemas atsiht Latwiju de jure tad, kad winu buhş atsinuşchas alietâş walstis ir daschas pahrmainas. Wahzu preeşchastahwi pastahweja uf to, lai buhtu tekstâ „allierten Hauptmächte“. Tâ tad Wahzija apnemas atsiht Latwiju de jure tad, kad to to buhş atsinuşchas galwenâş alietâş walstis: Anglija, Franzija un Italija. Ahrleetu komisijai pret to nekahdu eebildumu nebija. Tahlakâ pahrmaina ir treschâ paragrafâ, kur pirmâ lihguma tekstâ bija teiktş, ka abas lihguma slehdşejas puşes nepabalstis nekahduş zenteenus, furi buhtu wehrsti pret otras puşes lifumigo waldibu, tamehr tagadejâ tekstâ ir fazits, ka nepabalstis un nepeelaidis nekahduş zenteenus. § 4. ir masi pahrgrosijumi un proti: latweeşchu tekstis şaskanotş ar wahzu. Ugrafâ likumâ bija teiktş: „mantas aissardşibu“, kura weetâ tagad stahw „waldneezibas aissardşibu“. „Waldneeziba“ isfafa to paşchu, ko wahziski „Besitz“. 5. §, kur bija runa, ka Wahzija apnemas atlihdşinat wişus saudejumus, furi nodariti walstis robeschâş, teef strihpots wahrds „walstis“, wahziski „Staat“. Tee ir tee fiştee pahrlabojumi, furi isdariti un ahrleetu komisijai şķleet, ka Satwerfmes Sapulzei pee şhi lihguma nebuhs wairş jakawejas, jo Satwerfmes Sapulzes domas ir isteiktas sinamâ ratifikazijas formulâ no 5. maija. Pagaidu lihgums par fakaru atjaunoschanu, kâ Satwerfmes Sapulzes lozektleem sinams, ratifizets no Wahzijas reichstaga. Numş nu stary Latwiju un Wahziju buhtu nodibinatas meerigas atteezibas un abam pušem wişâ drihsamâ buhtu jastahjas pee lihguma ispildişchanas, nodibinot paredsetas komisijas, kurâm lihgamâ loti plaschais rahmis japeepilda ar konkretu faturu. Şhodeen ir parastis ari otras meers, t. i. ar Pagaidu Kreewiju... (Smeepli). Eş pahртеizos — Padomju Kreewiju. Lihds sinamam mehram wina war buht ari Pagaidu Kreewija. Şhis meers Latwijas ahrejo un eekşhejo politiku eewada, waj mafakais — war eewadit jaunâş fleedēs.

Ahrleetu komisija luhds Satwerfmes Sapulzi pagaidu lihgunu ar Wahziju kâ pirmo meera aktu ahrleetu politikâ weenbalsigi peenemt steidsamibas fahrtâ.

Presidentis J. T ş h a k s t e: Jr likts preeşchâ şho likumprojektu peenemt steidsamibas fahrtâ. Eş lişchu winu uf balsoschanu un luhdsu pazeltees toş, kas buhtu pret steidsamibu. Naw. Kas atturas no balsoschanas? Naw. Tâ tad steidsamiba weenbalsigi peenemta. Teef atklahtas wispahrigas debates.

Tâ kâ neweens pee wahrda nepeeteizas, tad eş lişchu uf balsoschanu pahreju uf pantu laşşchanu un luhdsu pazeltees toş, kas ir pret pahreju

uļ pantu lafīšhanu. Naw. Kas atturas no balsošchanaš, luhdsu pazelteš. Naw. Pahreja uļ pantu lafīšhanu weenbalfīgi peenemta. Waj šapulze wehlaš, ka likums tiftu nolafīšs? (Balfis: „Naw wjadfīgs!“). Te ir demu starpiba un tapehž luhdsu pazelteš toš, kas wehlaš, ka tiftu nolafīšs. (Balfis: „Naw wjadfīgs!“).

Wirškrāfšs un eewadš.

(Pagaidu lihgums par šataru atjaunošhanu starp Latwiju un Wahziju.

Latwijas republika un Wahzu walšs, abas wehledamāš atjaunot normālas šawstarpejas atteezibas, nolēhma šchā noluhkā nolēhgt pagaidu lihgumu. Ar šcho nodomu abu walstu pilnwarotee,

no Latwijas republikas:

ahrleetu ministrijas juriskonsulst
Albatš,

Satweršmes Sapulzes ložeklis un
ahrleetu komišijas preeščsehdetajš
Menders,

Satweršmes Sapulzes ložeklis
Rweejiš;

no Wahzu walšs:

ministerialdirektors Behrendts,

ihštenaiš legazijas padomneekš
von Maltzans,

ihštenaiš legazijas padomneekš
Gaušs,

šanahža kopā Berlinē un. pehž šawu peenahžigā formā šastahdito un abpušēji atšibto pilnwaru preeščšā štahdišchanaš, weenojāš par šefošcheem noteikumeem:

Cebildumu naw? Peenemts.

(Latwija un Wahzija wišā drihšumā ušfahf šawstarpejas atteezibas, nošubtot peenahžigā kahrtā pilnwarotus preeščšahšjus.

Cebildumu naw? Peenemts.

(Wahzija apnemas Latwiju atšibt ari de jure, tiklihdj weena no Weršajas meera lihgumā minešām galwenām alšetām walstim buhš pašinojuš šchahdu atšihšhanu.

Cebildumu naw? Peenemts.

(Abas lihguma šlehdšejas pušes apnemas nepabalstīt un šawās robeščhās nepelāst nekahdus zenteenus, kuri buhtu wehrti pret otras walšs likumigo waldbibu.

Vorläufiges Abkommen über die Wiederaufnahme der Beziehungen zwischen Lettland und dem Deutschen Reich.

Die Lettländische Republik und das Deutsche Reich, von dem Wunsche geleitet, die normalen Beziehungen miteinander wiederherzustellen, haben beschlossen, zu diesem Zwecke ein vorläufiges Abkommen zu schließen. Demzufolge sind die beiderseitigen Bevollmächtigten, nämlich für die Lettländische Republik:

der Juriskonsult des Ministeriums für auswärtige Angelegenheiten, Herr Albat,

das Mitglied der verfassunggebenden Versammlung, Vorsitzender der Kommission für auswärtige Angelegenheiten, Herr Menders,

das Mitglied der verfassunggebenden Versammlung, Herr Rweejiš;

für das Deutsche Reich:

der Ministerialdirektor im Auswärtigen Amt, Herr Behrendt, der Wirkliche Legationsrat im Auswärtigen Amt, Herr Freiherr A. von Maltzan,

der Wirkliche Legationsrat im Auswärtigen Amt, Herr Gauš,

in Berlin zusammengetreten und haben sich nach Vorlegung ihrer in guter und gehöriger Form befindenen Vollmachten über nachstehende Bestimmungen geeinigt:)

1. pants.

Lettland und Deutschland nehmen alsbald durch Entsendung gehörig bevollmächtigter Vertreter die Beziehungen auf).

2. pants.

Deutschland erklärt sich bereit, Lettland auch de jure anzuerkennen, sobald eine der im Friedensvertrag von Versailles genannten alliierten Hauptmächte die Anerkennung ausgesprochen hat).

3. pants.

Jeder Vertragsteil verpflichtet sich keinerlei Bestrebungen zu unterstützen oder auf seinem Gebiete zuzulassen, die gegen die verfassungsmäßige Regierung des anderen Teiles gerichtet sind.

It sewischki abas lihguma šehdsejas puses nepeclaidis, ka wina semēs organisejas waj eet zauri otrai walstij naidigs karaspēhts.

Gebildumu naw? Peenemts.

(Abu lihguma šehdseju walstu pilsoni baudis otras walsts robeščās atteezibā uš wina personas, ihpachumu un waldbneezibas aiffardsibu likuma un teefas preeščā, kā ari atteezibā uš nodokkeem ne mafakas teefibas, kā zitu draudšigo walstu pilsoni. Tapat abas puses sawstarpeji nodroščina tirdneezibā, ruhneezibā, kā ari fugneezibā weenlihdsigas teefibas ar zitu draudšigo walstu pilsoņeem.

Abas puses nekawejošchi atzels wijus toš isnehmuma rihtojumus, kuri atteezas uš otras walsts pilsonu priwatteefibam un kuri wehrsti pret otras walsts pilsoņeem wiau walsts peederibas deht.

Gebildumu naw? Peenemts.

(Abas waldbibas wišā drihsumā stahsees pee sawstarpejo atlihdsibas prašibu noteišchanas un šchim noluhfam eezels sewischku komišiju. Pee tam Wahzija apnemas atlihdsinat Latwijai saudejumuš, kuruš Latwijas robeščās nodarijuščas wahzu waj sem wahzu pawehlneezibas stahwoščas fara pulku datas; saudejumu atlihdsiba notiks šastanā ar augščā minetās komišijas spreedumeem.

Komišija noteiks laikmetus, uš kureem atteezas Wahzijas peenahkums atlihdsinat saudejumuš, kuruš nodarijuščas wahzu waj sem wahzu pawehlneezibas stahwoščas fara špehta datas; tapat komišija noteiks saudejumu teelumu. Šahlať komišija noteiks to eebuhwejumu wehrtibu, kas wišpahribas noluhfeem isdariti Latwijas robeščās ar Wahzijas lihdsjekkeem un par kureem Wahzijai peenahkas atlihdsiba.

Komišijas apspreedēs neeetiłps tabdi atlihdsibas prašjumi, kuri jau atlihdsinati, waj par kuru atlihdsinaschanu jau panahsta weenoschanās šarp wišem dalibneekkeem.

Gebildumu naw? Peenemts.

(Wahzijas waldbiba, kura wehłreis atfatas no katras atbildibas par Vermondta usnehmumu, no sawas puses peekriht tam, ka Vermondta pulku fara materials un

Inšbesondere wird keiner der beiden Vertragsteile auf seinem Gebiete den Durchzug oder die Organisation von Streitkräften zulassen, die dem anderen Staate feindlich sind).

4. pants.

Die Angehörigen jedes Vertragsteiles werden im Gebiete des anderen Teiles in Ansehung des gesetzlichen und gerichtlichen Schutzes ihrer Person, ihres Eigentums und ihres Besizes, sowie in Ansehung der steuerlichen Belastung nicht schlechter behandelt, als die Angehörigen der meistbegünstigten Nation. Auch sichern sich beide Vertragsteile für den gegenseitigen Handelsverkehr, für industrielle Unternehmungen, sowie für die Schifffahrt das Recht der Meistbegünstigung zu.

Jeder Vertragsteil wird sofort alle etwa in Ansehung der Privatrechte der Angehörigen des anderen Teiles aus Anlaß ihrer Staatsangehörigkeit getroffenen Ausnahmemaßnahmen aufheben).

5. pants.

Beide Reigierungen werden alsbald zu einer Feststellung ihrer gegenseitigen Erjazansprüche schreiten und zu diesem Zwecke eine besondere Kommission einsehen. Dabei verpflichtet sich Deutschland, Lettland dem von deutschen oder unter deutschem Befehl stehenden Truppenteilen auf lettländischem Gebiet angerichteten Schaden nach Maßgabe der Beschlüsse dieser Kommission zu ersehen.

Die Kommission hat insbesondere die Zeiträume, für die eine Erfazpflicht hinsichtlich der von deutschen oder unter deutschem Befehl stehenden Truppenteilen angerichteten Schäden in Frage kommt, sowie die Höhe der Schäden festzusetzen. Sie hat ferner den Wert der von Lettland zu ersehenden Aufwendungen festzustellen, die mit deutschen Mitteln für öffentliche Anlagen auf lettländischem Gebiete gemacht worden sind.

Von der Erörterung in den Kommissionen sollen alle Erjazansprüche ausgeschlossen bleiben, auf die bereits eine Entschädigung unmittelbar geleistet oder über deren Erledigung bereits mit allen Beteiligten eine grundsätzliche Verständigung erzielt worden ist).

6. pants.

Die Deutsche Regierung, die jede Verantwortung für das Vermond-Unternehmen nach wie vor ablehnt, ist ihrerseits damit einverstanden, daß das Kriegs-

karaspēkta manta arīdsan īsletojami to saudējumū atmaksai, kuruš nodarijīs šchis karaspēkšs, un apsolās ar wīsem spēhteem palihdjet Latwijas waldibai šadabut mineto kara materialu lihds ar karaspēkha mantu.

Cebildumu naw? Peenemtš.

(Wahzijas waldiba apnemas gaħdat par to, ka Latwijai dod pretšchu kreditu, kura noteikumus īstrahdās sewiškha komišija.

Cebildumu naw? Peenemtš.

(Latwija peekriht tam, ka prezes, kuras wed tranšitā no Wahzijas zaur Latwijū, waj arī suhta no zītām semem tranšitā zaur Latwijū uš Wahzijū, neapleek ar abrfahrtejam naštām un abrfahrtejam nodewam.

Tranšita šatīfmes tuwakos noteikumus īstrahdās sewiškha komišija.

Cebildumu naw? Peenemtš.

(Arī wīšus zītus šaimneezīškos, finansu un šatīfmes jautajumus notahrtoš sewiškšās komišijās.

Cebildumu naw? Peenemtš.

(5., 7., 8. un 9. pantos minetās komišijas šastahdās no abu waltu preekšštahweem weenlihdsīgā škaitā.

Peekā pantā minetās komišijas darbiba noriānas Rīgā, turpretim zitu komišiju darbiba peħz wajadsibas Rīgā waj Berlinē.

Cebildumu naw? Peenemtš.

(Pagaidu lihgums ratīfīzējams peħz eespeħjas drihšā laitā un nahš spēkšā lihds ar ratīfīkācijas dokumentu īšmaiau.

To apšezinādami pilnwarotee pašchrozīgi parakštija šcho lihgumu.
Pagatawots diwos pirmrakstos latweešchu un wahzu walobās, Berlinē 15. julijā, 1920. gadā.

Parakšti: Š. Albats.
Menders.
A. Rweešis.

Parakšti: Behrendt.
Frhr. v. Maltzan.
Gaus.

material und Heeresgut der Vermondt-Truppen zur Deckung der von diesen Truppen angerichteten Schäden herangezogen wird und wird der Regierung Lettlands bei der Erfassung dieses Materials und Heeresguts nach Kräften behilflich sein).

7. pants.

Die Deutsche Regierung wird sich dafür einsehen, daß Lettland nach Maßgabe der von einer besonderen Kommission festzusetzenden Bedingungen ein Warenkredit gewährt wird).

8. pants

Lettland ist damit einverstanden, daß Waren, die aus Deutschland durch Lettland oder aus anderen Ländern im Transit durch Lettland nach Deutschland durchgeführt werden, keinen besonderen Erschwerungen oder besonderen Abgaben unterworfen werden.

Die Einzelheiten des Transitverkehrs werden durch eine besondere Kommission geregelt).

9. pants.

Die Regelung der sonstigen Wirtschafts-, Finanz- und Verkehrsfragen wird gleichfalls in besonderen Kommissionen erfolgen).

10. pants.

Die in den §§ 5, 7, 8 un 9 vorgesehenen besonderen Kommissionen sehen sich aus einer gleichen Anzahl von Vertretern der beiden Vertragsteile zusammen.

Die Verhandlungen der im § 5 vorgesehenen Kommission sollen in Riga, die Verhandlungen der übrigen Kommissionen je nach Bedarf in Riga oder Berlin stattfinden).

Pehdejais, 11. pants.

Das vorläufige Abkommen soll mit möglicher Beschleunigung ratifiziert werden und soll mit dem Austausch der Ratifikationsurkunden in Kraft treten.

Zu Urkund dessen haben die Bevollmächtigten diesen Vertrag eigenhändig unterzeichnet.

Ausgefertigt in doppelter Urschrift in lettischer und deutscher Sprache.
Berlin, am 15 juli 1920.

Gez.: Š. Albats.
Menders.
A. Rweešis.

Gez.: Behrendt.
Freiherr A. v. Maltzan.
Gaus.

Gebildumu naw? Peenemts.

Tagad es liffchu us balsoschanu lehmumu, fursch fastahw no diweem panteem. 1. pants.

(1920. gada 15. julija parafstitsis pagaidu lihgums par sataru atjaunoschanu starp Latwiju un Wahziju ar scho likumu peenemts un apstiprinats).

Gebildumu naw? Peenemts. 2. pants.

(Lifums stahjas spehla no isslubinaschanas deenas. Pihdi ar likumu isslubina ari pagaidu lihgumu).

Gebildumu naw? Peenemts.

Tagad es liffchu us balsoschanu wifu scho lihgumu ar ahrleetu komistijas protokola abeem panteem un luhdsu pazeltees tos, kas ir par schi lihguma peenemchanu. Kas ir pret scho lihgumu, luhdsu pazeltees. Naw. Kas at-turas no balsoschanas, luhdsu pazeltees. Uridsan naw. Schis lihgums ta tad p e e n e m t s weenbalsigi. Es doschu wahrdu ahrleetu ministrim.

Ahrleetu ministrs S. Meierowizs: Loti zeenita Satwersmes Sapulze! Papildinot ahrleetu komistijas godajama preekschdetaja funga ais-rahdiijumu, man jasino, ka meers ar Padomju Kreewiju schodeen plfst. weenos deena parafstits. Parafstits no Latwijas waldibas puses zaur winas dele-gateem Wesmana, Berga, Buschewiza, Kalnina un Pauluka fungeem, un no Kreewijas puses zaur winas preekschstahweem U. Joffes un J. Ganezka fungeem. Ta tad pehz 4 mehneschu ilgas farunu gaitas meers panahfts. Sahlat man jasino, ka schodeen pulksten 12 nakti us sawstarpejas weenoschanas pamata eestahjas pameers wifa Kreewijas-Latwijas fronte. Par paschu meera lihgumu es schodeen nerunaschu, par to buhs eespehjamiba ismainit domas tad, kad waldiba nahfs ar luhgumu ratifizet Kreewijas-Latwijas meera lihgumu.

Presidents J. Tschakste: Nahfoschais deenas kahrtibas punktis ir likums par walsis aisdewumeem un winau nodroschinaschanu. Referents Burgals.

Referents J. Burgals: Satwersmes Sapulze nodewa juridiskai komistijai waldibas eesneegtos noteikumus par walsis aisdewumu nodroschinaschanu ar paradneeka nekustamu mantu. Zaurstatot schos noteikumus, juridiska komistija atrada, ka wini ir nepilnigi, jo tee attezas tikai us walsis aisdewumu nodroschinaschanu ar nekustamu mantu; naw noteikumu par aisdewumeem wispahri, par aisdewumu issneegschanu, winau leetderigu isleetoschanu u. t. t. Juridiska komistija usnehmas isstrahdat likumu plaschaki, isdodot noteikumus par walsis aisdewumeem wispahri un ari par winau nodroschinaschanu. Mums wiseent ir labi sinams, ka walsstij nahlas issneegt deesgan eewehrojamas sumas fainneezistlas dshwes atjaunoschanai. Zif leelas tas sumas galu gala buhs, tas naw noteizams, bet katra sina, ja gribes pabalstit ruhpnenezibu un atjaunot lauffainneezibu, tad buhs wadjahfigs issneegt loti eewehrojamas sumas. Schis sumas jamehgina pehz eespehjas reali nodroschinat. Juridiska komistija leet preekscha ar scho likumu eewest tahdu kahrtibu, ka, pehz eespehjas, wibus walsis aisdewumus nodroschina ar nekustameem ihpashumeem. Tanis Lat-wijas apgabalos, kur ir semes grahmatu nodalas, tas ir isdarams weegli, jaturas tikai pee likuma noteiktas kahrtibas; hauds gruhtaki tas isdarams Latgale, kur, ta sinams, wifas kreosgrahmatas, kuras atradas notariala arkwa Witebska, ir isnthznatas un tif drihs newares tift atjaunotas. Wis-pahrigi, us Latgali naw eespehjamis drihsuna atteezinat muhsu weetesos likumus, ta ka pagaidam zits nekas neatleef, ka mehginat kaut ari tikai pa dalai no-

drošcinat ar nekustameem ihpaščumeem toš aisdewumus, kas issneedsami Latgalei. Waldibas noteikumos ehrtibas sinā bija paredseta jauna fahrtiba, tā waretu nodrošcinat walsts aisdewumus, eerakstot semeš grahmatās uš nekustameem ihpaščumeem kihlu teešibas, neprastot no aishnehmeja pat parada ašinuma, bet weenfahršchi pašinojot semeš grahmatu nodalai, ka isdewums ir issneegts, pee kam uš tahda pašinojuma pamata eerakstamas semeš grahmatās uš aishnehmeja nekustamo ihpaščumu kihlu teešibas. Juridiskā komišija atrada, ka tahda fahrtiba naw peelaiščama; wišadā sinā wajaga nemt no aishnehmejeem parada rakstus un uš ta pamatu eerakstīt walstij par labu semeš grahmatās uš paradneeku nekustameem ihpaščumeem kihlu teešibas. Wiši juridiskā komišija par pareiso atšihtās fahrtibas šihlumi paredseti šchai juridiskās komišijas išttraghdatā lišuma projektā. Juridiskā komišija atrod, ka šchis lišums japeenem un leef preeščhā to peenemt steidsamibas fahrtibā.

Presidentš J. Ščhakste: No komišijas pušes teef lišs preeščhā lišumprojektu peenemt steidsamibas fahrtibā. Šš liščhu steidsamibu uš balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsamibu. Kas atturas no balsošchanas, luhdsu pazeltees. Naw. Tā tad steidsamiba weenbalsīgi peenemta. Seef atklahtas wišpahrejas debates. Pee wahrda neweens nepeeteizas. Šš liščhu uš balsošchanu pahreju uš atšewiščhu pantu lašišchanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret to. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošchanas. Naw. Pahreja uš pantu lašišchanu weenbalsīgi peenemta. Waj wehlas, lai pantus nolasišu? (Balsis: „Nē!“).

Wiršrakstš:

(Lišums par walsts aisdewumeem un wišu nodrošcināšchanu).

Cebildumu naw? Peenemtš. 1. pants.

(Aisdewumus no walsts lihdškeem issneeds finansu ministrija atwehletu kreditu robeščhās. Kredits walsts aisdewumu issneegšchanai turpmat atwehl weenigi finansu ministrija).

Cebildumu naw? Peenemtš. 2. pants.

(Šitu ministriju kredita peeprašijumi nododami finansu ministrijai un pahrbaudami walsts kontrolē).

Cebildumu naw? Peenemtš. 3. pants.

(Ar atšewiščhu aisdewumu peeprašijumeem jagreesčas pee atteezigas ministrijas, tura lemj par aisdewumu issneegšchanas wajadšibu un nošhta šawus lehmumus finansu ministrijai. Pehdeja issneeds aisdewumus pret atteezigeem parada dokumenteem. Šchahdi dokumenti apleezinami no notara, meerteefnescha, waj ari finansu ministrijas kredita departamenta kredinodafas šchim ušdewumam eeželta eerehdna, peemehrojotees atteezigeem notarieleem noteikumeem).

Cebildumu naw? Peenemtš. 4. pants.

(Walsts aisdewumus issneeds uš ihšeem un gareem termineem. Ihsterminu aisdewumi issneedsami uš 3 lihdš 9 mehnescheem, gara termina aisdewumi — uš laiku ne pahri par 25 gadeem).

Cebildumu naw? Peenemtš. 5. pants.

(Ihsterminu aisdewumu nodrošcināšchanai eerakstamas uš aishnehmeja nekustamu mantu kihlu teešibas walstij par labu, waj ari nemami tā rofas kihlas; wehrtšpapiri, obligacijās uš nekustameem ihpaščumeem, neišttraghdatas weelas, gatawi raschojumi un žita kustama manta, pee kam aisdewums nedrihst pahrneegt $\frac{3}{4}$ no eekihlatās mantas iafetās wehrtibas un $\frac{2}{3}$ no rofas kihlu nowehrtejuma šumas. Išnemmuma gadijumos aisdewumi issneedsami ari pret wešfeleem ar wišmaj diweem paraksteem, tā ari pret parada raksteem ar wišmaj diweem ešpromiarišteem (Baltijas priwatlišumu III. d. 4520. p.) resp. termina (Kreewijas lišumu trahjuma 10. šehjuma I. d. 1557. un 1560. p.) galwojumeem.

Paschwaldibas eestahdem un walsis usnehmumeem aisdewumi issneedsami pret parada raksteem fa ar, ta ari bes parada nodroschinajuma).

Gebildumu naw? Peenemts. 6. pants.

(Gara termina aisdewumi issneedsami tikai paschwaldibas eestahdem un tam privat-eestahdem un personam, kuras tos nodroschina ar nekustamu ihpaschumu).

Wahrds peeder N. Kalninam.

N. Kalnins (sozialdemokrats): Sozialdemokratu frakzija leef preefscha pee 6. panta peenemt sekoschu pahrgrosijumu: scho pantu nobeigt ar wahrdeem: „Ar nekustamu ihpaschamu, eenehmumeem no nekustama ihpaschuma waj ari galwineekeem.“ Ja schis pants tiktu peenemts tahda weida, ka lits preefscha no komisijas, tad wisi tee bessemneeki, kureem tiks peeschkirta seme, taisni tee, kureem wiswairaf wajadses aisnehmumu, to newares dabut us garu terminu, ja tas teef nodroschinats ar nekustameem ihpaschumeem. (Balsis pa labi: „Tee jau wineem buhs!“). Nekustami ihpaschumi, warbuht, wiseem nebuhs, jo mehš wehl nesinam, tahds tiks peenemts agrarlifums. Uri tai projektä, fursch eefneegtš apspreechanai, ir paredsets, ka semi isdos us muhscha renti. (Balsis: „Naw!“). Muhsu frakzija ees wehl tahlak un lits preefscha semi isdot muhscha leetoschanä. Tadehl to wajadsetu paredset ari schini projektä, jo zitadi tee newares dabut aisnehmumu.

Un tapehz, lai nenotiftu, ka teem, kureem jau ir, taps wehl dots, bet teem, kureem jau ta naw, atlits, warbuht, tikai noskatitees, muhsu frakzija leef preefscha peenemt scho papildijumu. Man schkeet, ja faka, ka aisdewumi teef nodroschinati ar eenehmumeem, tad tas pilnigi nodroschina aisdewumus. Ja pilsonistäs frakzijas, turu preefschstahwi waldbiba weenbalsigi ir nobalsojuschi par to, ka muischneekteem peeschkiramas 300 puhrweetas semes, itin ne par ko, — ja winas ir bijuschas tik labwehligas pret scheem kungeem, tad, warbuht, winas buhs labwehligas ari pret bessemneekteem, kureem walstiftu nopelnu ir gan dauds wairaf, nekä muischneekteem, un neleegs wineem, ja ari ne täs 300 puhrweetas, tad wismaf kaut masu dalinu no ta un, proti, aisdewumu weida daschus desmit tuhstoschus papira rublu.

Presidents J. Tschakste: Pee wahrda neweens wairaf nepeeteizas? Wahrds peeder Sihmanim.

A. Sihmanis (semneeku saweeniba): Man buhtu jaiffakas pret papildinajumu. Birmfahrt, sche naw runa par agrarreformas isweschanu wis-pahribä un par aisdewumu doschanu bessemneekteem, kas eeguhst semi waj nu par ihpaschumu, waj us dsimts nomu. Agrarreformu un agrarlifumu isdodot, bes schaubam, tas tiks paredsets, jo tas tur ir japarehl. Zitadi to newar domat. Gepreefschejais motiwejums ta tad atristu.

Otrfahrt, schaja likuma naw paredseta pati aisdewumu issneegschana: fam isdot, preefsch fam isdot u. t. t. Tahda pamata naw. Schis likums ir istrahdatš, lai sinatu, tahda weida nodroschinami aisdewumi, kuras waldbiba tagad issneeds. Se naw likums par paschu jautajumu, tahdi aisdewumi jaaisdod, bet tahda weida dotee aisdewumi janodroschina. Ta tad scho likumu west fakara ar agraro likumu newares. Bes schaubam, ari bessemneeki wares dabut aisnehmumus, bet tas pilnigi neetilpst schi likuma preefschmetä, schi likuma mehrki, un tapehz papildinajums nebuhtu peenemams.

Presidents J. Tschakste: Wahrds peeder Buschewizam.

A. Buschewizs (sozialdemokrats): Es Sihmana fungam tomehr newaru peekrist. Man ir loti schehl, ka jaruna winam pretim. Mums ir

wehl wefela kategorija semneefu, kureem naw dšimta ihpašchuma, bet kuri atrodas us krona semes un obroka teefibam, un wineem tāpat kà pahrejeem ir wajadsigs pabalstis. Es newaru Sihmana fungam peekrist, pirmfahr, aif motiweem, ka ilggadejais aifnehmums buhs wajadsigs wifseem semes leeto-tajeem, tiſlab jaunajeem, kà wezajeem, tiſlab dšimtis ihpašchneefem, kà dšimtis leetotajeem. Paredset to agrarlikumà kà isnehmumu, un ne ſche jau, noſihmetu ar ſeetu neſt uhdeni.

Otrfahr, Sihmana fungš aifrahdiſa, ka te naw runa, kam dot, bet kà dot. Es domaju, ka ſchis leetas ſaiſtas weena ar otru un weena nodroſchina otru. Es neredſu no ſchi panta, ka aifnehmumu buhtu eefpehjamš dabut tahdeem, kureem naw nekustama ihpašchuma. Uifrahda, ka neweenam neefot leegtis us nekustamu ihpašchumu dabut aifnehmumu. Domaju, Sihmana fungš, ka tahdu labwehlu, kas jums aifdotu us ſawu ihpašchumu un juhſu paraduš koroboretu us ſawàm mahjam, juhš prafſe neſatiffet. Tadehl motiwš, ko juhš ſche peewedat, atriht. Ja juhš gribeet palihdset semneefem, tad atmeteet to politifu, kurà mehs ſchihramees agrarjautajumoš, un ſafeet semneefem: „Mehš jums gribam palihdset, kahdà weidà juhš to ſemi ari nebuhtu dabujuſchi.“ Agrarkomiſija peenemtà agrarlikumprojektà ir paredsets, ka ſeme semneefem war tiſt peefſkirta ari dšimtis leetoſchanà. Buhtu leeki peenem ſcho likumu tà, ka aifnehmumu no walſis newaretu dabut ſche semneefi. Pabalstis wajadsigs kuram katram semneefam, un mums likums jaiſwed tà, ka mehs kuram katram, kam wajadsigs, to waram ari iſfneegt.

Preſidentš J. Šſchakſte: Neeens wairaf pee wahrda nepeeteizas. Es luhgtu referenta atſauſmi.

Referentš J. Burgals: Man jaiſſafas pret eefneegteem papildinajumeem, jo te eet runa par aifdewumu nodroſchinaschanu ar nekustameem ihpašchumeem, t. i. par tahdeem aifdewumeem, kuruš iſfneeds us ilgaku laiku, lihdi 25 gadeem, tahduš aifdewumuš newar nodroſchinat ar kuſtamu mantu. Kaš atteezas us galwojumeem, tad tahdi ir ſchai likumà paredseti; pret galwojumeem war iſfneegt aifdewumuš ari pret weſfeleem. Papildinat ſcho likumu ar noteikumu, ka iſfneedsami us ilgau laiku aifdewumi, ari dšimtisnomneefem us obligazijam, naw wajadsiba, jo ſchai likumà ir jau paredsets, ka ari us obligazijam war iſfneegt aifdewumuš. Tà tad naw eemesla peenem ſchahdu papildinajumu.

Preſidentš J. Šſchakſte: Es liſſchu us balſoſchanu eefneegto papildinajumu, kuſch ſkan tà:

„Veigt 6. pantu ar wahrdeem: „Nekustamu ihpašchumu, eenehmumu no nekustameem ihpašchumeem waj ari galwineefem.““

Romiſijas referentš iſſafas pret ſcho papildinajumu. Es luhgtu pazeltees toš, kas ir par ſcho papildinajumu. Luhdu ſakaitit. Luhgtu pazeltees toš, kas ir pret ſcho papildinajumu. Luhgtu ſakaitit. Es luhgtu pazeltees tagad toš, kas ir atturejuſchees no balſoſchanas. Naw. Par ſcho papildinajumu ir iſſazijuſchees 54, pret 56. Tà tad wiſch atraiditš. 7. pants.

(Nekustamas mantas ihpašchneefem, kas wehlas dabut walſis aifdewumu, jagreeſchas pee atteezigas ſemes grahmatu nodatas ar luhgumu eerakſtit ſemes grahmatà aifihmi par aifdewumu nodroſchinaschanu. Schahdi luhgumrakſti apleezinami no notara, meerteefneſcha, waj ari weetejas paſchwaldbibas iſpilbu organa, peemehrojorees atteezigeem notarielo nolikumu noteikumeem.

Minetà aifihme eerakſtama, ſakſkanà ar to paſchu nolikumu 316. panta 6. punktu,

femes grahmatu registra nodatas treschäs dalas pirmä rubrikä nekustamas mantas ihpafch-neeka ufdotäs sumas leelumä par labu walstij. Pehz atsihmes eeraksta isdarishchanas eefneedfams finansu ministrijai israftis no femes grahmatu registra atteezigäs nodatas. Utsihme dsheshama uf finansu ministrijas pasinojumu).

Wahrds peeder Sihmanim.

U. S i h m a n i s (semneeku faweeniba): Pee 7. panta es leeku preekschä preekschbeidsamä teikumä wahrduß „fassanä ar to paschu nolikumu 316. panta 6. punktu“ strihpot un tahlaf, femes grahmatas registrazijas nodalas „treschäs dalas“ weeta lift „zeturtäs dalas“. Pirmfahrt, strihpojums ir wjadshigs tadehl, fa zitadi winsch ir gluschi leeks, jo apsihmejums isteiz to paschu, fo 316. pants. Bes tam „treschäs“ dalas weeta buhtu jaleek „zeturtä“ dala tapehz, fa treschä dalä teel eerakstiti apgruhtinajumi, fa obligazijas u. 3., famehr schis sihmejas tikai uf eepreekschejo atsihmes eerakstischanu, famehr obligazija tiks eerakstita atteezigä dalä un rubrikä. Schis pahrlabojums atteezas techniski uf eerakstischanu, kas faskan ar paredsetäs dalas raksturu.

Presidentis J. Tschafste: Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas. Es luhgchu referenta atsauffmes.

Referents J. Purgals: Schos pahrlabojumus es atrodu par pilnigi peenemameem. Sur nefas newar buht pretim, fa wahrdi, ar fureem peewests treschais pants, ir leeki.

Presidentis J. Tschafste: Gefneegtais pahrlabojums fkan tä:

„Septitä pantä strihpot wahrduß: „Gassanä ar to paschu nolikumu 316. p. 6. punktu“ un „treschäs“ dalas weeta lift „zeturtäs“.“

Romiffijas referents issakas par scheem pahrlabojumeem. Es luhgtu pazeltees toß, kas ir pret scheem pahrlabojumeem. Naw. Kas atturas no balsoschanas, luhdsu pazeltees. Naw. Tä tad schee pahrlabojumi weenbalsigi peenemti. Tagad lifschu scho pantu uf balsoschanu ar pahrlabojumeem, kas tifa peenemti un luhdsu pazeltees toß, kas buhtu pret 7. pantu pahrlabotä weidä. Naw. Kas atturas no balsoschanas? Luhdsu pazeltees. Naw. Tä tad 7. pants pahrlabotä weidä peenemts. 8. pants.

(Iffneedsot aisdewumu uf nekustamu mantu, finansu ministrijas kredita departamenta kreditnodata eefuhta atteezigai femes grahmatu nodalai aifnehmeja parahdu rakstu lihds ar apleezinatu norakstu un pasinojumu par aisdewuma issneegschanu ar praßibu eerakstid femes grahmatäs kihlu teesibas par labu walstij.

Uf parahda raksta pamata femes grahmatu nodata eeraksta par labu walstij kihlu teesibas aisdota kapitala, prozentu, jodnaudas un warbuhtejo peedshichanas isdewumu nodroschinashanai. Scho kihlu teesibu preekschrozibu atteezibä uf trescho personu teesibam noteiz nodroschinashanas atsihmes (7. p.) eeraksta laits.

Peesihme: Walts aisdewumi uf nekustameem ihpafchumeem, kas issneegti pirms schi likuma spehka nahlschanas, nodroschinami ar kihlu teesibu eerakstischanu atteezigäs femes grahmatäs walstij par labu bes aifnehmeju peekrischanas weenigi uf finansu ministrijas kredita departamenta kreditnodatas peepraßijuma pamata).

Wahrds peeder Sihmanim.

U. S i h m a n i s (semneeku faweeniba): 8. pantu es gribetu lift preekschä papildinat ar weenu teikumä fekoscho eemeslu dehl: atsihmes, kas uf schi panta jaeraksta femes grahmatäs, buhtu pehz pastahwoscheem femes grahmatu noteikumem neehräs. Tad, kad obligazijas un hipotekas peenahfumi ir koroboreti, tad wini buhtu jadschsch un tas isdarams uf finansu ministrijas peepraßijumu, bet tä fa finansu ministrija nekpehj eepreeksch pasinot, lai scho eepreekschejo isdshsch, tad katram parahdneekam buhtu jagree-

ščas pee finansu ministrijas un jatehrē laiks un pušlini un tad wini waretu tift isdsehsti. Preešch paščas leetas atsihme ir wjadfiga lihds hipotekas koroboreschanai semes grahmatās un tikko tas notizis, šhini pantā paredsetā atsihme wairš naw wjadfiga, un tapehz es leeku preešchā eenest šchahdu papildinajumu, zaur to šhi atsihme, reisē ar obligazijas koroboreschanu, automatiski tiftu isdsehsta un papildinajums 8. pantam škanetu fefošchi:

„Atsihme, kuras weetā eerastitas kihlu teešbas, dšehšchama tuhlin pehz šchahda eerastita isdarischanas.“

Ta ir newis peesihme, bet papildinajums pee teikuma.

Presidentš J. Šchafste: Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas? Es luhgšchu referenta atsauksmi.

Referentš J. Būrgals: Ari šcho pahrlabojumu es atsihstu par peenemamu, jo ir isdewigaki preešch semes grahmatu nodalu darbibas, ka winas war atsihmet, kuras eerastitas aisdewumu nodroschinaschanai, isdsehst bef fewišchka sinojuma no finansu ministrijas. Tahdos gadījumos, kad aisdewumu neisneeds, un atsihme semes grahmatās paleef, ir wjadfigs finansu ministrijas sinojums. Tas eepreešchjejos pantos isteiktš. Es pilnigi peefrihtu šchim pahrlabojumam.

Presidentš J. Šchafste: Pahrlabojums škan tā:

„8. pants papildinajams ar teikumu: „Atsihme, kuras weetā eerastitas kihlu teešbas, dšehšchama tuhlin pehz šchahda eerastita isdarischanas.““

Romisijas referentš issakas par šcho pahrlabojumu. Es luhgšchu pazeltees toš, kas ir pret šcho pahrlabojumu. Kas atturas no balsošchanas, luhdsu toš pazeltees. Naw. Tā tad pahrlabojums peenemtš weenbalšigi.

Es liššchu tagad 8. pantu uš balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret 8. panta peenemšchanu. Kas atturas no balsošchanas, luhgtu pazeltees. Naw. 8. pants peenemtš.

Peesihme pee 8. panta. Gebildumu naw? Peenemtš. 9. pants.

(Kihlu teešbas uš nekustameem ihpašchumeem Latgalē, fur krepostgrahmatas wehl naw atjaunotas, nodroschinas par labu walstij, eewedot, uš finansu ministrijas kredita departamenta kreditnodalas peeprašjumu, aisseegumu grahmatā atteezigu aisseegumu, peemehrojotees peelikumam pee notarielo nolikumu 154 p. 5. punkta, ar noteikumu, ka prašibas par labu walstij ar šchahdu aisseegumu eeguhst preešchrozibu atteezibā uš wehlf eenahfuschām prašibam. Behz aisseeguma eeweschanas aisseegumu grahmatā, wezakais notars pašino par to finansu ministrijai. Lihds ar krepostgrahmatu atjaunoschanu uš aisnehmeju waj finansu ministrijas kredita departamenta kreditnodalas peeprašjumu isdodamas kihlu apleezibas, peemehrojotees peelikumam pee notarielo nolikumu 192¹. panta peesihmes).

Gebildumu naw? Peenemtš. 10. pants.

(Aprobeshojumi, aisseegumi un prašibas, kas eerastiti semes grahmatās un kawē nekuitama ihpašchuma apgruhtinaschanu ar parahdeem, tā ari likumā paredsetee uš peeschirtās semes gabaleem Latgalē atteezoshes aprobeshojumi naw par šchehrsli walstis aisdewuma nodroschinaschanai ar nekustamo ihpašchumu).

Gebildumu naw. Peenemtš. 11. pants.

(Išneegtu aisdewumu isleetoschanu pahriin atteeziga ministrija. Aisdewumu fahrtigai atmaksai un procentu nomaksai šeko finansu ministrija, kura peenahzigās sumas ari eefasē).

Gebildumu naw? Peenemtš. 12. pants.

(Uš finansu ministrijas kredita departamenta kreditnodalas peeprašjumu apgabaltiesa usdod teefas ispidbitajam walstis aisdewumu peedšihšchanu pehz wišpahrejeem žiwil-prozesa likuma noteikumeem).

Cebildumu naw? Peenemts. Nahkofchais, 13. pants.

(Nefustamu ihpafchumu apgruhtinaschanai ar walsts aisdewumeem un pahrdofchanai no atklastas uhrupes walsts aisdewumu nefamafas deht naw wajadsiga waldbibas atkautaja).

Cebildumu naw? Peenemts. 14. pants.

(Nodroschinat walsts aisdewumu ar nefustamu mantu, ka ari dsehschot parahdu walstij, naw jamafsa nefahdi nodofki. Luhgumrafsti deht aifsehmumeem un flahstpeeleefamee dofumentii, ka ari sarafstifchanas swabadi no stempelnodofka, bet tas nemams no parahda dokumenteem par aisdewumeem).

Cebildumu naw? Peenemts. 15. pants.

(Agrafee noteikumi par walsts aisdewumeem un wiau nodroschinafchanu, ziftahl tee runa pretim schim kumam, ar scho atzelti).

Cebildumu naw? Peenemts. Pehdejais, 16. pants.

(Instrukcija par walsts aisdewumu apmehru, wiau nodroschinafchanai eekihlamas mantas tafsajias, ka ari aisdewumu isfneegschanu un leetderigu isletofchanu, wiau atmafju un ziteem noteikumeem isstrahdajama no finansu ministrijas fasinâ ar walsts kontroli un apstiprinama no ministru kabineta).

Cebildumu naw? Peenemts.

Tagad es liffchu uf balskofchanu scho likumu wifa wifumâ ar isdariteem pahrlabofjumeem un luhdsu pazeltees toš, kas ir par schi likuma peenemfchanu. Luhdsu apsehstees. Kas ir pret wina peenemfchanu, luhdsu pazeltees. Naw. Kas buhtu atturejufchees no balskofchanas, luhdsu pazeltees. Naw. Schis likums weenbalsfigi p e e n e m t s.

Nahkofchais likums ir par teesu usleekamo naudas fodu paaugstinafchanu. Referents Waldmanis.

Referents O. Waldmanis: Par mafakeem, sifkakeem pahrfahpumeem likumâ ir paredsetš naudas fods. Pehz pastahwofcheem likumeem naudas fods ir famehra loti semš: 5 rbl., 50 rbl. un augstakâ mehrâ 500 rbl. Lihds ar walutas wehrtibas paseminafchanos minetee fodi ir nepeteefofchi, lai daritu finamu eespaidu uf noseedsneefkeem, kureem deht pahrfahpumeem teef uslitti minetee naudas fodi. Tâ, peemehram, par afzises noteikumu pahrfahpofchanu, peemehram, par tirgofchanos ar kandschu likuma pahrfahpejs pirmo reisi teef fodits ar 50 rbl. naudas foda. Saprotams, schis naudas fods ir tif mafš, ka tas nedara nefahdu eespaidu uf personu, kas pahrfahpi likumu. Tapehz juridiskâ komifija peenehma likumu, kur naudas fodu par mafakeem pahrfahpumeem paaugstina defmittahrtigi. Romifija domâ, ka schahda naudas foda paaugstinafchana defmittahrtigi nebuhs par augstu, wehl jo wairaf tamdehl, ka muhsu likums, kursch ir loti humans, peefschir teefnefcheem loti leelu riizibas brihwibu. Wini naw peefspeesti fatrâ gadijumâ usliff augstako naudas fodu, bet wini war usliff fodu lihds augstakai normai, tapehz, kur gadijumâ naudas fods defmittahrtigi buhtu par augstu, tur teefnefš war usliff semafu fodu, bet personai, kuras pahrfahpums buhtu juhtigaki fobams, teefnefim ir jadod eefpehja usliff wisleelako naudas fodu; un tapehz komifija leef preefšchâ peenemt likumprojektu tahdâ weidâ, kahds winsch teef zelts preefšchâ un luhds peenemt likumprojektu steidsfamibas kahrtâ.

Presidents J. Tschafste: Preefchlikums ir par steidsfamibu. Es luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret steidsfamibu. Naw. Kas atturas no balskofchanas, luhdsu pazeltees. Naw. Steidsfamiba weenbalsfigi p e e n e m t a. Utklahtas wispahrigas debates. Pee wahrda neweens nepeteizas? Es liffu uf balskofchanu pahreju uf pantu lasifchanu.

Es luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret pahreju uš pantu laššchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošchanas. Naw. Tā tad, pahreja uš pantu laššchanu weenbalsīgi peenemta. Waj Satwerfmes Sapulze wehlaš, lai pantuš nolasiu? (Balsis no weetas: „Nē!“).

Wiršrakstis.

(Likumš par teešas ušleekamo naudas šodu paaugstinašchanu).

Cebildumu naw? Peenemtš. 1 pants.

(Wišī naudas šodi, kas paredseti 1903. gada šoda likumos, wišpahrejo meerteesu un pagasta teešu eefahrtas likumos, kriminal- un žiwilprozeša noteikumos un furu augstakais apmehrs likumā apšihmets ar noteiktu naudas sumu, paaugstinami desmitfahrtīgi).

Cebildumu naw? Peenemtš. 2 pants.

(1903. gada šodu likumu 59. panta pirmo daļu išteikt šekošči: Ja naudas šods naw šamaktas mehneša laiktā no šreeduma špekā nahšchanas, waj ari noliktā terminā gadījumos, kad šamakta atlikta, waj peelaista ismaktā pa daļam, tad pahrlēzjnotees noteiktā fahrtībā, ka notesatam naw lihdsjektu naudas šodu šamaktat, šchis naudas šods pahrlēzšchams areštā, kura ilgumu teeša nošaka šreedumā pehz šekošcha apmehra: naudas šods lihds 250 rubteem — areštā lihds weenai nedelai; 250 lihds 1000 rubteem — areštā no weenas nedelas lihds weenam mehnešim; no 1000 lihds 5000 rubteem — areštā no weena lihds trihs mehnešceem; no 5000 lihds 10,000 rubteem — areštā no trihs lihds šesceem mehnešceem; pahri par 10,000 rubteem — no šesceem mehnešceem lihds weenam gadam).

Cebildumu naw? Peenemtš. 3. pants.

(Lēhmums nahš špekā no iššludinašchanas deenas).

Cebildumu naw? Peenemtš.

Šagad eš likšchu uš balsošchanu likumu wišā wišumā un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret wiņa peenemšchanu. Naw. Kas atturas? Naw. Likums weenbalsīgi peenemtš.

Nahšošchais likums ir papildinajums pee 1919. g. 6 oktobra noteikumeem par ahršemju pilšonu pašu peeteiškchanu un ahršemneeku uštūrešchanoš Latwijā. Referentš Rehmanis.

Referentš J. Rehmanis: Pastahw no Šautas Padomes 1919. gada 6. oktobri peenemtee noteikumi par ahršemju pilšonu pašu peeteiškchanu un wiņu uštūrešchanoš Latwijā, kuru 7. pants nošaka, ka par uštūras atļauju šamaktā 40 rbl. leelš nodoklis. Praksē ir peerahdijees, ka žitu walstu peederigeem dašchreis naw ešpehjamš šamaktat šcho nodokli un ais ta eemesla ween ir nahzees Latwijas waldibai likt preekščā išbraukt teem no Latwijas, jo neweenam naw teešibas šcho nodokli atļaišt. Šapehz ir likta preekščā peesihme pee 7. panta, kura štan tā:

„Truhžigeem pilšoneem šcho nodokli war atļaišt ar ahrleetu ministra atļauju tatra ašewiškā gadījumā.“

Juridiskā komišija konstatē, ka šakarā ar išraidišchanu atštahteem un pee lauku darbeem peelaisteem ahršemneekeem war nahšt preekščā gadījumi, ka wiņi naw špehjiši no šawas deenas algas šcho nodokli šamaktat un tapehz juridiskā komišija leek preekščā šcho peesihmi peenemt. Šahdi gadījumi war nahšt preekščā tuwafā laiktā un tapehz luhds wiņu peenemt šteidsamibas fahrtībā.

Presidentš J. Šchakste: Ir preekščlikums peenemt šteidsamibas fahrtībā. Es likšchu uš balsošchanu šteidsamibu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šteidsamibu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balso-

ſchanas. Naw. Steidsſamiba weenbalfigi p e e n e m t a. Atklahtas wiſpah-rejaſ debates. Pee wahrdà neweens nepeeteizaſ? Eſ liſſchu balfot pahreju uſ pantu laſiſſchanu. Luhdſu pazeltees toſ, kaſ ir pret pahreju uſ pantu laſiſſchanu. Naw. Luhdſu pazeltees toſ, kaſ atturaſ no balfofſchanas. Uri naw. Tà tad pahreja uſ pantu laſiſſchanu weenbalfigi p e e n e m t a. Wiſſ liſumſ paſtahw tifai no weenaſ maſaſ p e e f i h m e ſ pee 7. panta.

„Eruhziſgeem piſſoneem ſcho nodokli war atlaist ar ahrleetu miſiſtra atkauju katra atſewiſſchlà gadijumâ.“

Nekahdaſ p e e f i h m e ſ un eebildumu naw? Eſ liſſchu uſ balfofſchanu wiſu ſcho liſumu un luhdſu pazeltees, kaſ ir pret wina p e e n e m ſchanu. Naw. Luhdſu pazeltees toſ, kaſ atturaſ no balfofſchanas. Naw. Eſiſ liſumſ p e e n e m t ſ.

Nahfoſchais liſumſ par nodokli uſ tabaſaſ un tabaſaſ iſſtrahdajumeem, iſſchaulitem un ſehrkoziſneem. Reſerentſ U. Behrſiſſſch.

Reſerentſ U. Behrſiſſſch: 1920. g. 20. aprili pagaidu waldiba, pama-todameeſ uſ Tautas Padomeſ 1919. g. 16. julijà p e e n e m t o liſumu, ir eewe-duſt pagaidu liſumu ſem augſchejà wirſtraſta, kuſſch iſſludinatſ „Waldibaſ Wehſtneſi“ ſch. g. 90. numurâ.

Uri ſchiſ liſumſ eenahza finanſu komiſijâ beſ finanſu miſiſtra paſſai-drojuma par wina nepeezeeſſchamibu un par wina leetderibaſ iſſredſem par labu walſtiſ kaſei. Bet walſtiſ budſchetâ par 1920. g. p i r m o zeturſſni, walſtiſ aiſnehmuma III. poſma § 22. paredſetaſ aſziſeſ no tabaſaſ prezem un iſſchaulitem 3,170,000 rublu, bet § 23. no ſehrkoziſneem 150,200 rublu, tà tad ap 10 miljonu rublu par gadu.

Uſſkatot ſchâi liſumâ eeweſtoſ neteeſchoſ nodokluſ no prinzipielâ wee-dokla, finanſu komiſijâ domas dalijaſ. Wairakumſ, pee fura peeder ari reſerentſ, atrada nodokli uſ tabaku, papiroſeem, zigareem un iſſchaulitem par pilnigi p e e n e m a m u k â nodokli uſ greſnibaſ patehrina weelam, kuraſ ari tautas weſelibaſ kopſchanaſ ſinâ nepelna maſaf eebildumſ, kâ alkoſhola pa-tehrinſch, waj zitaſ reibinoſchaſ weelaſ. Maſakumſ, turpretim, domaja, kâ tabaſaſ patehrinſch tomehr eſot fluwiſ par tahdu maſu patehrina weelu, kuſſch jau warot tiſt p e e f ſ k a i t i t i ſ pee iſſdeeniſſchlâm dſiſweſ p i r m â m w a j a -dſiſbam, kadehl ari nodokliſ buhtu, ziſ eefpehjamſ, pamaſinamſ.

Pa projeſta aſpreeſchanaſ laiſu finanſu komiſijâ neteeſchu nodoklu departamentſ nahza ar eeroſinajumu nodokli pazelt:

uſ papiroſu tabaku	I.	ſchliraſ	no	72	uſ	80	rubl.	par	mahrzianu
"	"	II.	"	"	"	40	"	"	"
"	pihpju	"	I.	"	"	72	"	"	"
"	"	"	II.	"	"	28	"	"	"
"	ſchnauzamo un ſuhſajamo tabaku	"	"	64	"	72	"	"	"

Par tabaku, kuru eewed no ahrſemem iſſtrahdatâ weidâ, nodokli ari pazelt: par papiroſu tabaku no 72 rubl. uſ 80 rubleem un par pihpju, ſchnauzamo un ſuhſajamo no 64 uſ 72 rubleem par mahrzianu.

Finanſu komiſijâſ jau mineſaiſ maſakumſ atrada ſcho finanſu miſiſtriſjaſ eeroſinajumu par powiſam nepeenemamu, jo tiſ leela aſziſe pahtraufſſchot gandrihſ pilnigi ahrſemju tabaſaſ eepluhſchanu un walſtij eefſchot ſudumâ leelaſ nodoklu ſumaſ. Komijâſ wairakumſ, turpretim, atrada to taiſni par wehlamu, lai pee muhſu ahrſahrteji ſemâ walutaſ kuſſa ari ſchiſ greſnibaſ eewedumſ, kuſſch rada ahrſahrteju ahrſemju walutaſ aiſpluhſchanu,

pehž eefpehjas taptu faſchaurinats. Pee tam wairakums ari atrada, ka tiktahl, ziſ tabakas patehrinā war eet runa par maſu paſchu patehrina weelu, pilnigi lihdfſchinejais: 8 rubli no mahrzinas reſp. pahrdoſchanaš zenas. Pee tam komiſijas wairakums zer ari, ka zaur tahdu nodokla pazelſchanu uſ eewedamo tabaku tani pat laikā, kad uſ weetejo tabaku taš pazelš neteef, tapš mudinats uſ tabakas audſeſchanu walſti, uſ mahjruhpnēezibu, pat uſ tabakas ruhpnēezibu plaſchoš apmehroš. Maſakuma eebildumu par muhſu klimatiſko apſtahlu nenoderibu komiſijas wairakums atſina par nedibinatu, atraſdamš, ka Kurfemes lihdfſchinejee panahkumi tabakas audſeſchanā rahda ſho eefpehjamibu. Šapat finanſu miniſtrija eefneedſa Rigas fabrikantu Rutenberga, Maikapara un Mindela luhgumu no ſchi gada 10 julija, lai atlauj paaugſtinat papiroſu pahrdoſchanaš zenu par apmehram 50 rubleem tuhkftoſchu. Finanſu komiſija pahrbaudija fabrikantu kalkulaziju un atrada wīnu par taiſnigu paraſību, kuru iſſauziš muhſu walutas ſemaiš ſtahwoſliš. Šapehž likuma 7. pants tiſa pahrgrōſiſ. Pēezu papiroſu darbnitſchu luhgumu finanſu un budſcheta komiſijo luhkoja zauri un atrada wīnu praſību par jau peeteekofchi apmeerinatu ar fabrikantu luhguma apmeerinaſchanu. Beſ tam finanſu miniſtrija eefneedſa finanſu komiſijai 8. panta pahrgrōſijumu, lai ſamaſinatu nodokluš uſ weeglem papiroſeem, kuru tabokas ſwarš 1000 gabaloš nepahrneedš pušotraš mahrzinaš. Finanſu komiſija atrada ari ſho preekſchlikumu par pareiſu un leetderigu. Finanſu uſ budſcheta komiſijā finanſu miniſtrija eefneedſa ari 5. panta pahrgrōſijumu, kuru komiſija peenehma preekſchā zeltā redakzijā. Atteezibā uſ ſehrkozineem finanſu komiſija weenbalſigi atſina to par patehrina preekſchmetu, uſ kuru katrš neteekſhš nodokliš no prinzipelā weedokla atraidamš. Šomehr ar weentahrſchu nodokla atzelſchanu ſehrkozinu zena paſeminata netiftu, jo wīnu fabrikazija patlaban ir monopolifeta no Lapſchina firmas. Nodokla atzelſchana ſamaſinatu walſtš eenehmumuš, bet naw nekahda pamata domat, ka atzelſchana waretu faſchaurinat ari monopolifetu eedſihweš kahri. Lihdfſchinejaiš nodokliš ar 2 kapeikam no kaſtinaš ar 75 ſehrkozineem pee tam palikt newar, jo taš tagad wairš neſedš paſchuš banderoles iſgatawoſchanaš iſdewumuš. Šandehl ari neteekſho nodoklu departamenta direktorš pa ſchi likuma apſpreeſchanaš laitu nahza ar eeroſinajumu paaugſtinat nodokli no eekſhemju fabrikateem no 2 uſ 5 un no ahrſemju eewedumeem no 4 uſ 10 kapeikam no kaſtinaš ar 75 ſehrkozineem, kahdš eeroſinajumš atteezas uſ weetejā iſgatawojuma ſehrkozineem, komiſija weenbalſigi peekrita, bet atteezibā uſ impoſtejameem ſehrkozineem ar balſu wairakumu, pee kuraš peeder reſerentš, atrada par nezeekſhamu atzelt katru nodokli, lai tahdejadi weetejam ſehrkozinu monopolam no ahrſemem raditu tuhlin konkurenzi. Finanſu un budſcheta komiſija eeweda ſho pantu atpaſal preekſchā liktā redakzijā.

Paſhrejot pee pagaidu likuma apſpreeſchanaš pa panteem, finanſu komiſija ari te atduhrāš uſ likuma neeerindochanu paſtahwoſchoš akziſeš likumoš un aiſrahdijsma truhkumu, kahdi lihdfſchinejee akziſeš likumi top atzelti waj pahrgrōſiti. Šho truhkumu finanſu komiſija iſlabo, likdama eewadā aiſrahdijsmu, ka paſtahwoſchoš bijuſchā Kreewijaš akziſeš likuma ſchahduš pantuš: 1) par tabakas akziſi §§ 724., 732., 843., 863., 912., 920., 923., 925., 926., 930., 931., 935². peekſhmi un 938. 2) par nodokli uſ tſchaulitem §§ 1057², 1057¹, 1057¹⁹, 1057²². un 1052⁸⁰. 3) par ſehrkozinu akziſi § 1036. atzelt un wīnu weetā likt augſchā minetoš. Šahlaſ finanſu komiſija, pee-

mehrodamās tīfko istēkteem noteikumeem, pahrgrōsija pastahwofcho pagaidu likumu §§ 3., 5. un 9. par nodokli uš tabaku un § 1. par nodokli uš fehrfozineem Satwersmes Sapulzes preefchā zeltā redazijā. Lihds ar to finansu komisija eeteiz Satwersmes Sapulzei peenemt fehofcho pahrejas formulu:

„Satwersmes Sapulze greefchas pee finansu ministrijas ar eerošinajumu nelawejojchi stabtees pee likumprojekta iistrahdajanas par fehrfoziniu pahrdoshanas pahrnemfchanu no privatufnehmejeem walsts sīnā, bet lihds tam nahkt ar projektu par fehrfoziniu pahrdoshanas zenas noteiffchanu.“

Prezidents J. Tšchafste: Ir litta preefchā steidsamiba. Es liffchu to uš balshofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret steidsamibu. Naw. Kas atturas no balshofchanas, luhgtu pazeltees. Naw. Tā tad steidsamiba weenbalsigi peenemta. Teef atklahtas wiāpahrejas debates. Ja neweenš pee wahrda nepeeteizas, es liffchu uš balshofchanu pahreju uš pantu lasifchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju. Naw. Tā tad pahreja uš pantu lasifchanu weenbalsigi peenemta.

Wirškraksts un ewads.

(Likums par nodokli uš tabaku un tabakas iistrahdajumeem, tšchaulitem un fehrfozineem. Pastahwofchos bij. Kreewijas atzises lituma schahdus pantus: 1) par tabakas atzisi §§ 727., 732., 843., 863., 912., 920., 923., 925., 926., 930., 931., 935. p. peeifhmi un 938., 2) par nodokli uš tšchaulitem §§ 1957²., 1057⁴., 1057¹⁹., 1057²²., un 1057³⁰., 3) par fehrfoziniu atzisi § 1036. atzelt un wīnu weetā list fehofchos):

Cebildumu naw? Peenemts. I. Nodoklis uš tabaku. 1. pants.

(Tbaaka eedalama diwās šchīrās: papirošu un pihpju tabaka. Par papirošu tabaku atfifstama smalki sagreestā tabaka, pee kam greestās tabakas schleedrina nedrihft buht platafa par 2 mm., un par pihpju tabaku šahkot ar 3 mm. platu schleedrinu).

Cebildumu naw? Peenemts. 2. pants.

(Tabaka islaischama eepakajumos pa $\frac{1}{1}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, un $\frac{1}{8}$ mahrzinas; uš eepakajumeem fabrikās atfihmē zenu, par furu weifalos tabaku dahrgati nedrihft pahrdot).

Cebildumu naw? Peenemts 3. pants.

(Tabaka apleekama ar fehofchu nodokli:

Tabakas nosautums un šchīra:	Projektejamais nodoklis par mahrzīnu:	Pahrdoshanas zena par mahrzīnu:
Vapirošu tabaka I. šchīrās	80 rbf.	Brihwa.
„ „ II. „	40 „	96 rbf.
„ „ III. „	20 „	64 „
Pihpju „ I. „	72 „	Brihwa.
„ „ II. „	28 „	78 rbf.
„ „ III. weetejā	8 „	32 „
Schnauzamā un šuhfajamā tabaka	72 „	Brihwa.)

Cebildumu naw? Peenemts. 5. pants.

(Tabaka fabrikās eewedama neisstrahdatā weidā un islaischot no fabrikam apleekama ar atteezigām bandrolem).

Cebildumu naw? Peenemts. 5. pants.

(Par tabaku, kura eewesta no ahriemem iistrahdatā weidā, nemt nodokli: par papirošu tabaku 80 rbf. un par augstākā labuma pihpju, schnauzamo un šuhfajamo tabaku 72 rbf. par mahrzīnu ar brihwām pahrdoshanas zenam; par eewesto pihpju tabaku „machorka“, „bafun“, „schwizeni“ un „doroginta“ nemt nodokli 16 rbf. par mahrzīnu un pahrdoshanas zenu nolift ne augstaku par 40 rbf. mahrzīnā).

Cebildumu naw? Peenemts. II. nodoklis uš papirofeem. 6. pants.

(Vapirošī islaischami no fabrikam eepakajumos pa 10, 20, 25 un 100 gabaleem un fabrikās apleekami ar atteezigām bandrolem. Uš eepakajumeem fabrikās atfihmē zenu, par furu papirošus weifalos dahrgati nedrihft pahrdot).

Cebildumu naw? Peenemts. 7. pants.

(Papirofi eedalami šķirās ar šefošu nodokli:

Šķira: Tabakas smarš		Pahrdošanas	Nodoklis
1000 gabalos:		zēna par 1000 g.:	par 1000 g.:
1.	lihdj 2 mahrz.	lihdj 700 rbf.	390 rbf.
2.	" 1 ³ / ₄ "	" 560 "	300 "
3.	" 1 ⁵ / ₈ "	" 420 "	180 "
4.	" 1 ¹ / ₂ "	" 300 "	100 "
5.	" 1 ³ / ₈ "	" 250 "	70 "
6.	" 1 ¹ / ₄ "	" 200 "	50 "
7.	" 1 ¹ / ₈ "	" 100 "	30 "

Ja papirofus īslaiš dahrgatus par 700 rbf. 1000 gab., tad jamatā nodoklis 70% no pahrdošanas zēnas).

Wahrds peeder Presnawomam.

W. Presnawoms (freewu bespartejistā grupa, runā freewiski): Satwerfmes Sapulzes lozeklu fungi! Šhi likuma 7. panta pehdejā data atteezibā uf augstakā labuma papirofu nodokļa leelumū, pahrmainama. Uf pirmās sortēs papirofeem, zēna 700 rbf. par 1000 gabaleem, teeť usliktis 390 rubļu leelš nodoklis un tahdā kahrtā usnehmejam atleet 310 rubļu preefš tabakas, tšhaulitem, eepafaschanas u. z. Bet nodoklis uf wehl labakas sortēs papirofeem, kas maksā, peenemfim, 800 rubļu 1000 gabalu, tiks usliktis 70% leelumā no pahrdošanas zēnas, t. i. 560 rubļu un usnehmejam tahdā kahrtā paleet tikai 240 rubļu, t. i. par 70 rubļeem masaf, nekā uf sliktakas sortēs papirofeem. Bet īdewumi preefš augstakā labuma papirofu īstrahdaschanas katrā šinā ir leelaki un sem tahdeem noteikumēem usnehmejs spēests no winu īstrahdaschanas atfazitees. Bet augstakā labuma papirofu īstrahdaschana paleelinās konkurenzi ar ahrsemju tabakas īstrahdajumeem, kas šewiški stipri īplatijufchees pehdejā laikā. Nenormali leela nodokļu usliktšana spēeš šhkos usnehmejus īsbeigt sawus usnehmumus un nostahda eewehrojumu štaiu strahdneeku, štaitā 700 lihdj 800 zilweku, neschehligā stahwoķi — palikt bes darba un maišes. Kas atteezas uf walstis fašes intereseem, tad ari tur šhis nepareišais nodoklis atnešis tikai saudejumus tahdehl, ka faktiski labakas sortēs papirofi netiks īstrahdati un walstis eenehmumi no tam masinašees.

Tadehl leeku preefšā likumā peenemto nodokli uf augstakā labuma papirofeem paseminat no 70% uf 50% no pahrdošanas zēnam.

Prešidents J. Šchafste: Tā ka pee wahrda neweens nepeeteizas, tad es luhgtu referenta atfaukfmi.

Referents A. Behrsinšch: Te atfal šaduras tās paščas diwas pašales: wairakums un masakums, tā tas bij finansu komišjā. Wairakums taišni atrada to par wehlamu, ka lai nesabrizetu šhos augstakās sortēs papirofus, jo wini atrada to par gresnuma leetu, ja tas atstahj eespaidu uf muhšu walutu. Komišija atrada, ka šhis gresnums īspausčas uf muhšu walutu newis dahšos rubļos, bet wairakos miljonos. Finansu komišjas wairakums gribeja to taišni nowehrst. Zēnijamais runatajš aīstrahdija, ka zaur to paliktšot 700 strahdneeku bes darba. Uri to finansu komišija neatrada par bištamu un atšina, ka zaur to tikai tiks nowehrstis ahrkahrtigs ahrsemeš walutās aīpluhdums. Dīrkahrt, tee 700 zilweki, kuri paliks bes darba, tad winu aprindas neleetos papirofus, tad wini no tam nekš nezeestu. Tadehl es tā finansu komišjas referents aīstahwu preefšā likto

redakziju un man kategoriski jāiffakās pret zeenijamā preefšfehdetaja eebildumu.

Presidents J. Tš a f t e : Gefneegtais pahrlabojums fkan tā :

„Pikumā par atzifes nodokli uš tabaku, tšhaulitem un fehrfozineem“
7. pantā es leeku preefšhā fefofchu pahrlabojumu: Panta beigās, ja papirofus islaisch dahrgat par 700 rbl. 1000 gabalus, tad jamafā nodoklis 50% no pahrdofchanas zenas“.

Tefstš pahrlabojumā ir taš patš, kaš likumā, tifai starpiba pastahw eeffš tam, ka te 70% weetā domati 50%. Romifijas referentš iffakās pret šho pahrlabojumu. Eš luhgtu pazeltees toš, kaš ir par šho pahrlabojumu. Luhdsu faskaitit. Eš luhgtu pazeltees toš, kaš ir pret šho pahrlabojumu. Eš luhgtu pazeltees toš, kaš ir atturejušchees no balsfofchanas. Naw. Tā tad ar wišām balsim pret 12 pahrlabojums ir atraiditš. Sagad es lišfchu uš balsfofchanu 7. pantu un luhgfchu pazeltees toš, kaš ir pret 7. pantu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir atturejušchees no balsfofchanas. Naw. 7. pants peenemtš. 8. pants.

(Par papirofeem, furi eewesti no ahrjemem, nemt nodokli 40 kapeifas par gabalu, pee tam tabakas swars 1000 gabalos noteiktš lihdsj 1½ mahrzinas; ar tabakas swaru 1000 gabalos no 1½ lihdsj 3 mahrzinas nemt nodokli 80 kapeifas par gabalu. Ja tabakas swars 1000 gabalos pahrneedj 3 mahrzinas, tad par katru turpmahu mahrzianu japeemafā 25 kapeifas par papirofu).

Cebildumu naw? Peenemtš. 9. pants.

(Par zigaretem no greeftas tabakas, lapas eetinumā, nemt 65% no pahrdofchanas zenas. Tabakas swars 1000 zigaretēs noteiktš lihdsj 4 mahrzianam).

Cebildumu naw? Peenemtš. III. Nodoklis uš zigareem. 10. pants.

(Zigari islaischami no fabrikam eepafajumos pa 2, 5, 10, 25 un 100 gabaleem un fabrikās aplipinami ar atteezigām bandrolem. Uš eepafajumeem jabuht noteiktai zenai, par furu zigarus weikalos dahrgati nedrihtš pahrdot).

Cebildumu naw? Peenemtš. 11. pants.

(Zigari eedalami šchirās ar fefofchu nodokli :

Šchira:	Tabakas swars 1000 gabalos:	Nodoklis par gabalu:	Pahrdofchanas zena par gabalu:
1.	lihdsj 15 mahrz.	1 rbl. 20 kap.	brihwa.
2.	" 15 "	— " 90 "	1 rbl. 80 kap.
3.	" 15 "	— " 30 "	1 " — ").

Cebildumu naw? Peenemtš. Nahkofchais, 12 pants.

(Par zigareem, furi eewesti no ahrjemem, nemt nodokli 1 rbl. 50 kap. par gabalu; tabakas swars 1000 gabalos noteiktš lihdsj 15 mahrzianam, par smagafeem zigareem jamafā diwfahrtigs nodoklis).

Cebildumu naw? Peenemtš. 13. pants.

(Tabaka un tabakas isstrahdajumi pahrdodami tifai bandroletos eepafajumos, uš fureem jabuht atšihmeteem fabrikas ihpafšneeka wahrdam waj firmai un adresei).

Cebildumu naw? Peenemtš. 14. pants.

(Wiš lihdsj šchim išdotee noteikumi par nodokfeem uš tabaku un tabakas isstrahdajumeem ar šho atzelti).

Cebildumu naw? Peenemtš. IV. Papirofu isgatawofchanas darb-nizas. 15. pants.

(Papirofu darbnizās atkauts isgatawot papirofus tifai no bandroletās tabakas un bandroletām tšhaulitem, maksajot p. 7. mineto nodokli).

Atzifes walde išdara darbnizās norehtinus reisi nedekā par pastrahdatās tabakas un tšhaulifchu wairumu un par ašmalfatā tabakas un bandroles nodoklia jumu išneedi papirofu bandroles bej massas).

Cebildumu naw? Peenemtš. 16. pants.

(Swekus noteikumus par darbnizu eefahrtu un isnemamo bandrotu normu dod finanšu ministrs).

Waj buhtu kahdi eebildumi? Ja naw, tad peenemtš. V. Nodoklis us tšhaulitem. 1. pants.

(Tšhaulites fabrikās apleefamas ar nodokli 60 kap. par fims gabaleem un islaischamas bandroletos eepafajumos par 100 un 250 gabaleem).

Cebildumt naw? Peenemtš. 2. pants.

(No nodokla atšwabinamas tabakas fabrikās isgatawotās tšhaulites, ja winas isleeto tant pašchā fabrikā isgatawojamos papirošos; tāpat no nodokla atšwabinamas tšhaulites preefšch papirošu isgatawošchanas tabakas fabrikās).

Cebildumu naw? Peenemtš. 3. pants.

(Greesš waj lozits papirošu papirs islaischams atšewišchās grahmatinās pa 50 waj 100 lapinam katrā un apleefamas ar nodokli 10 kap. par katrām 50 lapinam, pee tam greesjums waj lozijums nedrihst pahrsneegt 40 fw. santimetrus, par fatreem turpmakeem 40 fw. santimeetreem waj winu dašam japeemāšā 10 kap. par katrām 50 lapinam).

Cebildumu naw? Peenemtš. VI. nodoklis us sehrfozineem. 1. pants.

(Sehrfozini fabrikās apleefami ar nodokli 5 kap. no kastinas, furās newar buht mafat par 50 un ne wairaf kā 75 sehrfozini; par fatreem turpmakeem 75 gabaleem weenā eepafojumā japeemāšā pa 5 kap.).

Cebildumu naw? Peenemtš. 2. pants.

(Sehrfozinu kastinas aplipinamas fabrikās ar atteezigām bandrolem).

Cebildumu naw? Peenemtš. 3. pants.

(Par sehrfozineem, kuri eewesti no ahrsemem, nemams 5 kap. par fatreem 75 gabaleem).

Cebildumu naw? Peenemtš. 4. pants.

(Schis litums nahst spehštā no wina pašlubinašchanas deenas „Waldibas Wehstnesi“).

Cebildumu naw? Peenemtš. Es liščhu us balsfoščanu šcho litumu wišā wišumā. Es luhdsu pazeltees toš, kaš buhtu pret šchi lituma peenemščanu. Luhdsu pazeltees toš, kaš buhtu atturejušchees no balsfoščanas. Naw. Tā tad litums weenbalsfigi peenemtš.

Nahfoščais litums ir: Noteikumi par šameerinašchanas kameram agrarleetās. Referents Lindinšč.

Wardon! No komiščijas tifa eefneegta pahrejas formula, kura škan:

„Satwerfmes Sapulze greeščas pee finanšu ministra ar eerošinajumu nekawejošchi stahtees pee likumprojekta isstrahdašchanas par sehrfozinu pahrdošchanu, monopola eeweščanu resp. pahrneemščanu no priwatusnehmejeem walits šinā, bet lihds tam nahst ar projektu par sehrfozinu pahrdošchanas zenu noteišchānu.“

Es liščhu šcho pahrejas formulu us balsfoščanu un luhdsu pazeltees toš, kaš buhtu pret šcho pahrejas formulu. Naw. Kaš atturas no balsfoščanas, luhdsu pazeltees. Naw. Tā tad šchi pahrejas formula peenemta weenbalsfigi.

Tagad pahreesim pee nahfoščā lituma. Referents Lindinšč.

Referents R. Lindinšč: Dehl anormaleem apstahkleem us laukeem un dehl neiščhirtā agrarjautajuma rodas daudš konfliktu starp semes ihpaščneeeem un rentneeeem, starp strahdneeeem un darba deweeem. Šchee konflikti ir sewiščklas dabas un winu nowehrschānai ir wajadšigas sewiščklas eestahdes. Ar Sautas Padomē 9. septembri peenemto likumu tifa nodibinataš šchihreju teefas pagastoš un rajonoš. Ar 30. aprili tifa šchim teefam

usdots darbus turpinat; winas beidsa darbotees ar 25. maiju. Rajonu teesam bija negatiwâ puse, ka nebij nowilktas robeschas starp schlihreju un rajonu teesam. Iznahza ta, ka to, ko rajonu teesa lehma, schlihreju teesa atzehla un otradi, ko schlihreju teesa lehma, rajonu teesa atzehla. Tahdi gadijumi nahza loti beeschi preefschâ. Tagad schie noteikumi, kuri teef listi preefschâ Satwerfmes Sapulzei no agrarleetu komisijas, negatiwo pusi schlihreju teesam atnem un wairs naw paredsets, ka sameerinaschanas kameras eemaisas teesas darischanas. Winas nesis pa dalai sameerinaschanas kameru raksturu un pa dalai wina lehmumi buhs faistofchi. 4. pantâ schais noteikumos paredsets, ja dalibneeki pirms, waj pehz sameerinaschanas kameras sehdes weenojas peenemt winas lehmumus, tad tee ir preefsch wiseem faistofchi. Ja pehz diwadn nedelam neweens to naw pahrsuhdsejis, tad ari tas ir faistofchs.

Paschas sameerinaschanas kameras teef iswehletas pagastu pilnas sapulzes; ir mehginats panahkt, lai winas pehz eespehjas buhtu neitralas un spreestu objektivi. Tapehz diwus no lozkleem iswehl pagasta sapulze proporzioneli wehletajeem. Domajams, ka eewehles no wairafumia un masafuma pa preefschstahwim. Preefschsehdetajs schim komisijam teef eewehlets no pagasta sapulzes ar $\frac{2}{3}$ balsim. Tas ir domats, lai iswehletu zilweku, kuram buhtu jo leela peekrischana atteeziga pagasta. Ja tomehr schahda iswehleschana netiftu panahkta, tad par preefschsehdetaju nahf pagasta padomes preefschsehdetajs. De sikhumos naw paredsets, kahdas leetas apspreechamas sameerinaschanas kameras, bet ja buhtu kahdas domu starpibas starp teesam un sameerinaschanas kameram, tad par tam lemj teesa. Tapat ir 8. pantâ, Semfopibas ministrs, kaskanâ ar eeschleetu un teefleetu ministreem, war isstrahdat instrukzijas scho noteikumu robeschas preefsch sameerinaschanas kameram.

Agrarleetu komisija luhds schos noteikumus par sameerinaschanas kameram peenemt steidsamibas kahrtiba.

Presidents J. Tschafste: Teef listi preefschâ steidsamiba. Es luhdsu pazeltees tos, kas ir pret steidsamibu. Naw. Es luhdsu tagad pazeltees tos, kas atturas no balsoschanas. Naw. Ta tad steidsamiba peenemta. Teef atklastas wispahrejas debates. Pee wahrda neweens nepeeteizas. Es listchu us balsoschanu pahreju us pantu lasischanu un luhdsu pazeltees tos, kas ir pret pahreju us pantu lasischanu. Naw. Es luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balsoschanas. Ari naw. Ta tad pahreja us pantu lasischanu peenemta.

WirSrafts.

(Noteikumi par sameerinaschanas kameram agrarleetas).

Peenemts. — 1. pants.

(Strihdu un pahspratumu isschirshanai, kuri izelas agraras un lauksaimneeziskas atteezibas starp privatam (fisiskam un juridiskam) personam, pagastos dibinamas sameerinaschanas kameras).

Peenemts. 2. pants.

(Sameerinaschanas kameras darbojas us pastahwo scho materialo listumu un waldibas rikhojumu pamata un prozesu listumus peemehro tiif tahli, zif tahli atihst to par wajasigu un eespehjamu).

Peenemts. 3. pants.

(Strihdu un pahrpratumi darbineeem jagreefhas § 1. norahditas leetas peeja meerinaschanas kameru starpneezebas, pirms tee usfahf teefā prahwu.

Peeesihme 1. Pee teefas stahjotees suhdsetajam jaustrahda no sameerinaschanas kameras apleeziba, fa winsch ispidijis § 3. mineto prašibu.

Peeesihme 2. Leetas peekritibu sameerinaschanas kamerai waj teefai noteiz strihduš gadijumos teefa).

Referentam wahrds.

Referents R. Lindinšch: Šche ir drukas kluhda. Wahrdu „Strihdu un pahrpratumi darbineeem“ weetā jabuht „dalibneekeem“. Sahlaf wahrdu „pee teefas stahjotees“ weetā wajaga buht „greeschotees“.

Presidents J. Šchafste: Se teef listi preefschā redakzioneli pahrahojumi: 3. pantā wahrda „darbineekeem“ weetā list „dalibneekeem“ un pee 1. peesihmes wahrdu „pee teefas stahjotees“ weetā list „pee teefas greeschotees“. Ja eebildumu naw, tad 3. pants peenemts. 4. pants.

(Sameerinaschanas kameras a) apleezina notifikušo weenoschanos starp leetas dalibneekeem; b) taiša preefsch wineem saistošchu lehmumu, ja tee pirms waj pehž lehmuma isteikušchi gatawibu tam padotees un c) taiša lehmumu ari tai gadījumā, kad dalibneeki naw weenojuschees atihst to preefsch sewis par saistošchu. Pehdeji minetā gadījumā leetas dalibneekeem ir teešiba diwu nebetu laikā greestees deht strihduš ischirchanas pee teefas. Ja neweens no dalibneekeem šcho teešibu neišleeto, tad kameras lehmums stahjas spehfa).

Beenemts. 5. pants.

(Ispildišchanu § 4. paredsetos gadijumos sameerinaschanas kameras usdod weetejai ispidu komitejai resp. pagastu waldei. Ipdewumus par ispidišchanu nes wainigā pufe).

Beenemts. 6. pants.

(Sameerinaschanas kameras fastahdas no preefschsehdetaja un diweem lozefkeem, furus eewehl us weenu gadu pagastu waj nowadu sapulzes: pirmo ar $\frac{2}{3}$ nodoto balsu wairakumu, pehdejos proporzioneli wehlejoj. Rā preefschsehdetajam, tā lozefkeem eewehl fandidatus.

Peeesihme. Ja fandibats us preefschsehdetaja amatu nedabū mineto balsu wairakumu, tad par tahdu nahf pagasta padomes preefschsehdetajis).

Beenemts. 7. pants.

(Sameerinaschanas kameru isdewumus šeds pagastu pašchwaldibu eestahdes).

Beenemts. 8. pants.

(Sihlafas instrukzijas us šcho noteikumu pamata isstrahdā semkopibas ministrija šajinā ar eefschleetu un teešleetu ministrijam).

Gebildumu naw? Beenemts.

Tagad es listišu us balsošchanu šcho likumu wišā wišumā un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret šchi likuma peereemschanu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošchanas. Uri naw. Tā tad šchis likums peenemts weenbalsigi.

Nahfoshais deenas fahrtibas punkts ir: Interpelaziju komisijas atsinums us peeprastijumu par 30.000 tonnu wezas dšells pahrdošchanu iswešchanai us ahrsemem. Referents Nonahžs.

Sakarā ar to ir eefneegts atfankums — es ihsti nesinu, waj parafstijai tee pašchi, kas parafstijušchi interpelaziju, bet, wišmas, tas škaitis, kas wajadstigs preefsch interpelazijas parafstišchanas, ir. Šchis atfankums škan:

Setretars R. J w a n o w s :

„Satwerfmes Sapulzes Presidenta kungam!

Gewehrojot to, ka tirdsneezebas un ruhpreezibas ministrijas noslehgtais lihgums no šch. g. 28. aprila par 30.000 tonnu wezas dšells pahrdošchanu iswe-

šchanai us ahrsemem, kursch bija lirts par pamatu eefneegtam peeprašijumam waldbai no sch. g. 11. aprila, tagad ir lauits, dšels paleef Latwijas šaimneezifšam wajadšbam; peeprašijuma objektam atkrihtot, interpelanti nonem augšmineto peeprašijumu.

R. Liebtals,	M. Bruschiš,
W. Samuels,	J. Wiščna,
U. Wtodneeks,	J. Drugiš,
Fr. Janšons,	J. Pawlows,
Fr. Wenewižs,	Fr. Kempš."

Prezidents J. Ščakste: Es luhdsu komišijas referenta atšauksmi.

Referents D. Nonahzš: Šā kà interpelanti šawu interpelaziju no-nehmuischi, tad interpelaziju komišija šawu atšinumu plenarā šapulzē nemas preeščā nenefiš.

Prezidents J. Ščakste: Wahrds peeder Antonam.

M. Antons (darba partija): Es šchai jautajumā newaru peekrist interpelaziju komišijas referentam, jo pehz darba frazijas domam interpelazija, fura eefneegta Šatwersmes Šapulzei un nodota interpelaziju komišijai, ari tai gadījumā, kad pehdejā nahtuši pee sinameem atraidoscheem šlehdseeneem, tomehr buhtu interesanti noklausitees šlehdseenus, pee kureem ir nahtuši interpelaziju komišija. Man leekš, Šatwersmes Šapulzei ir nepeezeeschami dširdet, žif tahtu interpelazija ir bijuši pamatota waj nepamatota, lai komišijas atšinums tittu zelts preeščā.

Prezidents J. Ščakste: Es luhgschu referentu dot pašlaidrojumumu.

D. Nonahzš: Komišija weenojās us tahtu iseju, tahtu es pašinoju, bet ja plenarā sēhde wehlaš atšinumu noklausitees, tad es to zelschu preeščā.

Prezidents J. Ščakste: Pamatojotees us to, ka interpelaziju komišija ir ar meeru dot šawu atšinojumu, es lirtschu us nobalšofchanu preeščalikumu, kuru eefneedša 10 Šatwersmes Šapulzes lozekli. Es luhgtu pazeltos toš, kas ir par to, lai interpelaziju nonem no deenas šahrtibas. Tagad es luhgtu pazeltees toš, kas ir pret to. Uzimredšot ar majoritati peenemtiš scho deenas šahrtibas punktu nonemt.

Nahtošchais deenas šahrtibas punkts ir: Pahrgrosijumi un papildinajumi pee lituma par weenreifejo walstis nodokli us lauku nekustameem ihpaščumeem.

Wizepresidents A. Petrewižš: Referents Seezeneekš.

Referents P. Seezeneekš: „Noteikumi par weenreiseju walstis nodokli no nekustameem semes ihpaščumeem“ bija peenemti no Šautas Padomes 1919. gada 17. nowembri. Šchis litums pehz 1. panta nosaka wišas, kà derigās, tā nederigās, semes aplišchanu ar nodokli: Widšemē un Kurfsemē 2 rbl. un Latgalē 1 rbl. no katras puhrweetas. Pee ši lituma išweščanas dšihwē waldbai ir atduhrufees us sinamām neehrtibam. Šapehz išdotš pagaidu waldbas rišojums no sch. g. 24. marta ar papildinajumeem, kuri ši lituma 9. pantu papildina tahtā weidā, kà wišč tagad štan:

„Aprinka nodokli komišijam teešba atšewiščtos gadījumos aij dibinateem eemesleem noteikt nodokli šamafšai terminus, kuri šopā nepahršneedš triš mehneščus, aprehtinot $\frac{1}{2}\%$ mehneš par nemafšatā nodokli datu, kà ari nodokli pawišam atšait, ja mafšajamā nodokli suma nepahršneedš Widšemē un Kurfsemē 600, un Latgalē 300 rubtus. Šeelakas nodokli sumas war pamafšinat waj atšait titai galwenā nodokli komišija.“

Peeshme pee 10. panta.

„Aprinku komišiju lehmumi par nodokli sumam: Widšemē un Kurfsemē lihđ 600, un Latgalē lihđ 300 rubteem, ir galigi un naw pahrsuhšjami.“

Schis grosijums, kà redsamš, ir zehlees zaur to, ka minetā likumprojektā, tad wiņš tika eefneegts Tautas Padomē, pee wina apspreešanas plenarā sehde, usleekamais nodoklis Kursēm un Widsemē tika paaugstinats diwfahrtigi, taš ir 1 rublis uš 2 rubleem. Kas sihmejas uš Latgali, tur nodoklis palika taš patš 1 rubla apmehrā. Zaur to, kà Widsemē un Kursēm nodoklis tika pazelts diwfahrtigi, ari wišas nodoklu sumas peenehmās diwfahrtiā apmehrā. Tā kà pehz noteikumeem tikai fuhdsibas lihds 300 rubleem war tikt isspreestas aprinka komišijā, tad wišas pahrfuhdsibas leetas un strihdus jautajumi nahza galwenās komišijas isškirschanā un tahdā fahrtā pahrat apgruhtinaja tās darbibu. Reisē ar usleekamā nodokla paaugstināšanu diwfahrtigi Widsemē un Kursēm bija peelaišta kluhda, nenofakot sumas augstumu, kuru war isškirt uš weetam aprinka komišijas. Schim sumam ari wajadseja tikt dubultotām. To waldbiba ar rihkojumu no šh. g. 24. marta ir nowehrfuši un tagad eefneeguši finanšu komišijai kà papildinajumu pee likuma. Komišija, zaurkatidama eefneegto papildinajumu, atrada, ka taš šakkan ar minetā nodokla ziteem noteikumeem un isdarija tikai diwas masas peesihmes, no kurām weena ir pee 9. panta, kursch pirmatnejā redakzijā tā škan: Ar rihkojumu no 24. marta ta suma ir pazelta tikai atteezibā uš Kursēmi un Widsemi. Kà redsanš, jau pehz likuma šatura un pehz pirmā panta šhee 600 rbl. sihmejas tikai uš Kursēmi un Widsemi, jo tur nodoklis pazelts uš 2 rbl., Latgalē, turpretim, taš palizis uš 1 rubli. Tapehz finanšu komišija, lai taš buhtu škaidri isteiktš, apsihmeja šhini weetā: „600 rbl. preešch Widsemes un Kursemes un 300 rbl. Latgalē.“ Tāpat peesihme pee 10. panta par aprinka komišijas lehmumu: „Kursēm, Widsemē lihds 600 rublu, Latgalē lihds 300 rublu.“ Šhos pahrgrosijumus finanšu komišija leef preešchā peenemt šeidsamibas fahrtibā.

Wizepresidents A. Petrewižs: Teef likta preešchā šeidsamiba. Eš lišču wiņu uš nobalšošchanu un luhgtu pazeltees toš, kas buhtu pret šeidsamibu. Preti neweens neišfakš. Tā tad šeidsamiba peenemta.

Eš atklahju wišpahrigās debates.

Pee wahrda neweens nepeeteizas. Eš lišču nobalšot pahreju uš pantu lašišchanu. Neweens pretim neišfakš? Tā tad pahreja uš pantu lašišchanu peenemta. Waj Satwerfmes Sapulze wehlaš, lai pantu nolasišu? (Peesihmes no weetam: „Naw wajadšigš!“)

Wirškrakstš.

(Pahrgrosijumi un papildinajumi pee likuma par weenreifejo walšis nodokli no lauku nekustameem ihpašhumeem).

Cebildumu naw. Peenemts. 9. pants.

(Aprinka nodoklu komišijam teešibas atšewiščios gadijumos, ais dibinateem eemešleem, noteikt nodokla šamāšai terminus, kuri kopā nepahrsneeds 3 mehnešus, aprehinot $\frac{1}{2}\%$ mehneši par nenomāšato nodokla daku, kà ari nodokli pawišam atlaist, ja maksamā nodokla šuma nepahrsneeds Widsemē un Kursēm 600 un Latgalē 300 rublūs. Leelakas nodoklu sumas war pamašinat waj atlaist tikai galwenā nodoklu komišija).

Cebildumu naw? Peenemts. Peesihme pee 10. panta.

(Aprinka komišiju lehmumi par nodoklu šumam Widsemē un Kursēm lihds 600 un Latgalē lihds 300 rubleem ir galigi un naw pahrfuhdsami).

Cebildumu naw. Peenemts.

Tagad eš lišču uš balšošchanu šcho projektu wišā wišumā un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret šchi likuma pahrgrosijumeem wišā wišumā. Naw. Weenbalšigi peenemts.

Nahkošais deenas fahrtības punkts: Rihkojums par tirdsneezības un ruhpnenezības nodokli. Referents Behrsinš.

Referents U. Behrsinš: Pamatdamees uš Tautas Padomes likumu no 1919. g. 16. jūlija, 1919. g. 9. augustā un 22. dezembri pagaidu waldiba ir isdewusi 2 rihkojumus par tirdsneezības un ruhpnenezības nodokli, ar kureem lihds jauna tirdsneezības un ruhpnenezības nodokļa likuma eewefchanai Latwijā atstahts spēhā Kreewijas likums no 1898. g. 8. jūnija ar papildinajumu no 1906. g. 2. janwara un 1914. g. 4. oktobra un nedaudseem pahrgrōstijumeem, kā pagaidu waldibas rihkojumos šazits — „pahrlabojumeem, peemehroteem Latwijas waltis eefahrtai.“

Ueraugotees uš tik noteikta bij. Kreewijas likuma un ta diwu papildinajumu no weenas pufes eewefchanu, no otras pufes — pahrgrōstichanu resp. „pahrlabofchanu“, rihkojumos naw teikts, fahdi bij. Kreewijas likumu panti atzelti, resp. „pahrlaboti“. Uri zitadi šchee pagaidu likumi ir tehnikfi pilnigi negatawi, newar tilt usstatiti par nopeetni domatu likomdoschanas aktu.

Lihds ar to finansu komisija atrada, ka naw wehlams Satwerfmes Sapulzē patlaban nodarbotees ar šchahdu Kreewijas likuma „pahrlabofchanu“, bet no finansu ministrijas šafagaida wisa tirdsneezības un ruhpnenezības nodokļa likuma isstrahdaschana no šahkuma lihds beigam, apweenojot weenā nowelē wifus papildinajumus un pagaidu waldibas rihkojumus par šcho nodokli.

Tapeh3 finansu un budscheta komisija leef preefshā:

„1. Pagaidu waldibas rihkojumu no 1919. g. 9. augusta un 22. dezembra pahrwehrtichanu par pastahwigu likumu pagaidam atlift.

2. Usaizinat finansu ministri nekawejoschi eefneegt pilnigu likumprojektu par tirdsneezības un ruhpnenezības nodokli Latwijā, peemehrotu muhsu tirdsneezības un ruhpnenezības wajadsibam un ihpatnibam, leefot par pamatu usnehmumu apgrošibu un eenahkumus.“

Wizepresidents U. Petrewizs: Waj pee šchis pahrejas formulas fahds wehletos wahrdu? Wahrds referentam.

Referents U. Behrsinš: Peh3 šarunas ar finansu ministri, bet tomehr neapspreesdamees ar finansu un budscheta komisiju, es leeku preefshā augstai šapulzei wahrdu „nekawejoschi“ ismest, jo finansu ministrs domā, ka nekawejoschi wifā wifumā pahrdomatu preefshlikumu nebuhs eefpehjams eefneegt. Man kā referentam pret to eebildumu naw, tikai atfahrtoju, ka tās ir manas personigas, bet ne komisijas domas.

Wizepresidents U. Petrewizs: Waj buhtu fahds pret referenta preefshlikumu: strihpot wahrdu „nekawejoschi“. Kas buhtu pret to, toš luhdsu pazeltees. Pretim neweens neiffakas, tā tad šchis pahrlabojums peenemts. Es liffchu uš halsofchanu wifu preefshlikumu. 1. preefshlikums.

(Pagaidu waldibas rihkojumu no 1919. g. 9. augusta un 22. dezembra pahrwehrtichanu par pastahwigu likumu pagaidam atlift).

Pretim neweens neiffakas? Peenemts. 2. preefshlikums.

(Usaizinat finansu ministri nekawejoschi eefneegt pilnigu likumprojektu par tirdsneezības un ruhpnenezības nodokli Latwijā, peemehrotu muhsu tirdsneezības un ruhpnenezības wajadsibam un ihpatnibam, leefot par pamatu usnehmumu apgrošibu un eenahkumus).

Pretim neweens neiffakas? Peenemts.

Es leefu uf balsoschanu preefchlikumu wiſā wiſumā un luhdsu pazeltees toš, faš ir pret wina peenemschanu. Naw. Tā tad peenemtš. Ir eefneegtš preefchlikums:

„Leefam preefchā pehz debatejamā jautajuma iſbeigſchanas ſehdi flehgt. W. Seil, A. Lawrinowitſch, W. Samuels, R. Raiparſonš, U. Šers.“

Waj pee preefchlikuma wehlaš kaħdš iſteiktees? Kaš buhtu pret ſcho preefchlikumu, luhdsu pazeltees. Pretim neweens neiſſafas. Tā tad preefchlikums peenemtš.

Nahfoſhā ſehde riht plift. 10 preefch pušdeznas.

Sehde teef flehgtā.

(Sehdi flehds plift. 7.50 wakarā).

I. jērijās 17. jēhde 1920. gada 12. augustā.

(Atklahta plkst. 10.35 pirms pusdeenas).

Pahrgrosijums likumā par Latvijas izglītības eestahdem (teef atstahta spēhā lihd-
šhinejā, t. i. Tautas Padomē peenemtā redakzija).

Presidents J. Šhākste: Satwerfmes Sapulzes jēhde atklahta.

Turpināsees wakarejās jēhdes deenas kahrtiba. Wispirms nahks preekschā: Likumprojekta noteikumi par atzises nodolki us apgaismoschānu un smehru produkteem, kas no naftas isgatawoti. Referents U. Behrsinsch. (Tā ka referents naw jēhdē eeradees, presidents pahreet us nahkscho deenas kahrtibas punktu).

Nahkschais likumprojekts: Pahrgrosijums likumā par izglītības eestahdem, Tautas Padomē peenemts 1919. gada, 8. dezembri. Referents W. Seil. Seila jaunkundses weetā usnemas buht par referentu Satwerfmes Sapulzes lozeklis R. Jrbe. Jr eenahzis preekschlikums no Latgales semneeku fratzijas tikko mineto likumu par Latvijas izglītības eestahdem nonemt no deenas kahrtibas. Waj wehlas kahds nemt wahrdu? Swaguls.

P. Swaguls (Latgales semneeku partija): Izglītības komisija, kad runaja par scho pantu, nahza pee lehmuma, ka pahrgrosibas schini pantā buhs wajadsigās. Satarā ar to ir paredsamas jaunās debates, turās schis pants issauts. Tapehz muhsu Latgales semneeku fratzija leef preekschā scho pantu nonemt no deenas kahrtibas.

Presidents J. Šhākste: Gefneegts preekschlikums, scho likumprojektu nonemt no deenas kahrtibas. Wahrds peeder Dehkenam.

R. Dehkens (sozialdemokrats): Schorihit izglītības komisijā ari schis preekschlikums tifa eefneegts, bet izglītības komisija winu atraidija tapehz, ka mehš tā tā no debatēm neisbehgim. Schodeen ir jaischkir prinzipā, waj minetam pantam japaleef waj ne, un ja mehš buhsim prinzipā par to isschkirušchees, tad turpmā buhs weeglat isschkirtees, kahdi buhs isdarami pahrgrosijumi. Ja schodeen isschkirs, ka schim pantam japaleef, tad buhtu nospraustas robeschas eewedamām pahrgrosibām, turpretim, ja tas netiks isschkirts, tad newar sinat, kahdā wirseenā isdaramās pahrgrosibas. Izglītības komisijas wahrdā es leeku preekschā schodeen scho jautajumu isschkirt un pahreet us schi likumprojekta apskatishānu.

Presidents J. Šhākste: Es litschu scho preekschlikumu us nobalso-
schānu. Preekschlikums ir:

„Likuma par Latvijas izglītības eestahdem § 10 apspreeschānu nonemt no deenas kahrtibas.“

Es luhdsu pazeltees tos, kas ir par to, ka scho likumprojektu nonem no deenas kahrtibas. Luhgtu fastaitit. 54. Es luhdsu pazeltees tos, kas ri pret scho preekschlikumu. Luhdsu fastaitit. 59. Tagad es luhdsu pazeltees

toš, kas atturas no balsoschanas. Naw. Preekschlifikums ir dabujis par 54 balsis, pret 59. Tā tad winsch ir atraidits. Es luhdsu referentu nemt wahrdu.

Referents R. Irbe: Ustonus mehneschus pehz tam, kad schis likums tika peenemts Tautas Padomē, ir eefneegts preekschlifikums, parakstits no sozjaldemokratu frakzijas beedreem un wehl weena lozekla no darba partijas, kurfch skan tā:

„Pahrgrosijums likumā par isglichtibas eestahdem (Tautas Padomē peenemts 1919. gada 8. dezembri). Inemt no likuma par isglichtibas eestahdem 10. pantu ar wisām peesihmem un ta weetā list jaunū pantu schahdā redakzijā:

„Walts un pašchwaldības eestahschu ušturamās skolās religijas mahziba naw usnemama mahzamo preekschmetu skaitā.
Peesihme: Gewehrojot Latgales ihpatības, Latgales pašchwaidības weenibam ir teeftiba usnemt sawās skolās tizības mahzibu tā neobligatorisku preekschmetu ar noteikumu, ka skolotajeem newar uslist par peenahskumu mahziti scho preekschmetu un nemt dalibu konfesionālos rituaļos, un ka par skolenu peedalischanos tiklab religijas mahzibā, kā ari garigajās zereemonijās lihds wiņu 14 gadu wezumam noteiz wezaki waj aishildni.“

Pants, kuru eefneedseji proklameja isnemt no likuma, skan:

„Tizības mahziba skolās pašneedsama. No wiņas atchwabinami tee behrni, kuru wezaki eefneedi par to skolas pahrsinim rakstisku pašnojumu.“

Peesihme 1: Tizības mahzības pašneegschanu war uslist tikai teem skolotajeem, kuri pee eestahschanās weetā us to dewuschi sawu peekriichanu.

Peesihme 2: Kaira konfeskija war prasit tizības mahzības pašneegschanu, ja skolā atrodas schis konfeskijas desmit skolenu.

Peesihme 3: Ratotu, pareistizigo un weztizibneeku tizības mahzības pašneegschanu, kā ari wispahri religioza scho konfeskiju behrnu audsinaschana un scho tizības mahzības skolotaju eezelschana un atzelschana ir padota wiņu bajnizās resp. draudzes pahrsinā.“

Scho jautajumu apluhkojot, isglichtības komiskija tuwafi pahrrunaja wisus toš eebildumus, kuri bij wehrsti pret tizības mahzības pašneegschanu, un kuri, galwenām kahrtam, tika isteikti pirms astoneem mehnescheem Tautas Padomes sehde. Wisu te atkahrtot nebuhs wajadsigs, jo tas buhs katram weenam labi atminā. Isglichtības komiskija nahza pee flehdseena, ka schis pants ir paturams pagaidam tahdā redakzijā, kahds winsch ir sche likumā par isglichtības eestahdem. Ja pahrgrosības buhtu wajadsigās, tad, warbuht, tikai programās un metodes sinā. Somehr ari tad naw us reisi eenesams, bet ir tuwafi pahrbaudams komiskijam, pehz tam tikai zelams preekschā. Tad ari zels preekschā pahrgrosijumus, kuri buhtu wajadsigi pee schi likuma. Tapehz isglichtības komiskijas lehmums ir schahds:

„Tagadejo 10. pantu lihds ar peesihmem likumā par Latwijas isglichtības eestahdem atstah spehtā.“

Schis pants tika peenemts ar 7 pret 2 balsim. Otrām kahrtam:

„10. pantā likumā par Latwijas isglichtības eestahdem wajadsigi daschi pahrgrosijumi, kuri eefneedsjami ne atsewischli Satwerfmes Sapulzei, bet kopā ar zitām nepeezeeschamām pahrgrosibām minetā likumā.“

Schis pants tika peenemts ar 6 balsim, 3 atturotees. Tā tad isglichtības komiskijas domās ir — paturet scho pantu, un ja nahstu pahrgrosības, tad eenest tās kafarā ar wispahrejeem pahrgrosijumeem.

Presidents J. Scharste: Wahrds R. Dehkenam.

R. Dehkenš (sozjaldemokrats): Augsti godatee Satwerfmes Sapulzes lozeklu fungi! Weens pahrssteigums jau schorihht bij tas, ka pašchā pehdeja

brihdi, pehz tam, kad ar wifu frafziju peefriſchamu ſchis jautajums pahr-runats gan komiſijâ, gan apafſchkomiſijâ, winu gribeja nonemt no deenas fahrtibas, atlikt to uſ taſlaſu laifu, atbihdit un neteikt ne ja, ne nê. Otrs pahrſteigums bij tas, ka komiſijas referents ſawâ atſtahtijumâ mineja, ka te wjadſigi tikai daſchi pahrgroſijumi metodeſ un programâs ſinâ. Romiſija turpretim domaja, ka wjadſetu eewest pahrgroſijumus ari pehz buhtibas. Domehr mans uſdewums naw par to runat, bet gan aiſtahtwet komiſijas maſakuma domâs, kaſ ſcho projektû ir eefneeguſchi.

No paſcha ſahkta gala eſ gribetu aiſrahdit, ka nerunaſchu par religiju, bet tikai pret religijas mahzibu ſkolâs. Eſ turoſ pee eefkata, ka religija naw mahzama, bet ka ta eeguhſtama no peedſihwojumeem. No ta ween jau atriſtu, ka religija eewedama ſkolâs kâ mahzibas preeſchmetê.

No pretejâs puſeſ komiſijâ tika uſtahtdita teſe, ka religija ir ſinatne un kâ ſinatne ta ir mahzama. Beſ tam religiju wajaga mahzit tapehz, ka tikai uſ religiju dibinas tikumiba.

Upſtahtſchos taiſni pee ſcheem diweem punkteem.

Religija ir ſinatne, bet kahda ſinatne? Uſ jautajumu, kur ar ſcho ſinatni waretu wiſplafchati eepaſihtees, no religijas mahzibas aiſtahtwjeem, tika aiſrahdits, ka eſot iſdota fewiſchka grahmata „Jaunâ kriſtigâ mahjas grahmata“, no Grûnera un Grûnerga faſtahtdita, pehdejais iſdewums, ſtipri pahrſtrahdatê, iſnahzis 1918. gadâ. Œhai jaunakâ iſdewumâ weelas iſwehlê neeſot nekahdas tendenzes; tâ tad tam eſot wiſſ, kaſ no religijas kâ ſinatneſ mahzams. Maſu brihtinu atlauſeet apſtahtees pee ſchis grahmataſ apſkata.

Ta ir leela grahmata, faſtahtwoſcha no wairakâm dalam. Œewadê: „Kaſ ir bibeles?“ „Par bibeli mehſ noſauzam grahmatu, kurâ uſglabati un ſakrahti wahrdi, ka patſ Deewſ firmâ ſenatnê uſ zilwekeem runajis un turoſ mums gaiſchi un ſkaidri rahdits, ko muhju Deewſ no mums praſa. Bibelê runâ ar mums patſ Deewſ. Raut gan no zilwekeem rakſtiti, tee ir ſchihſti Deewa wahrdi. Kâ kahda laiziga kehnina runatajs un ſuhtniſ runâ gan ar ſawu muti, bet tikai ſawa kehnina wahrdâ, tâ ari praweeſchi un apuſtuli runajuſchi un rakſtijuſchi ne ſawuſ, bet weenigi ſawa debekehnina wahrduſ.“

Tâ tad ſche wiſaſakâ formâ iſteiktâ werbalâ inſpirazija.

Tahlaſ: „Kâ bibeli ſadala?“ Kanoniſkâſ un apokriſu grahmataſ naw ſarakſtijjuſchi Deewa kalpi — praweeſchi, bet nepaſihſtami zilwekt. Uri par kanoniſkâm grahmatam ſinatne dewuſi pawiſam zitadu ſpreedumu.

Tad teek uſſtahtitas wiſaſ bibeles grahmataſ. Neſtinu, waj prahtâ buhſ wehl tee Jonafi, Obadijas u. t. t., kuri wiſi behrneem jaſin, lai ari daſchi uſrakſtijjuſchi tikai pahriſ rindinaſ, eekams wini ſin, ka ir ari rakſtneeki, kâ: Upſiſchu Jehkabs, Blaumanis, Œkalbe, Ukuraterê, Rainis, Upaſtija, bet par ſcheem ſkolai naw daſaſ.

Otrâ nodalâ: „Palestina jeb ſwehtâ ſeme“. Œekams ir apſkatita Lat-wijas geografija, eekams behrns ſin, kaſ ir Daugawa, Gauja, Wenta, Burt-neeku un Lubaneſ eſeri, ka ir Riga, Leepaja, Jelgawa, Wentſpils, Daugaw-pils, behrnam ſihki jaſin Kanaanâs ſemeſ geografija.

Tahlaſ nahſ nodala: „Bibeles ſtahtsi“. Pirmam poſmam wirſrakſtiſ „Pirmwehture“, tâ tad ne kautkahdêſ literaturwehturiskiſ materialê, bet nopeetna ſinatne ar chronologiju: no zilweka radichanas lihdiſ Kriſtuſ dſim-

šchanai 420 Ogadi. Adams tā tad radīts 4200 gadus pirms Kristus peedšimšanas. Un te mehs sinatnisku pastaidrojumu atrodam, kā radīšana gahjuši no sematā uf augstako: gaisma, gaisš, seme, gaismas neseji, dšihwneeki, stahdi. Papreekšchu radīta pati gaisma un tad tikai gaismas neseji.

Tad naht stahstis, atkal kā wehsturists, ka Deews Adamam isnehmis weenu ribu un no tās pataišijis seewu, bet sehni pehz šchi stahsta nopeetni sahļ aptaustit ribas, waj wineem weenā pufe esot weena riba masaf nekā otrā.

„Tad Deews tas Rungs dehstija dahrsu, nehma zilweku, eelika winu dahrsā to kopt un fargat“. Un tad naht grehkos krišchanas stahstis, kur tšchuhfla runā — tas fazel behrneem leelu jautribu. Kad nu zilweks bij kritiš grehkos, tad nahza tas leelais fods — nahwe. Ja nebuhtu zilweks apgrehfojees, tad nahwes nebuhtu bijis. Se nu daschi ir nehmušchi un isrehkinajušchi, zil zilweku tad dšihwotu semes wirfū, ja neweens zilweks nebuhtu miris un ja peenemam, ka katram zilwekam buhtu tikai trihs behrni, tad isnaht milsu skaitis ar daudis nullem. Ja ari juhru peenemtu par faussemi un sadalitu semes wirspusi kwadratpehdās, uf katras kwadratpehdas liktu weenu zilweku, tad buhtu jaleef weens zilweks otram uf galwas, tā ka isnahtu stabi, kas sneegtos swaignēs. Mehš sinam, ka wefela zilweka prahtam tas runā pretim. Tā tad nahwei bij janahf. Mehš tomehr sinam, ka sinatne stahsta pawisam ko zitu par pasaules un zilweka zelschanos un mehš sinam, kur wisas šchis teikas ir zehlfuchās: tās ir semitu pirmteikas. Bet te to sauž par pirmwehsturi. Skolā buhs jarunā ari par zitu pirmwehsturi — par atradumeem Rihnušchu kalnā. Pretruna šcho abu wehsturu starpā leela: pehz weenas zilweks radīts 6000 gadus atpakaļ, pehz otraš attihstijees simtuhstoschu gadu ilgoš laikmetos.

Tad naht stahstis par grehku pluhdeem. Uhdens grehta pluhdos esot pahrnehmis wisaugstakos kalnus. Geografija mahza, ka augstakee kalni ir 8 kilometrus augsti; rodas jautajums, kur tas uhdens radees. Rugi, kas peelihdšinams okeana twaikona leelumam, atraduschi patwehrumu wisu dšihwneeku preekschstahwi un esot pawisam kahds pusmiljons fugu. Bet wefelam prahtam tas runā pretim, ka wiseem buhtu šchirsiā telpas. Tā tad šchis stahstis ir teika.

Tahlak — kā wehsturi atstahsta, ka esot gribejušchi uszelt Babeles torni lihds debesim un pats Deews ari tā domajis, ka to waretu lihds debesim usbuhwet, bet galu galā, lai tas nenotiktu, fajauzis buhwetajeem walodu. Bet pamatskolā behrneem ir jamahzas un jasin, ka anglu, frantschu, spaneeschu un portugaleeschu walodas ir attihstijuchās pehdejos pusotra tuhtstoscha gados.

Lihds šchim bij sensemitu kopteikas.

Tahlak naht ebreju tautas teikas; tās atkal teef atstahstitas kā nopeetna sinatne. Ta esot sinatne, ka tas Rungs parahdas Abramam ar diweem engeleem, weesojas pee ta, ehd meeschu karasčas un tela zepeti. Un tad tas Rungs ar Abramam wed nopeetnu špekulazijas tirdsneezibu, usprasidams peezfahrtigi preekschā. Lai Sodomu glahbtu, winsch usprasa 50 zilweku, un Abrams nokaulē uf 10: ta esot nopeetna sinatne.

Tad ir stahstis, pee kura fatrs nopeetns pedagogš stahjas klahr ar deesgan leelām bailem. Stahstā par Latu un engeleem lasam: „Nahza Sodomā laudis, apstahjās pee Lata nama un teiza: „Išwed tos pee mums ahra“. Tad Lats atbild: „Brahli, nedareet tahdu grehku“. Bet tad tee gribeja durwis uslauft.“

Ja behrns prafa, kahdu grehtu tee gribejuschi darit, tad skolotajs te atbildi newar dot. Biblele atbilde ir atrodama ar Lata wahrdeem: „Draugi un brahli, leezeet scheem meeru, man ir diwas meitas, furas wihru naw atsinuschas, tas un sawu seewu es iswedischu. Utsihsteet tas, bet schos leezeet meerä“.

Rä schahdus stahstus drihkt lift behrneem preekschä? Ta ir tahda sinatne, no furas mums wajadsetu behrnus, wismas lihds 14. gada wezumam pilnigi issargat.

Uf tahdam pascham pretrunam mehš atduramees if us sola. Deewam patihf wiltigais, blehdigais Jehkabs, bet weenteesigais Esaws nepatihf. Jehtabu, kas peekrahpi sawu seewas tehwu, Deews swehrti — winsch laikam swehrti wifus spekulantus — bet weenteesigo Esawu atmet. Schis motiws atfahrtojas wairakkahrt, sahkt jau no Raina un Ubela.

Tahlat waretu minet degofschu ehrfschu kruhmu, burwju stikus, Mofus un egipteeschu burwju gabalus, runajoscho ehselu mahiti, eeshanu faufam kahjam pahr straujo Jordanas upi, muhru sagruhshanu no trofshna, Eliasa un Elisaf legendas, loti skaitas, ja winas nemahza ka sinatni u. t. t. Saka, ka tikai nemahkuli atrodot bibeles stahstos pretrunu sinatnei. Pretrunas nebuhtu, ja pee wezas deribas stahtos ka pee literaturas peeminetla, bet te mehš redsam, ka wezo deribu nopeetni uskata par wehsturi tapehz, ka tur sagatawota jauna deriba, ka tur doti paraugi uf Jesu. Jesus biografija nahf jaunä deribä, tschetros ewangelijumos, bet te naw weena zilweka biografija, te ir wismas diwu, pawifam atfewifschu tipu apraksti. Starp sinop-tiku Jahna un Jesus biografijam naw nekahdas weenadibas, weenadibas wairaf war atrast Ukuratera un Skalbes biografijas. Legendas par Jesu sawilktas wifas kopä ka sinatne. Rä sinatni stahsta ari par brihnumeem, furas gan daschš grib aifdebatet projam, zits noleegt. Daschi sinatneeki apschaua pat Jesus personibas wehsturibu.

Tahlat nahf basnizas wehsture gluschi tahdä paschä garä, pee kam basnizas wehsture peebeedrojas leelo wihru zildinaschana un sawadi — wahzeefschu zildinaschanu. Ir usskaititas pat Lutera meitas un pastahstis, fur fatra ir bijusti isprezeta. Uri no Baltijas fastopama leelu wihru un wahzeefschu zildinaschana. Par latweescheem, kas buhtu kulturās laukä kaut ko darijuschi, mehš neweena wahrda neatrodam. Un wifš schis wehsturislais materials sneegts dogmatiskai pusei — katkifmam.

Tad nahf katkifms. „Tas ir bibeles attehls, iswillkums no tas, kas mums mahza par deewbijibu, lai swehrti topam“. Katkifma galwenais faturs ir: es ar sawa pascha spehtu un sapraschanu newaru neko; wifam janahf no Deewa schelastibas. Tur nahf dogmati par trihsweenibu, Deewu un zilweku weenä personä, kas eenemts no swehrtä gara, peedsimis no jaunawas, ellē kahpis, aufscham zehlees un debesis usbrauzis. Wifš tas mahzams ka nopeetna sinatne. Ir usstahdits spogulis ka lai dsihwo un usschis „sinatnes“ pamata dibinajas tikumiba. Par tikumibu atsihtams tas, kas dibinajas uf tizibu. Interessanti paraudstees, kahda ir ta tikumiba, ko katkifms mahza. Tur ir wezäs deribas defaloga tikumiba un jaunäs deribas „kalna spredika“ tikumiba. Wezäs deribas 9. un 10. hauschli saka: „Tew nebuhs eefahrt sawa tuwaka namu, seewu, kalpu, kalpu, kalponi, nedš ko zitu, kas tam peeder“. Tuwaka nams, seewa, kalps, kalpone, wehrsis — wifš tas usskaitits weenä laidä. Tuwaka peederums ir tapat seewa, ka nams; tas ir eefats, kursch

bija pamatotš gadu tuhštostohus atpakaļ, bet ne tagad brijwajā, demokra-
tiskajā Latvijā. Tas ir weens no raksturīgākajiem bauschleem. 8. bauslis—
nepateesa leeziba. Pareisi. Bet kur ir „kalpo tuwakam ar pateesibu“? Tās
otras puses naw; taisni ta, kas demokratiskai šabedribai tas galvenais, ta
mehs neredsam. Pat aisleegums nemelot peewelkams pee 8. bauschla, tā
šafot, aif mateem. Bauschla isskaidrojuma Luters ari par melošānu nerunā.
Loti interesants ir 7. bauslis. Tas stahsta: „Laižiga manta neweenadi isda-
lita pehz Deewa prahta, jo winam ir wala to dari. Winam ir ihpachš
nodoms, lai nabagi turetōš kopā un weens otram kalpotu“. Tā tad špeku-
lazija ari noteef pehz Deewa prahta, jo tas lihdselkis eegut bagatibu un
Deews palihds tāpat, kā Deews palihdsjejis Jehkadam un Abramam tift pee
mantas, protams, ar špekulazijas palihdsibu. Bagatais ir bagats pehz Deewa
prahta, bet tu, nabadsinš, nezentes pehz mantas, jo tu esi nabags ari
pehz Deewa prahta.

Tad pee 6. bauschla interesantas atteezibas, šahdas rakstibas preefšā
wihreem un seewam. „Juhš, seewas, eseet paklausigas šaweem wihreem eefš
ta Runga, jo tee ir juhsu fungi; wihrs ir šawas seewas galwa“. Žitā weetā:
„Juhš, seewas, eseet paklausigas tam Rungam, kā Sara bija paklausiga
Abramam. Juhš, wihri, dšihwojeet prahtigi ar seewiškeem, kā ar wahjaku
radijumu“. Rā redset, tahda ir atteezibu nofahrtošana šarj wihru un seewu.

Pee 5. bauschla mehs esam tee, kas praša kategoriski: „Tew nebuhs
nokaut!“, bet šcho bausli šhi nama otra puse wišmafal wehlas ispidit; pee
mums šchauj ne tift ween us teefas špreedumu un pehz teefas ismekleschanaš, bet ir
šchawuſchi un šchauj, kā jau interpelazijā peerahdits, wehl tagad, pat behgot.
Es nesinu, waj juhsu puš neradisees baltis, kā 5. bausli wajadsetu strihpot.

Tad nu wehl interesants ir 4. bauslis un titumi, ko tur praša. Wiš-
pirms pret wezakeem paklausibu. Bes wezakeem wehl ir ziti Deewa weetneeki,
pirmfahrt, waldneeki. Ir teikumš, kas praša paklausibu tam waldiščanam
un warām, jo naw nekahdas waldibas, kura naw no Deewa un tā tad, kas
runā pretim waldibai, runā pretim Deewam. Wiš jau buhtu labi, ja tas
nerunatu pret muhsu konstiluziju, jo Satwerfmes Sapulze ir wehleta no
tautas un ta eezel waldibu; waldiba tā tad mums ir no tautas un ne no
Deewa. Wajaga paklausit newis šodibas, bet širdsapšinas dehl. Tā tad
tee, kas balso pret kabinetu, apgrehšojas pret Deewu. Wajaga luhgt par
wišeem žilwekeem, par wišeem, kas augstā kahrtā, par šenineem u. t. t.
Katrā šinā „šehninu“ wajaga šrihpot, un ta weetā list, warbuht, wahrdus
par „ministreem“. (Sahl šmeekli.) Wišai warai wajaga paklausit. Militšcha
kungam wajaga paklausit Deewa dehl. Tad, otrām kahrtam, Deewa weetneeki
ir mahžitaji un školotaji, šewiški par mahžitajeem loti šipri ruhpejas šhi
šinatne, šhi tikumu mahziba. Ja luhds Deewu, tad katrā šinā japeemin:
„Deews, glahb manu mahžitaju!“. Kas šudina ewangeliju, teem no ta
japahrteef: mahžitajus, kas labi walda, wajaga turet diwkahrtigā godā.

Šahdats ari par darba dewejeem un kungeem. Jau Luters šaka, ka
wezakus un kungus nekaitini. Ne šaimneziska atkariba lai nosaka darba
deweju un štrahdneeku atteezibas, tai peeder tikumišs raksturs. „Juhš, kalpi,
eseet paklausigi teem kungeem, ne tiftai labeem, bet ari launeem un bahrgeem“.
Domaju, ka demokratiskā Latvijā nebuhs wergu. „Klauseet kungeem kā Kristum“.
„Juhš, fungi, sineet, kas ir pareisi un pehz teefas, to dareet kalpeem, šina-
dami, ka ari jums ir kungs debefis. Rungam ir Deews par kungu un tahda

pat ir atteeziba starp fungu un wina kalpu. Es domaju, ka demokratiskā Latwijā tahds samehrš nebuhtu prelaischamš. Tee ir galwenee wezās deribas defaloga likumi.

Tad naht jaunā deriba. Warbuht te atrodam to, kas mums wajadstigs un kas buhtu peemehrots muhsu demokrāistkai walstij. Tur tikumiba dibinata uš patehrina komunismu, waj tahdu patehrina komunismu sche gribetu kahds aistahwet? Buhš daschi, kas peekristu raschoschanaš komunismam, bet nesinu, waj patehrina komunismu, uš to dibinas jaunās deribas tikumiba, kahds atsihs. Tapat jaunā deribā ir gimenes noleegschana, darba nizinashana: paskatatees kā lilijas aug: ne tās wehrpi, neds ausch, bet ir labi apgahdataš; skatatees uš putneem gaisā: ne tee sehj, ne tee plauj, bet ir labi apgahdati. Ta ir pilniga darba noleegschana.

Tapat tur ir wišas bagatibas noleegschana un wišs teef dibinats uš nabadsibas pamateem. Tur ir tahdu tikumu zildinashana, kureem ir nosihme, ja tuhlin rihtu waj pariht naht Deewa walstiba semeš wiršū, bet kureem naw it nekahdas nosihmes, ja mums pascheem janodibina šawa walstiba. Wiša tikumiba, kas tur ir mineta, naw peemehrota muhsu apstahlkeem. Tadehl pamatot tikumibu uš tizibu ir bihstami. Tismehr zilweks ir tikumigs, kamehr winam ir tiziba, bet tiklihds winsch to saude, wiša wina tikumiba wehja. To mehs esam redsejuschi leelā pašaules karā, ka wišwairat tur, kur tikumiba bij dibinata uš tizibas mahzibu, notika wisleelakā meschoniba. Bet kur tikumiba nebij dibinata uš religijas pamateem, tur tomehr redsejam zilweziguš panehmeenuš, tur redsejam tikumibu. Bes tam jafaka, ka tikumiba, kam ir schahds religists pamats, kura pastahw titai tapeh3, ka zilwekam aif muguras stahw Deews waj nu kā bahrgš fogis ar pahtagu rokā, waj ari kā atalgotajs tehws, ta naw ihsta tikumiba. Ihsti tikumisks zilweks ir titai tas, kas no wišas širds zenschas uš labu, pateesu un dailu, peh3 ta tihfo un to ari šafneeds. Titai to mehs šaujam par ihsto tikumibu. Tad mums wjadsiga pawišam zitada, nekā wezās deribas defaloga, neds ari jaunās deribas tikumiba, kuru gribeja ispildit grafs Tolstojs, bet newareja. Mums wajadstiga tikumiba, kas dibinata taisni uš darbu. Mums wajadstigs godigums un sinashanas, kuras mums pascheem jaeguhst, jo mehs nezeram ne uš kahdeem pahrdabiskeem spehkeem. Muhsu tikumiba neatbalstas uš religijas pamateem, bet wišpahrigi uš šabeedristo eekahrtu. Mehs zelam nahkotni uš muhsu kopdarbibu un šabeedristu pabalstu. Kad krusa naht, tad mehs wis neleenam basnizās un neluhdsam, lai naht kahda augstaka wara un krusu nowehrsch, bet mehs eestahjamees krusas apdrošinaschanas beedribās un šanemam no tureenes pabalstu. Sehrgu brihdi mehs tapat neejam uš basnizu lozit zelus kaut kahdas augstakas waras preekschā, bet keramees pee šanitareem lihdskeleem, iidodami šanitaruš noteikumus. Kad Vermondis ušbrufa, tad mehs nepulzejamees wis Domā waj Jehkabā, bet Daugawmalā, lai paschi aistahwetos. Ja mehs tiksim uš preekschu, tad titai ar kopdarbibu, likdami šawus tikumibas mahzibas pamatos darbu. Palihgā war naht literatura, ari ebreju un greeku literatura, bet galwenais, muhsu paschu latweeschu gara mantas, muhsu teifas, dseemas un dsejas. Tur ir dauds augstaka un zehlaka tikumibas mahziba, nekā bibelē. Tā tad tikumibas mahzibas pamatos newar likt ebreju literaturu.

Tagabejā tizibas mahziba kalpo basnizai, bet ne muhsu walstij. Tā ka mehs nolehmušchi basnizu no walstis šekirt, tad mums ir jagahdā, lai muhsu

skolas ir laizigās skolas bez reliģijas, bez bāsnizās eespaida. Ja kahds pulzinšch wehlaš mahzitees reliģijas mahzibu, tad reliģijas šabeedriba war organiset šcho mahzibu pehz stundam. Satwerfmes Sapulzes lozeklu fungeem japahrleezinas par to, ka tikumibaš mahzibaš pamatos naw leekama reliģija un winam jašafa noleikti, ka skola naw šaistita ar bāsnizu. Jau toreiš, kad Sautas Padomē peenemām šcho pantu, dsirdejam, ka par to isteizas: „Tās ir blehnaš, tomehr japatur winsch ir“, un otrs: „Es šawam dehlam šafu: Mahzitees tu to wari, bet tizet tu tam netizi!“ Ko grib eepotet behrneem? Tur ir sliktat, nekā blehnaš — tur ir indewe.

Mehš tadehl nedrihtstam atstaht pantu, ka tizibaš mahziba obligatoriski mahzama skolās, bet mums japeenem, ka tizibaš mahziba neeetilpst skolas fahrtejos mahzibaš preekschmetos (Applauši).

R. S l a l b e (demokratu šaweeniba): Damas un fungi! Mehš waretu pateiktees Dehtena fungam par sliktas tizibaš mahzibaš grahmataš kritiku. Tizibaš mahzischana teescham nedrihtst tikt norobeschota ar šchahdu sliktu mahzibaš grahmatu. (Sauzeeni: „Stiprati, luhdsu!“). Bet šcho kritiku jau Dehtena fungs wareja tikpat labi eewetot „Sozialdemokratā“.

Behz manas šajuhtas, kaut gan es neesmu tizigs zilwekš, šchi kritika daudšās weetās bij stipri aiskaroshca. Warbuht, šchai augstā šapulzē ir zilweki, kas tiz un preeksch wineem šchi nirgashanās par reliģiju, warbuht, bij loti šmaga. Man leetas, ka mehš ešam jaunlaiku zilweki un jau sinamā mehrā tikufchi pee jaunlaiku eezeetibaš. Sozialdemokrati wišur un wišās weetās pastrihpo, ka wini ir jaunlaiku zilweki, wini ir netizigi tapehž, ka wini ir jaunlaiku laudiš. Waj šchis ir tas jaunlaiku škeptizisms, tas šmalakais škeptizisms, kurfch nahl pehž tam, kad kahds zilwekš, waj tauta ir wišās leetas pahrbaudijusi un atšinuši un kura pehž tam top šapratigaka, eezeetigaka un kuras ušfkats top zilwezigakš, šmalakš un maigakš. Bet to mehš no Dehtena funga runas newarejam manit. Pasihstamais frantschu rakstneekš Anatols Franšs ari ir sozialists un tas ir, warbuht, leelakais škeptikš, leelakais jaunlaiku pafaulē škeptikš, bet tomehr winsch ir šajutis, ka šchi materialistiskā domashana, šchis šaufais razionalisms isfaltē šajuhtu un ka mums ir wajaš dsiga reliģiska weldse. Winsch naw warejis tizet, kā tiz weentahršchš katolis, bet winsch Deewu ar wifu dwehšeli ir mellejis un atradiš šwehtās Klaras awotu no Alifa Franziska laiteem. Mehš jutām, ka šchis noleedšochais škeptizisms, kas wišu apmehtā ar dubleem, ir pahrak wulgara un netihra parahdiba, ka tas zilwezikšai dwehšelei dara pahri.

Bez šchaubam reliģiju newar mahzit tā, kā tagad mahza un kā šchini grahmataš tas teel nostahdits. Bet reliģijas mahziba mums dod loti daudš dsihwa audšinoscha meteriala, kuru šapratigi illeetodamš jaunlaiku školotajš war strahdat ar leelām šefmem. Es nedomaju, ka šcholaitu školotajš buhtu tahdā mehrā eerobeschots, ka winsch šchis bibeles legendas newaretu tulkot brihwi, pafneegt reliģiju un islobit to lodolu, kas behrna dwehšelei wajadšigš. Behrna dwehšele wišlabak peenem tikumu tad, ja mehš winu šahstam kā legendu. Šchis bibeles legendas ir tit pateiziga weela, ka ari muhfu dsje-neekš Rainis ir pahrstrahdajis legendu „Jaseps un wina brahli“ luga.

Bez šchaubam, bibelē un ewangelijumā ir škaištas wehrtibaš, tās naw šajauzamas ar to, kas no kritikas apmetamš. Es neesmu dsirdejis, ka reliģija buhtu mahzama kā šinatne. Es patš ešmu gahjis skolā, bet reliģiju nemahzija kā šinatni. Reliģiju mehš ar wišēem brihnumeem ušnehmām warrak

fà skaiſtu paſafu, fà religiju un ſchis ſtundas ir bijuſchas weenigàs labatàs ſtundas manâ behrna muhſchâ, turàs pawehràs plaſchais paſaules apwahrſfnis.

Juhs, kungi, ſakeet, fa wajaga iſmeſt tijibas mahzibu, bet kapehz juhs neſakeet, fa wajaga iſmeſt no ſkolas galdus, krehfluſ un zitas leetas, no turàm eeſaht mahzit geografiju.

Kungi, mums naw ſchaura dſihwe, mums ir wiſſ leelais paſaules apwahrſfnis un ir zilweku behrni, kuri paſaules apwahrſfnim wiſlabat peeet ar religijas palihdſibu. Tapehz mehſ nedrihſtam norobesſhot gara dſihwi. Jr zilweki, kuri religiju juht un grib, lai tijibas mahzibas paliktu. Ja wezaki grib, lai mahza religiju, mehſ nedrihſtam ſazit, lai winu iſſweeſch no ſkolas. Waj teeſcham mehſ dſihwojam tahdos laikos, fa wediſim zihnu ar religiju? Kapehz? Waj religija preeſch mums ir bihſtama? Kungi, Belgijâ ir, warbuht, wiſplaſchaki attiſtita ſtrahdneeku kuſtiba un tai blafluſ ir wiſſ ſtiprafais katolizimſ. Tàs paſchas tautas maſas, kaſ eet baſnizâ, gluſchi labi ſaprot ſawas ekonomikàs wajadſibas.

Eſ domaju, kungi, ſozialimſ ir ekonomikſa kuſtiba un ne wiſſ kaut tahda religija, un man leetas, ja juhs to jautajumu noſtahdeet tiſ aſi un ſanatiki, fa juhs ekonomikſu kuſtibu gribeet pataiſit par religioſu (Peeſihme no ſozialdemokratu puſes: „Par idejiſku kuſtibu.“), par idejiſku, kuru juhs pazeet uſ religikſa ſtahwoſka, jo mehſ eſam peedſihwojuſchi, fa kreifee ſozialiki, leelineeki, gahſch no tanzeles mahzitajuſ un paſchi ſahpj kanzelê. Tiſ-tahlu ekonomikſa kuſtiba newar noeet, fa wina pahrwehſchas par religikſu ſanatimſu. Ja taſ nebuhtu tà, mehſ nebuhtu peedſihwojuſchi tahdu nekulturrelu parahdibu, fa Leepajâ ſkolotaji ſarihko ſtreiku tapehz, fa wini grib iſmeſt no ſkolas religiju. Taſ nebij jaunlaidu garſ, taſ bija ſawâ ſinâ nezeenigſ widuſlaidu garſ, kuſch lihds ar ſozialimſu un leelineezimſu ir atjaunojees muhſu tautâ un atſtahjis winas brihwajâ garâ ſchahdas ſanatikſas neezeetibas ſleedes. Schis garſ muhſ drihſaki aplauno, bet nedara godu.

Jaunlaidu garſ ir eezeetigſ. Jaunlaidu zilwekſ, kuſch iſbaudijis wiſas leetas, ſkatas dauds maigat uſ wiſu. Jaunlaidu ſkeptizimſ naw taſ, kaſ ir ſozialiteem. Tapehz eſ ſaku: religiju wajaga mahzit brihwi. Religikſus materialuſ ſkolotajſ war brihwi iſleetot, iſlobot to, kaſ tikumiſſ un audſinoſchſ. Nekahdas konſiſtorijaſ, ne mahzitaji nedrihſt ſkolotaju darbu eero-beſſhot. No politikiſkàs puſes ir labati, fa religiju mahza ſkolotajſ — progrefiws, inteligentſ, nekâ kad ta nonahſ baſnizas kunga rofâſ. Inemot to no ſkolas, juhs to atdodeet baſnizas kungeem. Kapehz Leepajâ tagad tahdâ mehrâ attiſtiàs religioſa kuſtiba? Tapehz, fa Leepajâ, kur walda ſozialiki (ſchi partija ir tiſ neezeetiga pret religiju), tirguſ ſewas jau ſadalaſ diwâſ naidigâſ grupâſ, kuras karo par ſaweem uſſkateem: weena par ſozialiteem, otra par religiju. Mehſ panahkam tiſai to, fa tauta pateeſcham nogreeſchas no demokratikſas nazionalas inteligenzes un eet pakal mahzitajeem. Juhs ar to neko nepanahſkeet, jo mums jaatſihſti, fa weenai tautas dalai ir religikſa domachana un religikſa paſaules uſnemſchana, wina grib to apmeerinat un ja juhs to iſmetiſeet no ſkolas, tad tauta nahſ mahzitaju rofâſ, tauta ees pakal mahzitajeem. Tapehz pehz manàm domam religijai japaleek ſkolâ: wina jamahza brihwi, iſlobot no religikſeem materialeem winas tikumiſko kodolu.

No wiſpahrejâ ſtahwoſka runajot, man jaſaka, fa mums wajadſetu labat paplaſchinat ſawuſ uſſkatus, nekâ winuſ ſaſchaurinat. Eſ greeſchoſ taiſni

pee jums ar ņcho luhgumu: freisā pusē naw wišs — tur ir tikai partijas programma, tur naw ne filosofijas ne brihwas publizistikas, ne religijas. Mums wajaga plaščaka apwahrščna (Applausi).

Presidents J. Eščakste: Wahrds peeder Jr. Trafunam.

Jr. Trafunš (Latgales kristigo semneeku ņaweeniba): Mani kungl Rad tifa eekustinats jautajums par ņkolam, es biju pahrleezinats, ka mehš ņpreedistim par wišu likumu no jauna, jo ņkolu jautajums un ņkolu likums ir tahds, par furu wajadsetu pilnigi noteikti pahrspreešt.

Šchis likums, furu mehš ešam isdewušči, naw tahds, kuruš waretu apmeerinat tautu un muhs paščus. Šchini ņkolu likumā mehš ešam noteikušči, ka wišpahreja apmahziščana ir obligatoriska, ka ta ir jaišwed zauri. Školu likumā ešam paredsejušči, ka paščwaldibas eestahdem wajadsetu paščām atwehrt ņkolas, ušturet ņkolotajus un wišpahrigi pahršinat isglihtibas leetas, bet mehš neesam paredsejušči, ka hādā zelā tās eestahdes pahršinās un iswedis ņcho likumu dšihwē; ja mehš buhtu ņstatiuščees no walstš stahwokka, tad ņkolas likumu wajadsetu isdot tahdu, ka pee tās tautas dalas, kura ir masaf apgaismota un kura materiali ir ņlittaki nostahdita, nahktu otra tautas dala ar lihdsleem palihgā, lai waretu ņcho likumu iswest dšihwē. Katras walstš un tautas ušdewums ir, ja wina grib eewēst wišpahrigu apgaismoščanu, gahdat par to, lai ņchi apgaismoščana eetu pareleli wišai tautai. Un te truhfumu ir daudš.

Es biju pahrleezinats, ka ja eekustinās jautajumu par ņkolas likumu, tad to nems nopeetni. No pirmā runataja es ņagaidiju parlamentaristu runu, bet dabuju dširdet tikai loti wahju bibeles štundu. Es nebrihnoz, ka Dehķena kungs pašneedsa wahju bibeles štundu. Ja wišč buhtu mahzitajs, tad no wina waretu wairaf prašit, bet tā no pašaules zilwela labu bibeles štundu gruhiti no wina gaidit.

Uš Dehķena kunga bibeles runu es negribu tuwat atbiidet, jo ņche naw ne weeta, ne laišs preešč tam. Bet no Dehķena kunga tā ņkolotaja un pedagoga wareja gan ņagaidit, ka wišč ņinās, tā behrnuš wajaga audšinat. Wišč pamahja, ka behrnuš wajaga ņahkt mahzit ar trigonometriju un algebru, bet ne ar aritmetiku. Ja Dehķena kungs gribeja pašmeetees par tizibu, tad es ņafu, ka ņchi ņmeesčanās ir loti ņekla. Tā wišč nepahrleezina par to, ko mums puhlejās eestahstit, jo, kas ir ņinatne un kas ne, to ņchi ņmeesčanās nepeerahda. Slaweni ņinibu wihri wehl tagad strihdas par to, kas peeder pee ņinbam un kas ne. Dašči ņafa, ka filosofija nepeeder pee ņinbam; dašči ari wehšturi neatņihst par ņinibu. Saķa, ka tikai dabas ņinibas neapščaubami ešot ņinatniškas. Bet es par to nerunašču, jo ņche naw uniwersitates katedriš un tikai Dehķena kungs wareja ņche noteikt tā no katedres, kas ir ņiniba un kas ne.

Mehš apštatišim leetu no parlamentariskā stahwokka. Šchis tizibas jautajums jau ņawā laikā tifa plašču pahrrunats Tautas Padomē. Es waru ņazit, ka par winu ne tikai tauta, bet ari tautas preeščstahwi issteiza ņawas domas un ņawu ņreedumu. Wajadseja domat, ka masafais uš kahdu laiku buhs meerš. Bet es pahrleezinajos, ka muhsu starpā ir tahdi „kampselustige Männer“, kuri zihnu grib eesahkt no jauna. Mehš runajam daudš par meeru, mehš ešam pat noslehgušči ahreju meeru — lai Deews dotu, ka tas buhtu uš wišem laieem, bet nu gribam ņahkt eescheju karu, pee tam ne tikai ar tahdu eestahdi, tahda ir baņiza, furu war nošodit tikai tee, kas loti mas

basnizu pasihst, kas nepasihst winaš kulturelo nosihmi, nepasihst winaš wifu waru, mehš gribam eesahkt zihnu ar pašču tautu, ar winaš leelako daļu.

Mehš runajam loti daudš par demokratišmu un toleranzi, bet taišni tās partijas, kuras wišwairaf runā par toleranzi, israhdas par wišleelakeem fanatikeem. Jums šahp, kad tiz tee, kas tiz, atsihst Deewu. Ta, mani fungi, ir juhsu darišchana, waj juhs šawus behrnus mahzeet tizet, waj ne. Es negribu jums pasneegt teologijas mahzibu, es negribu juhs pahrleezinat. Bet juhs gribeet ne tifaš zitus pahrleezinat, juhs gribeet zitus peespeest netizet, lai gan zitam neweenam naw tahdas tizibas, tahdas dogmatikas, tā jums. Jums ir šawas programās, šawi pahtari; juhs tāpat dseedeet šawu internazionalist sehdes šahot un beidsot. (Br. Kalninsch no weetas: „Tifai ne školā“). Mani fungi, mehš jums negribam peespeest tizet, šapehž juhs gribeet peespeest zitus, lai nedrihštetu mahzit tizet šawus behrnus. Ešeeet atklahti un pašafeet, ka juhs gribeet isaudsinat wifu tautu bes tizibas.

Mani fungi, ta ir warmahziba, tas naw demokratišms. Mehš jums atstahjam pilnigu brihwibu. Ja negribeet, nesuhteet šawus behrnus školā. Juhs gribeet peespeest školotajuš, lai tee nedrihštetu nemt dalibu pee tizibas mahzišanas teem, kas tiz. Es šaprotu, ja tas buhtu tautas labums, ja tauta pati to prasitu. Tautas prasibu, ka behrnus wajaga audsinat tizibas mahzibā, es ušfatu ari par wajadšigu. Bet, mani fungi, jau pati dšihwe peerahdijusi: kur bijuščas wairakas basnizas un školas ar kristigu audsināšanu, tur wajadseja masaf zeetumu. Išweeschot tizibu no lauschu širdš, juhs nobraukfeet pee ta, ka školas un basnizas weeta wajadšes nostahdit zeetumus.

Tahlaf — nerunasiš par partijam un ušfkateem — nemšim leetu wišpahrigi un apškatisiš to no audsināšanas stahwokla, no sinatniška stahwokla. Es šche nerunāšchu, waj tizibas mahziba peeder pee sinatnes waj ne. Es negribu no šchi katedra leetu noteikt tā, tā to darija Dehšena kungs, jo es šinu, ka ap šcho leetu war strihdetees bes gala. Pat sinatniški wihri ap to wehl strihdas. Es esmu lasijiš pehdeja laikā isdotas školu mahzibas grahmatas, tā wehšturi par wezlaiķu tautam. Wišās šchais grahmatās — ari wehšturiškās — es atradu šinamu daļu par tizibu. Šcho leetu war gan eewest školās, bet kristigas tizibas mahzibu ne. Juhs peelaišcheet, ka mahza par egipteescheem un winu deewu, wehrši Ahpifu, bet mahzit par tahdu Deewu, to šaprot kristigā tiziba, par to newar mahzit. Es negribu šche išškirt to, kas ir Deewš, kas ne. Rā juhs gribeet laut behrnam šapraft kulturās wehšturi, tā juhs gribeet winam laut šapraft Širopas wehšturi, ja juhs negribeet tam pasneegt tizibas mahzibu? Ja mehš nemam, peemehram, to pašču Rasaeli un Mikeli Andšchelo, waj wehl šahdu zitu. Juhs newareet mahktlu šapraft, ja juhs behrnam nedoseet wišelementarās šaprašchanas par tizibu. Juhs pašči gribeet apgahkt to fundamentu, uš kuras juhs gribeet ušzelt nahkoscho kulturu. Bet par šchām leetam nerunasiš daudš, es esmu pahrleezinats, ka es juhs nepahrleezināšchu. Jums ir šawas brilles un tahlaf par šoli juhs neko neredfeet un juhs pahrleezinat welti. Bet, mani fungi, es gribu tizet, ka juhs ešeeet latweeschit un ka jums latweeschu tautas labšlahjiba ruh un juhs negribeseet. eenešt latweeschu tautā naidu un zihnu un nekahrtibas. Ja juhs gribeseet ar waru uspeest latweeschu tautai šawu pahrleezibu un išweest tizibu no školam, tad basniza atradiš lihdselkus un mahzis behrnus audsinat kristigā tizibā. Juhsu behrnus jums neweenš nost nenonemš. (Šauzeenš

no weetas no sozjaldemokrateem: „Tad jau ir labi!“). Bet ja jums ifdofees tizibas mahzibu no skolam ismest, tad tauta pati to nepeelaus. Juhš zelseet pašā tautā karu, juhš ahrdiseet Latwijas walsti. Ja jums ruhš, lai Latwijas walstis pastahwetu un buhtu stipra, tad, mani lungi, nezeleet to pašu wezā zarisma „самодержавіе“, weenalga, waj ta buhš Bronšhteina un Nachamfesa, waj ari sozjaldemokratu „самодержавіе“. (Sauzeeni no sozjaldemokrateem: „Basnizas „самодержавіе!“) Weenalga, ja ari basnizas „самодержавіе“, bet basnizā tahdas naw. Ja juhš to „самодержавіе“ eewediseet, tad tas pee laba newedis. Leelineeki ari dauds runaja par demokratifmu, bet wini nofahwa 50.000 inteligentu. Tahda ir ta solitā demokratifma brihwiba. (Sauzeeni no weetas, no sozjaldemokrateem: „Tee ir leelineeki!“). Bet tee ir juhfu wištuwakee radineeki.

Tapehž es kristigo semneeku saweenibas wahrda leeku preefschā tif no- peetnu leetu nenemt pa gabalinam, pa paragrafam, pa pantam, pa peefihmei, jo mums wajadsigs pahrspreest skolās likumu un to wajaga darit nopeetni, bet newis pa panteem, pa paragraseem. Es leeku preefschā aistaht skolās likumu pee tās paščas wezās redakzijas, kas bija likumā, kahdā tas ir jau isdots. (Applausi).

Presidents J. Tšchakste: Wahrds peeder Kempam.

Fr. Kempš (Latgales lauschu partija): Augsti zeenijamee deputatu lungi. Es gribetu runat par scho 10. panta peefihmi. Schi peefihme ir titusi zelta preefschā nelaitā. Skolu jautajums ir tif swarigs, ka winu wajaga apspreešis wifā wifumā, bet ne pa paragraseem un peefihmem. Ja bes likumā efofchām peefihmem nahš klahst wehl weena otra, tad beigās skolu likums fastahwēs tika no peefihmem. Tagad leeta grosas ap to, waj tizibas mahziba ir peeturama skolās waj ne.

Schis peefihmes šaturs ir tahds, ka ja mehš winu peenemtu tā likumu, tad tautai, it fewiškli latgaleefcheem, paliktu eefpaids, ka mehš isfuramees negatiwi atteezibā us tizibas mahzibas peelaiſchanu skolās. Pahrrunajot winas pašneegſchanu skolās, mums naw weegli tift ar to galā. Schis jautajums pašlail stahw us deenas kahrtibas wifā pašaulē, wifās tautās, bet winsch wehl nekur naw iſſchirtis. (Peefihme no weetas: „Schweizē.“) Warbuht, ka Schweizē tas ir iſſchirtis.

Pee likuma apſkatiſchanas man gribetos peeminet ſlaweno polu rakst- neeku, kurfch teizis: Wifas filosofu sistemas ir zehluſchās un krituſchas, bet miſchas lihds ſchim notur pa wifu pašauli. Warbuht, ka ſchim rakstneekam ir nowehroſchanas dahwanas. Tizibas jautajumu newar tif drihš iſſchirt.

Apſkattot Dehkēna lunga ſazito, to Traſuna lungs noſauzis par bibeles ſtundu, es to ari newaru zitadi noſaukt. War runat ſchahdā weidā weenā otrā mihtinā, bet ne ſchini augstā ſapulzē. Ja mehš ſkatamees us tizibas leetu un ſahſim to gahst no ta gala, no kura jau Dehkēna lungs ir ſahzis, tad mehš apgahſim wifu, kas ir ſahstits, wifu mitologiju, waj ta buhtu pateefa waj nepateefa zilwezes kulturās wehsture. Tizibu wajaga gahst no zita gala. Es pilnigi atſihstu, ka kristigās tizibas mahzibā ir daschas neſklaidribas un daschas leetas, kuras mehš ſche waretu tuwafi ap- ſkattit. Dauds kas buhtu runajams par skolās grahmatam. Dauds buhtu runajams par to, kahdā metodē, kahdā laikā pašneedsamas leetas, kuras pehž Dahkēna lunga kritiſejuma par wezās testamentes ſabulu iſſauz jautruš ſmeekluš. Protams, ſchihdu tautas epopejā, pušreligiškā, pušpolitiski wehsturē,

fà es to eedroschinos nosauft, ir dauds tahdu faktu, par fureem war pasmeetees zilweks, kad tas negrib nopeetni domat; us to skatitees war ari tikpat nopeetni, fà mehš skatamees us greeku mitologiju. Bet tizibas mahziba, fà mehš to šaprotam un ari ir wehlamš, lai to pasneegtu, nepastahw eefsch biblisfo, wehsturisko faktu aisstahwešchanas, nepastahw eefsch biblisfo wehsturisko anekdotu apgaismoschanas. Par scho jautajumu strihdas ari katolu un luteranu teologi, mehš skatamees us tizibas mahzibas pasneegschanu skolās tāpat, fà us morales pasneegschanu. Rahdā formā to pasneeds, kahdi jaisstrahdā janni prinziipi, par to nerunasim. Rairs audsinatajs sin. ja behrns nepeenem ehdeenu tad, kad winam dod, tad winsch isleeto wifus lihdsel'us, lai behrns dabuhtu paehst. Zitadi mehš mahzifim morali teem, kas wehl kahjam sem galda staigā, fà Latgalē kafa, un zitadi peeauguscheem. Itweenu zilweku wajaga zitadi mahzit. Wajaga mahzit ar šalihdsināschanam, ar bilditem, fà tas masam behrnem buhtu peenemams. Kad behrns nahf wezaks gados, kad winsch ir jau peemehram 4. waj 5. klasē, tad ta pati religija winam ir japasneeds zitadati. Kad mehš redsam, ka schini sinā basniza wai basnizas preefšstahwis, kursch ir peelaisfs skolā pasneegt morali, šaistitu ar tizibu, tad tee zilweki eetur sinamā mehrā apdomigu pakahpenifku pasneegschanas kahrtibu. Mehš waram strihdetees un spreesf par prinziipeem un kahrtibu, kahdā tizibas mahziba teef pasneegta, par to mehš waram strihdetees tīfai ne parlamentā, bet katrā šabeedribā, kairā organifazijā, pat prese un basnizas preefšstahwi newards neko pretim ranat. Mehš scho jautajumu kritifefim un zaur to, warbuht, radifim ari zitu sistemu, kahda waretu pastahwet. Sihmejotees us Latgali, man jafaka, ka ja mehš peenentu scho paragrafu, kuram, fà jau mineju, ir negatiwa eesihme, tad mehš us latgaleescheem atstahfim sliftu eefpaidu, tas ir, ja mehš isfweescham tizibas mahzibu no skolam. Jafaka, ka latgaleeschi ir stipri šaistiti pee tizibas. Waj tas ir slifti waj labi, par to es negribu strihdetees, bet tam ir dšilas šafnes un ja tās dod spēhku katolizifma kolam, tad mehš nedrihstam leetot demokratisfā Latwijā „самодержавіе“ panehmeenūs, lai ifrautu tizibu ar šafnem, pret dabas likumeem. Wajaga laut, lai pati tauta nowehrtoš un tiziba, kas buhtu pahrdšiwoujufi sawu laiku, atkritis pati no sewis. Ko šazija Dehkena fungs un kas ifšauza šmeeklus un peesihmes, pret to man jafaka, ka wifš tas ir šifkumi, šalihdsinot ar to, par ko mehš tagad runajam. Par to nopeetns pedagogs behrneem nerunās, bet par to war spreesf tīfai peeauguschi zilweki peeauguschu widū.

Tagad es gribu atšihmet wehl weenu leetu. Katolu basniza nemas nepretendē us to, ka winai buhtu atstahjama pilniga brihwiba un ka walstis newaretu eemaisitees panehmeenūs, ar kahdeem basniza grib mahzit tizibu. Wina stahw us walstifka prinziipa un buhs meerā ar to, ka mehš warefim aprunatees un apspreesftees šwarigajos jautajumos kopā ar basnizu. Es nesinu, kapehž mehš gribam usstahtees pret tizibas mahzibu tikpat asi, fà pret bolschewifsmu. Wifš launumi, us fureem aifrahdiija Dehkena fungs, nemas naw tīf hreefmigi un tizibas mahzibā mehš neredsam neko pretwalstifku. Ja mehš gribetu atmetf tizibu, fà to leef preefšchā kreifais šahrns, ja mehš atmetfu wifu to, kam naw praktifkas wehrtibas, tad mums buhtu jaatmet dauds kas jauks un labs. Tad mums wajadsetu aifmirst dauds no muhsu škaistajam legendam, „Weesturi“, „Lahfšchplehfi“, „Widwudu“, jo peeauguschi behrni teiftu: „Ro juhs muhs barojeet ar pafakam!“. Ja mehš palafamees

muhfu leelo dsejneeku Raina un Aspastijas rakstus, tad, atmetot wehturisko un atstahjot tikai falihdsinajums ar soziali-sabeedrisku nosihmi, mums nahkfees atmetst. loti dauds skaitu un poetisku falihdsinajumu un no wimu raksteem paliktu tikai kahda zeturtā dala.

Atmetot tizibas mahzibu, mehs nogrimsim praktizismā un materialismā. Mehs nesen dsirdejām, ka Dr. Reinhardš ar skaitteem peerahdija, ka mehs ismirstam. Widsene un Kurfeme ismirst, Riga tāpat. Kas aishnems wifas šchis weetas, kad mehs isgaišim no Latwijas teritorijas? Tās aishnems sweschas tautas. Latgalē wehl tahdas parahdibas naw, warbuht tapeh3, ka tur pašneeds behrneem katkismu, warbuht ari tapeh3, ka tur skolotaji un basnizas lungi mahza behrneem atturibu no sinameem baudijumeem, eewed sinamu rigorismu, sinamu morales disziplinu. Esmu pahrleezinats, ka tas ir zaur to. Ja mehs wifu isfweedisim, ja newaresim maseem behrneem un jaunai paaudzei list nekahdu robeschu, newaresim eewest nekahdus disziplinas rahmjus, tad, warbuht, pee mums sahkses ta pati parahdiba, pee mums tad sahkses tas pats, kas Kreewijā pehdejos gados parahdijees sinamās jaunatnes fadraudsisbās, tā sauzamos, „огарочник'os“. Zuhš pašchi redsejāt, zil sklitu eespaidu tas atstahja us jaunatni. Mehs to newaram peelast. Mehs atsihstam, ka tajos panehmeenos, kurus tizibas preekshtahwi lihds šchim leeto pee tizibas mahzibas pašneegschanaš, ir dauds kas sklits un nepareišs, ko wajaga pahrspreest un pahrdomat, bet pats prinzijs, pati ideja naw sklita. Ja mehs to ideju pabalstam, tad pabalstam tikai muhfu tautas, muhfu walšis intereseš. Mehs pabalstisim to tahdā sinā, ka nahkoschās paaudses buhs dauds moraliskakas, ka muhfu latweeschu tauta wairoseez, bet ne ismirš. Kas mums ir dahrgaks, waj dogmas, waj tihree materialisma prinziipi, peh3 kureem mehs steidfamees, lai zilweks buhtu tikai pahedis un apgehrbtē, waj zilweka wispušigā labklahjiba? Zilwekam ir wehl augstakas prasibas, zilweks nedsihwo ne tikai ar wehderu ween, bet ari ar firdi. Ja mehs eewehrosim tikai pliku meesu, atstahsim dwehseles un firds leetas, wifu to skaito un radoscho, peh3 ka zilweks teežas, tā peh3 deewifschka, peh3 augstaka ideala, ja atstahsim tikai failu materialismu, tad mehs sahksim ismirt. To es newehlu ne tikai wifai Latwijai, bet it fewifschki manai dsimtenei Latgalei.

Presidents J. Etšakste: Wahds peeder Sternam.

J. Sternš (sozialdemokrats): Zeenijamā šapulze! Šche pirms manis runaja augsti mahziti lungi. Es klaušijos, waj wini teiš ari kaut ko tahdu, kas ir preeksch wifas tautas, preeksch tautas semakeem slahneem, no kuras es esmu.

Mehs dsirdejām augstus spreedumus, mehs dsirdejām pamahzibu sozialdemokrateem. Zeenijamais Škalbes lungs nehndās pamahzit sozialdemokratus, kas wineem buhtu darams. Winsch loti gaischi pašlaidroja, ka esot netizigs. „Esmu netizigs, bet es gribu, lai skolā to mahza“. Es tā weenkahršchs semneeks schahdu diwksibibu šaprast newaru. Es kahdreiš sehns buhdams Škalbes kunga stahstus lasiju ar leelu interesi un mani behrni toš wehl tagad lasa. Tur ir weens stahstinsch, „Kā es brauzu seemelmeitas luhkotees,“ tas ir tahdas šajuhšmas pilns. Tapeh3 ari es wehlejos kahdreiš redset scho augsto rakstneeku waigu waigā, jo domaju, ka tam wajaga buht idealam rakstneekam. Manas zribas nepeepildijās un lihds ar to isgaisa ta šajuhsta.

Es redsu, ka winsch mahza weenadi un dara otradi. Es neefsmu nefahds filosofs, bet weentahrschs semneeks, tapeh3 es augstai sapulzei mehginaschu atstahstīt tīlai to, ko domā pati tauta. Tauta domā zītadi, nekā domā augstee fungi. Meh3 sinam, ka zara laikos mums runaja no kanzelem. Bet reis schi tauta nahza pee gaismas un noslauzija runatajus. Sapulzē seh3ch dauds tahdu fungu, kas sehdejuschi us muhsu lauku skolu benkeem. Pat te, muhsu ministru loschā, tahdi ir (paskatijees us tufcho ministru loschu) — wīnu gan paschlaif naw sche. Pee mums te seh3 pat tahdi, kas darijuschi nizinato darbu — zuhlas ir ganijuschī. Es gribetu greestees pee teem, waj wini atminas skolās laikus, ko wini tur pahrzeetuschī. Es pats esmu us skolās benka nosehdejis 7 gadus. Bet ko es esmu tur mahzīees. Katrā rihā, kad war wišlabati usnemt mahzibas, kad prahts wehl ir swaig3, tad nahza eefschā skolotajs ar falozitu kantschufu weenā rokā un bibeles stahsteem otrā. Es domaju, ka juhs to neeseet aismirfuschī. Tee laiki naw bijuschī nezit sen atpatal un ja juhs paschi to neatmineet, tad zil reis neeseet lasijuschī. Mums prasija bibeles stahstius wahrdu pa wahrdam un kas nemahzeja — pirmais bija pee aus3, otrs — pee mateem, treschis — us benka. Ta bija behrna inkwisizija, behrna spihdsinaschana, bet ar to wini gribeja padarit tos par fristigeem zilwekeem. Ur to wini panahza, ka tagad basnizas tufschas. Es, kas pats to esmu iszeetis, negribetu, ka tas pats maneem behrneem buhtu jazeefsch, es negribu, ka mahzitu weenā brihdi schā, otrā tā, kas mums us tatra šola ir redsam3.

Ja meh3 usspeedisim skolā mahzit tizibas mahzibu, ar to meh3 isdistsim tos apstinigalos skolotajus, kam ir mugurfauls, kas ne katrreis leezas peh3 wehja. Wini taf newards peenemt weetu, ja wineem uslifs par peenahfumu, mahzit to, kam winsch pat netiz. Tas ir jautajums, no kura juhs, fungi, walā netifseet. Es domaju par to, kahdu eespaidu atstahj jau tagad tizibas mahzibas pasneegschana skolās, kur ir leels skait3 tahdu behrnu, kas tizibas mahzibu nemahzas un gaida ehdamistabā, kamehr ziti behrni nobeigs stundas. Naw muhsu behrni wairs tahdi, kahdi wini bija agrak, un ja juhs gribeet sinat, ko wini rund, tad tās šarunas juhs wareet dsirdet katru deenu peh3 stundam. Weens prasa: „Ko tad jums mahzija un waj skolotajs ari pats tam tiz?“ Otrs atbild: „Winsch stahstija gan, bet pats pasmehjās tā šahnis, laikam winsch pats tam netiz.“ Ja juhs paschi gribeet buht tizigi zilweki, tad nepadareet tizibu par smeeflu.

Juhs sakeet, ka basnizas esot pilnas. Es esmu winās dauds staigajis bet pilnas basnizas neefsmu redsejis. Basnizas beedrim — frogam ir daud apmekletaju un tee gan pilni ar zilwekeem. Tas ir fah3. Meh3 esam pee ta pastahwigi peeraduschī un redsam, ka fro3 un basniza ir neschkirmi draugi. Zilwekeem, sewischki us laukeem, kur nenoteek kahdi isrihlojumi, nekur naw fur eet, wini aiseet us basnizu, lai tur fatit3 un frogā eedfertu. Es šaku, ja mums buhtu likums, kura mums tagad naw, tad pat tik dauds basnizā nebuhtu, jo meh3 tagad katru ar waru peespeescham pee basnizas. Ja mums behrns dsimst, winam lih3 paschai mirschanai jagreeschas pee mahzitaja. Mums strahdaja Tautas Padome un tagad Satwersmes Sapulze, bet waj ir eekustinats likums, lai nedotu basnizu walst3 rokā? Daschi nizina basnizas, bet wineem tur ir jaeeet.

Tahlak pahreesim un paskatīseem us mahzitajeem, kas basnizas galwa. Ras wini bij fenaf? Wini bij šlawenee leelkungu neri, peh3 tam zarisma

kalpi un tagad baronu rofas puischi. Juhš atminatees Needru, Ruptschu un zitus. Wini gribeja katra sinā Latwiju isnihzinat muischneeku wahrda un ja juhš tos zilwekus aistahweet, tad juhš efeit Latwijas eenaidneeki. (Sauzeeni no labās puses: „Preefch ka tas teel runats?“ No kreisās: „Preefch semneeku saweenibas!“ No semneeku saweenibas: „Tā war runat tikai leelineeku sapulzē!“). Sche ir wehl labat, nešā leelneeku sapulzē un kam nepatihf klausitees, lai neklausās. Tad nemšim tahlat, kahdu preefchsihmi schee mahzitaji dewufchi? Wini mums sludina grehku peedoschannu un zitas jaukas leetas, bet pamehginajet passatitees, kà wini dsihwo. Wini saka: „Klaufatees us maneem wahrdeem, bet nekatatees us maneem darbeem.“ Utminamees 1905. gadu, par furu Stalbes kungs peemineja, ka mahzitaji tikufchi dsihiti no kanzelejas semē. Ja mehš eestatamees tahlat, tad kahdu eespaaidu atstahj 1905. g. mahzitaji? Kad nahza zarifms atpakal, wini fastahdija farakstus un usdewa sōda ekspedizijam newainigus zilwekus, winu perfonigos eenaidneekus. Kur bija schee tautas aistahwji okupazijas laikā? Wini bija baronu pusē. Es waru peewest wairakas weetas, kur strahdneeki pa swehtdeenam strahdaja, strahdaja lapat kà muhsu weztehwi strahdaja pa swehtdeenam: nehma spriguli un gahja kunga rijā un pee basnizas pakabra samu spriguli, lai eeetu basnizā. Tas bija pee mums un schi tauta, kas grib buht tiziga, greesās pee mahzitaja un fazija: „Klaufatees, tā mehš newaram. Juhš fafeet, ka swehtdeena ir jafwehti.“ Tad mahzitajs atbildeja: „Katrreis jau newar klausit, ko es teizu, jaewehro tee laiki, ka tagad ir karsch un pa swehtdeenam ir jastrahdā.“ Ja mehš skatamees, tad mehš us katra fola redsam tautas nodewibu un basnizas preefchstahwji kà tahdi pa leelakai dalai, isnemot retus luteranu mahzitajus, weenmehr ir bijufchi reakzijas kalpi, tās waras kalpi, kahda azumirkli ir, un nekad naw bijufchi tautas ihstee gani. Es domaju, juhš gribeet fazit, lai wini paleef us preefchu un gribeet eestahstitt, ka religija efot tif augsta, ka to wajagot mahzit. Waruhit Stalbes kungs waretu fastahdit kaut ko labaku preefch skolam, nekā wina „Seemelmeitas“, kuras ar tahdu fajuhsmu lasa behrni. Ar tahdu fajuhsmu, kà winsch te mahzeja runat, winsch waretu fastahdit legendsas un pasazines, ko skolās mahzit, un newis isfazit sozialdemokrateem pamahzibas. Tauta, kuru juhš gribeet nizinat, ta nekatas us juhfu skaisstem wahrdeem, ta skatas us weetam, ta sawā weetā dsihwo un zeesch, un ja juhš gribeet tai eet pahri, tad wina juhš neklausis, bet ees pati samu zelu. (Sozialdemokrati applaude).

Presidents J. E f c h a k s t e: Wahrds peeder Petrewizam.

U. P e t r e w i z s (sozialdemokrats): Sche wifu laiku muhsu pretineeki lauschas walejas durwis; wifu laiku mehgina to leetu nostahdit tā, itkā sozialdemokrati nostahtos pret religiju un gribetu to ar walsis likumdoschanas palihdsibu isnihzinat. Tahdā weidā pret to tika westa ta polemika. Wajaga tatschu saprast, ap ko leeta grosas: muhsu frakzija: leef preefchā ne ko wairak, kà tikai nepasneegt skolās tizibas mahzibu ar walsis un komunalo eestahschu lihdselku palihdsibu. Tur ir preefchlikums, ka tizibas mahziba newar tift eewesta stundu farakstos. Waj ta ir tizibas mahzibas isnihzinaschana un isfweeschana no skolam ar walsis likumdoschanas palihdsibu, waj mehš, sozialdemokrati, usstahjamees pret religiju ar walsis likumdoschanas palihdsibu? Waj juhš to efeit dsirdejufchi? To juhš neeef dsirdejufchi. Interesanti weenmehr ir tas, ka tee zilweki, kas sirds dsikumā naw demokrati, tad wineem tas ir wajadfigs, sauž weenmehr demokratiju palihgā. Mums stahw preefchā

agrarlikumš un es nešchaubos par to, ka nahšs minoritatu preefšstahwi un nostahdis jautajumu tä: „Ja juhs gribeet atnemt muischneefsem semi, tad juhs usstahjatees pret demofratiju.“ Tad nahšs wišleelafee demofratijas nihdetaji, faš gribeja Latwijas demofratiju fabradat fahjam, un usstahfees demofratijas wahrda täpat, fa tagad usstahjas muhsu pretineeki demofratijas wahrda ari religijas leeta. Man gribetoš greestees pee teem tizigeem, kuri ſche to tizibu tä aiſstahweja, un norahdit uš pirmeem tizibaš brihwibaš farotajeem, fa tee domaja druſku zitadafi, nekä preefšrunatajš Traſuna fungš.

Cedomajatees toš laikuš, kad tiziba nebija brihwa, kad wina bija noſpeesta wiſaš leelafäš Ciropas walſtiš. Paſſatatees uš Angliju, ko tur tizibaš brihwibaš farotaji ſazija. Paſſatatees uš wiſeem ſcheem tizibaš brihwibaš farotajeem, ko wini runaja, pee fahdeem prinziſeem wini peecturejäš religijas leeta. Schee pirmee tizibaš brihwibaš farotaji uſſtahdija tahdu prinziſu, fa ziwileeſtahdeš nedrihſt iſdot neweenu likumu, faš atteezas uš religiju, fa religija ir zilweka pilnigi priwata leeta un likundofchanai winä naw jaeajauzas.

Tä uſſtahjäš pirmee tizibaš brihwibaš farotaji. Tagad mehš redſam, fa leeta ir druſku groſijufeeš. Tagad tizibaš brihwiba ir iſſarota un ir brihw katram tizet, kam winſch wehlaš, bet to, faš iſſarofuſchi brihwibu, wairš nawa un tee, kam tizibaš brihwiba tagad peeſchſkirta, zenſchaš peeſpeeſt ari zituš tizet. Newajaga to uſſpeeſt tahdai ofizialai eeſtahdei, fahda ir ſkola, newajaga winu ſaiſtit ar priwatu leetu. Ir neapſchaubami demofratifka leeta, fa tiziba waj netiziba ir katra zilweka ſirdſapſinaš leeta un to newajaga padarit par wiſaš ſabeedribaš leetu. Kaš grib buht demofratifkš, tam taš jaatſiſt.

Eš zeru, fa ſche tiſš eeſneegts likumprojekts par baſnizaš atdaliſchanu no walſtiš, lai mumš nebuhtu ofiziala tiziba. Tad eš gribetu redſei, waj rafeeš ſche tahdi, faš uſſtahfees par to, fa mumš wajaga ofizialu tizibu. Ja juhs ſtatatees tä, fa tiziba japahrwehrſch par ofizialu leetu, tad ejeet atpafal uš Nikolaja laiſeem. Tur mumš noſtahdija religiju par ofizialu. Ja juhs gribeet eeweeſt ſkolä ofizialu religiju, tad ſakeet, kura religija ir pareiſafa. Tani ſinä freewu pareiſtizigä baſniza bija konſekwentafa. Wina ſazija: „Wišpareiſafä tiziba ir pareiſtizigä“. Tad pretejäš tizibaš peeſkriteji kleeđſa par tizibaš nebrihwibu. Wineem bija taiſniba, ja wini noſtahjäš uš pilnigi demofratifka ſtahwoſla, bet tagad wini noſtahjas uš nedemofratifkeem prinziſeem, taiſniba wineem wairš naw. Tapehž preefſchlikumš, kuru ſche eenefa ſozialdemofrati, ir wišdemofratifkaſaiš un demofratifkafa juhs iſdomat newareet. Tad, ko juhs ſche uſſtahdeet par demofratifmu, ſazidami, fa ſozialdemofrati gribot kaut ko iſwarot, ir demofratijas peewiſſchana aiſ mateem. Tur demofratifma naw. Tur tikai druſku japafafa, fa freewš ſafa: ja pakafot freewu, tad ſem ta eſot tatarš; täpat ſche, ja pakafam to, ko juhs te leezeet preefſchä, tad ſem ta atrodam to paſchu wezo zariſmu un wina prinziſuš. Te ir mehginajumš tautu ar tizibaš palihdiſibu ſchahdä waj tahdä weidä apmulkot. Ja juhs paſchi brihwi ſarunajatees ar inteligenteem zilwekeem, ar zilwekeem — eš nemineſchu te winuš wahrda — faš paſchi aiſſtahw religijas paſneegſchanu ſkoläš, un ja wini atklahti, tad wini ſafa: Mehš paſchi netizam, wehl wairaf, mehš to religiju newaram atſiht, bet ta ir wajadſiga preefſch tautas, preefſch täš tumſchäš maſaš, kurai, ja tai naw religijas, teel atnemta tatra robescha.

Luhf, tã wini issafas. Religija teef aistahweta tapeh3, ka wina waja-
dfiga preefch tautas, kurai wajaga dot kaut ko tahdu, kas wina sawalda.
Tumfchaj masai neefot nekahdu tikumifku atbaltu un ja winai tiffchot at-
nemta religija, tad reifē ar to ari tiffchot atnemts katrs moralifks pabalsts
sein fahjam. Tã wini runã atflahti, bet fche ar to fawu leetu newar aif-
stahwet. Se janem palihgã demokratifms un ar ta palihdfibu wini grio aif-
stahwetees. Ja meh3 fakam, ka tizibas mahziba no skolas jaismet, kahdã
weidã ta ari nebuhtu, jo ta ir katra zilwefa priwata teeta, tad reifē ar to
meh3 efam konfekwenti. Meh3 negribam, ka no walsts un komunalo eestahfchu
lihdfefkeem teef algoti tizibas mahzibas skolotaji, jo fchim noluhkam preefch
walsts maksã ari tee, kuri religiju neatfihst. Nodaleet tã3 leetas nost.

Meh3 stahwam par to, ka tee, kas religiju grib, lai paschi fcheem no-
luhkeem wah3 ari lihdfefkus, ta ir basnizas darifchana un basniza ir preefch
tam, lai religiju apfalpotu, tas ir winas teefchais peenahfum3. Tee, kas
wehlas, lai wina behrneem pasneegtu religijas mahzibu, paschi lai wah3
preefch tam lihdfefkus, bet nespeesch maksat tos, kas negrib religiju. Es gribu
redset, kur ir warmahziba, tur ir tas nedemokratifms: waj pee teem, kas negrib,
lai mahzitu tizibas mahzibu skolã3, jeb waj pee teem, kas speesch maksat mani
un zituz, kas religiju neatfihstam.

Sche tifa aifrahhdits no Skalbes kunga, ka winsch religijai netizot, bet
tur efot loti dauds fkaista. Winsch pat3 eiot netizigs, bet religijas mahziba
tomehr skolã3 buhtu japasneeds. Ja juh3 to jautojumu nostahdat tã, tã to
nostahda Skalbes kungs, tad efet tif labi un prafeet, lai skolã3 eewed reli-
gijas weetã tikumibas mahzibu, kahda, peemehram, eewesta jau Franzijã.
Juh3 zenschatees dabuht to, kas ir mitologijã, kas ir wezã3 teikã3 un jaunã
deribã. Zenschatees to eewest tikumibas mahzibã. Juh3 wareet nemt ahrã
no bibeles un jaunã3 deribas to, kas tur ir labs eefchã, un eenest to tikumibas
mahzibã.

Rad mans beedrs Dehkens aifrahdija uf jaunãko religijas mahzibas
grahmatu, tad winam aifrahdija, ka tas efot turejis bibeles stundu, bet ne
parlamentarifku runu. Bet tas tatschu ir faks, ka peh3 fchis jaunã33 grah-
matas tatschu pasneeds tizibas mahzibu muhsu skolã3. Warbuht wehl peh3
fliktakã gramatam wina tifa pasneegta.

Ja jautajums teef nostahdits tã, ka religijas pasneegfchana ir jauna
tikumifka mahziba un ka tur newajaga eejauktees mahzitajeem, kapeh3 tad
tas pat3 likums skolotaju eezelfchanu pee zittizibneefkeem nodod garidsneeku
rolã3? Preefch mums, sozjaldemofrateem, ir weenalga: waj tas ir luter-
tizigs, pareistizigs, waj katolis, un fchini gadijumã, ja juh3 gribeet luteri-
zigos no mahzitaju kontroles isnemt, tad juh3 astahjeet fcho kontroli pee
katolu garidsneefkeem. Kadeyl juh3 taifeet tahdu isschfiribu? Reis newajaga
peelãist, tad newajaga peelãist nekur.

Tas likums ir nefonfekwents, wehl wairaf, man jafaka, ka wismaf
agraf, kur skolotaji mehginaja pasneegt brihwi tika tikumibas mahzibu, tur
tee paschi mahzilaji bija pirmee, kuri usstahjã3 pret to un denunzeja skolotajus,
un tee tifa nolikti aif restem. Sagad garidsneezibas preefchstahwji mehgina
aifstahwet fcho tizibas mahzibu skolã3 ari tã tikumibas mahzibu, ne tã
teefchu religiju.

Sche norahdija uf breeftram, kas notifuschas Leepajã, ka tur, sozjalistu
walstibã, wisa tikumiba fabrukufi, tiziba issweesta ahrã, feewas uf tirgu

stihdotees un esot gataws pilsonu karsch. Kad kahdreis bija jaruna Tautas Padome, tad tifa peenemts likums, tad peeweda Leepajas peemehru par pilsonu karu. Ja sche Trafuna kungs fazija, lai neradot pilsonu karu, tad atlaujeet paskaidrot, ka Leepaja pilsonu kara naw; neweens Leepaja naw noschauts, neweens naw religijas dehl otram us eelas usbruzis. Es waru juhs pahrleezinat, ka pilsonu kara nebuhs ari zitās weetas Latwijā, kur religijas mahzibas skolās netiks pasneegtas ar walsis lihdsfleem.

Interesanti ir sche atsihmet weenu peemehru, tā zittizibneeki nostahjas un aisstahw to, ka tizibas mahziba skolās japasneeds. Es bihstos, kungi, ka jums kahdreis naw jafauz sozialdemokrati, ka juhs, latweeschu pilsoniba, mehginasheet nostahdit wehlat juhsu tizibas leetas, warbuht, zitadā stahwofli. Es peewedischu loti spilgtu peemehru no Leepajas: tur tizibas leeta un wijas zitās leetas skolā tifa nostahditas weenadi preefch wiseem, waj tas ir leitīs, polis, freews waj ebrejs. Tas jautajums tifa nostahdits tā, ka wini wisi bija apmeerinati, isnemot katoltizigos, kas suhdsejās, ka neteefot pasneegta tizibas mahziba. Wini brauza us Rigu suhdset, ka Leepajas pilsehtas walde darot wineem pahri. Wineem tifa atgahdinats: „Kad tif jums kahdreis naw jamekle pee sozialdemokrateem pabalsts“. Rā tagad wehlat israhdas, tad newar buht par skolotajeem ahrwalsneeki, bet tikai Latwijās pawalsneeki. Poleem un leischeem scho Latwijās pawalsneeku skolotaju naw un isnahf tā, ka schis skolās jaslehd skolotaju truhkuma dehl. Tagad tee nonahf tif taslu, ka jamekle atbalsts pee sozialdemokrateem. Man tā bijuscham Leepajas skolu nodalas waditajam bij papirs us galda, ka wisi ahrwalsneeki atlaischami un tas nosihmē — schis skolas flehgt. Schim papiram ais muguras stahweja sekofchs motiws: Wisi poli un leischi loti labi runā latwiski un ja winus eeliku latweeschu skolās, tad wini drihsā laikā pahrwehstos par latweescheem. Latweeschu nazionalisms stahweja ais muguras pawehlei par skolotaju ahrwalsneeku atlaischānu. Reise ar to zittautibneeki atmineja sozialdemokratūs, un isfraudsijs labaf atmest tizibas mahzibu, bet lai paliktu pee sawām demokratischi eefahrtotām skolām. Tā tas ihstenibā ir.

Tā tad es wehl reis ussweru, ja kahds mehginatu usstahtees par to, ka sozialdemokrati ar walsis likumdoschānu grib isnihzinat tizibu un nosiastees pret tizibas brihwibu, tad mehš to us wisstingrafo noraidam, mehš tikai prasam, lai muhs, kas netiz, nepeespeesch ar muhsu lihdsfleem usturet tizibas mahzibas skolotajūs, bet lai tizigee paschi atalgo sawus skolotajūs un lai religija nepaliktu skolā par ofizialu preefchmetu.

Sche tifa fazits no mana beedra Dehfena, ka tani religijas mahzibā, tā wina tagad teef pasneegta, ir loti dauds pretrumu, ar sinatni. Tas ir neapstihdams fakts, to sin katrs pedagogs, tā ari tas, kas skolā mahzijees. Tas sin, ka pee skolotaja greeschas behrni ar jautajumu, tā saprotams tas, ko winsch faka dabas sinaines stundā, un tā tas saweenojams ar to, ko winsch faka tizibas mahzibas stundā. Tahdi jautajumi ir neisbehgami un katrs kautzil attihstis behrns ar teem greeschas pee skolotaja. Schis pret-rumas pasudinās ir skolu, ir skolotaja autoritati behrnu azis; tās peespeedis skolotaju palikt schini gadijumā par meli, runat nepateesibu. Cedomajatees tahdu stahwofli, ka weens un tas patš skolotajš pasneeds dabas mahzibu un wehsturi un no otras puses religiju, tizibas mahzibu. Waj winsch war ar skaidru sirdsapšinu eet klasē un stahstīt weenu pateesibu weenā un otru

otrā stundā? Winam, ja tas gribēs buht patees, tātchu buhs jafaka, ka weena no ņhim mahzibam ir melus mahziba.

Ja religijas mahziba teef pasneegta ne tā obligatorisks preeņņmetis, bet tā ahrpus stundam ņtahwoņņs, tad tas ņkolotajs, kurfņ pasneeds zitus preeņņmetus, ir pilnigi brihws un war ņazit: religija ar muhsu ņkolu naw ņaistita, religija us muhsu ņkolu neatteezas un par to, kas tur teef mahzits, mehņ neatbildam. Ja us wiņeem jautajumeem, ar kaņdeem greeņņņas pee ņkolotaja behrni, wiņņ dos pasņaidrojumuņ no ņinatniņā redņes ņtahwoņka, tad pretrunu nebuhņ, bet ja religija buhs ofizials eestahdijumuņ, tad no pretrunam ņkolotajs newarēs isbeht.

Beigās gribu teikt daņņuņ wahrduņ par tikumibu. Ja juhs nemņeet to wiņdsilako no jaunās deribaņ, un pasneegņeet ņkolās tā, tā jauno deribu tulkoja ņawā laikā grafņ Tolstojs, zilwekņ, kurfņ, ja tā war iņņazitees, wiņpareiņaki ir ņapratis jauno deribu un zentees tur rakņtito tikumibu pahrwehrņt par iņņtenibu, waj ņineet, kas tad notiks? Juhs ņineet, kas notika ar grafu Tolstoju? Tee paschi, kas aistahw religijas pasneegņhanu ņkolā, tee paschi mahzitaji nolahdeja un atņņņihra wimu no baņnizas, atņina par wiņņaitigako zilweku, un tikai tapehņ, ka wiņņ zentās jaunās deribaņ tikumibu iņwest dņihwē. Ja juhs, kas aistahweet wiņuņ ņkaistos prinzipuņ jaunā deribā, ņhodeen gribetu toņ iņwest dņihwē, tad riņtdeen juhs atrastoņ jau zentralā zeetumā. (ņauzeens no weetas: „Pahrņpihleņ!“). Tas naw pahrņpihleņ. Jaunā deribā ir ņazits: „ņew nebuhņ nokaut!“ Bet ja kaņdņ ņhi preeņņhraņta deht atņakas eet us fronti, tad tam draud ņinamņ ņods, draud zeetumuņ. ņahlat tur teiktņ: „Juhsu wahrds lai ir: ja, ja un: ne, ne“. Ja kaņdņ gribetu to ņhodeen iņwest dņihwē, es domaju, wiņņ nebuhu aigahjis pat lihds ņawām mahjam, kaņ ziti jau domatu, waj tas zilwekņ tikai naw druņku juzis?

Tā ņtahw ar to tikumibaņ mahzibu, kas rakņtita jaunā deribā. Wina naw ņaņkanojama, peemehrojama tahdā weidā dņihwei. Ja juhs pasneegņeet to ņkolā, tad juhs behrnuņ iņaudņinaņeet par netikkeem. No weenas puņes behrns redņ, ka baņnizas un religijas stundā teef pasneegts weens, bet dņihwē wiņņ redņ otru. Religija ir weens, bet dņihwe atkal pawiņam kaut kaņ zits. Behrns nahņs pee ta ņehdņeena, ka tas, ko mahza religijā, jaleef us plauktina un naw wairņ par to jadomā, jo dņihwe ir pawiņam zitada. Ja juhs religiju pasneegņeet tahdā weidā, tad tikumiba tiks iņpostita; behrni paliks par netikumigeem un tapehņ tizibaņ mahziba tahdā weidā ir jaismet, wiņmaņ wiņa naw jafaiņta ar walņis eestahdem. Lai to usnemas paschi tizigee un lai us wineem gulņtas wiņa atbildiba, ka wini ar to kroplu ņawuņ behrnuņ.

Walņtij newajag usnemtees atbildibu. Tas naw walņis peenahkumuņ; winai jafaka: „Eņ ņawas rokaņ maņgaju newainibā“. ņanis ņkolās, kuras ustura walņis un komunalās eestahdes, ir pasneedsams tas, ko mehņ atņiņtam par nemaldigu. Juhs tagad eņeet pret to, ka religija tiktu ismesta no ņkolas; juhs ņakeet, ka mehņ iņwarojam tizibaņ peeņritejuņ. Nē, mehņ tikai gribam, lai muhsu behrneem neņtahņtiti ko zitu. Bet ja nu mehņ usņtahdņim jautajumu, lai behrneem pasneeds religijas wehsturi, lai leetu noņtahda pareiņā gaismā, tad juhs buhņeet pret to. (ņauzeens no weetas: „Nebuh ne!“). Loti palihkami, bet juhs iņņtrahdaņeet ņawu programu. (ņauzeens no weetas: „Programa pehņ tam!“). Juhs iņņtrahdaņeet programu pehņ ņaweem eestateem,

peh3 sawa weida, religijas wehstures mahzifhana pahrwehrtifees par to paschu religijas stundu. Tà tad, juhs efet tee uswaretaji. Ja runà par warmahzibu no muhsu pufes, tad meh3 raidam to atpakaf. Meh3 ejam tikai pa to zelu, pa furu jau fen eet zitas demokratifkàs walstis, pa furu gahja pirmee tizibas brihwibas karotaji. Walsts nedrihft eejauktees tizibas leetàs, nedrihft usnemptes par to atbildibu. (Applausi pa freifi).

President3 J. Tschakste: Wahrds Breedim.

U. B r e e d i s (semneeku saweeniba): Peh3 tam garajam runam, fahdas nesen iskaroja schinis feenàs par tizibas mahzifhanu, furà peenehma lehmumu, bija domajams, fa schis jautajums buhs isfchirt3 us ilgafu laitu. Semeslu tà domat dewa wehl tas apstahllis, fa schis likums tifa peenemts tahds, fa winsch neweenam nefa neusspeesch un ir loti tolerant3. Somehr notizis zitadi. Ir wehl tahdi laudis, fureem gribas isrunatees un pee tam ne weenu reisi ween. Wini neatleef tizibas mahzibu jautajuma isfchirfchanu kopà ar fkolas likumu, bet mekle isdewibu runat wehl otru reisi. Waretu domat, fa sche lihds ar Satwerfmes Sapulzes eewehleschanu eekluwufchas jaun3 personas, kas waretu teikt fo jaunu, eenest apspreeschamà leelà jaun3 domas. Bet runas eewadija tas pat3 pirmais toreifejais eewaditajs un pee tam ne nahza ne ar fo jaunu, tikai bij panehmis lihdsi grahamtu, furas winam pirmo reis nebij. Ziti scho runu sauza par kritiku un pat itkà patejzàs par to, fa ta efot bijufi laba kritika, furu waretu itkà isleetot pee tizibas mahzibu jautajuma apspreeschanas. Es tam newaru peekrist. Ta bij tikai tahda zitalu isferschana un nirgafchanàs par teem. Tà meh3 waram nirgatees par furu katru grahamtu. Es negribu aistahwet paschu grahamtu, bet gribu fazit, fa tà meh3 waram nirgatees par furu katru darbu, un tapeh3 tam naw nosihmes.

Man schehl, fa meh3 pee ta notehrejam tif dauds laika, tomehr es ari gribu minet weenu zitalu no Dehkena funga runas. Winsch fazija, fa behrni smejetees, ja fakot, fa fchuhfka runà. Man gan jafaka, fa behrni nesmeejas par to, un nesmejas ari leeli zilweki, ja tàs fchuhfkas runà; buhtu labi, ja winas wismas schodeen, wismas weenu deenu nerunatu. (Applausi pa labi, smeekli pa freifi).

Bet tas nu ir zita leeta. Gefim labaf pee ta, kas muhs weeno, un ne pee ta, kas muhs fchir. Ja gribam kaut fo weenojofchu atrast, tad to ari waram. Dehkena fungs sawà eewadijumà mineja kaut fo; kas man loti patifa, proti, fa religija ir dsihwè mahzama. Tà tad winsch atsihst, fa religija ir mahzama un pee tam wehl dsihwè. Ja, kas tad naw dsihwè mahzams? Waj mums ir kaut kahda tahda skola, kura katrà sinatnes nosarè islaisch jau pilnigi gatawus spehkus un faka: „Nu tew nefas wairaf naw jamahzas.“ Dsihwè ir mahzams wis, fo meh3 nopeetni gribam sinat, tà tad, kà Dehkena fungs faka, ari religija jamahzas. Un man jafaka, fa religija ir jafahl mahzit ari tajà dsihwè, kas ir preefch skolas. Ta ir pati pirmà mahziba, kas dsihwè jafahl mahzitees. Peh3 skolas wina ari jamahza. Tà tad nu grib ismest taifni to laitu, fas skaitas par skolas, par ihfo mahzibas laitu. Kadehl? Waj tamdehl, fa mums naw grahamtu? Ja winu naw, tad rakstifim — winas ir wajadfigas. Waj nawskolotaju? Jagahdà par to, lai tee buhtu. Bet ismest winu tapeh3, fa meh3 paschi te nespehjam mahzit, ir pilnigi nepareisi. Imetot no skolas tizibas mahzibu, meh3 radifim tur tuffchu weetu. Ur fo winu pildit? Ja newaram kautfo weetà dot, tad ismest newaram. Ulf ta eemefla buhtu par dauds agri atfauktees us tam semem, fur religija

ismesta, tapeh3, ka tur ir tauta tiftahlu nogatawojusees, ka war religijas weeta likt kaut ko zitu.

Es newehletos daudj runat, jo katram runatajam jau waretu taifit loti daudj peesihmes. Es juhtu, ka man Satwerfmes Sapulzes lozeklu mandats to neatlauj darit. Es juhtos aizinats sche strahdat likumdofchanas darbu, bet ne atbildet wiseem teem runatajeem, kas runa to, kas winam kuru katru reisi nahf prahta. Mums jaisdod likumi un par to jaruna. Schim likumam ir jaisfeet no ta, ko tauta pati wehlas. Tikai tas likums buhs pareiss, kurfch buhs nahzis no paschas tautas teefsmem un wehleschanam. Un te mums jaisfata tas, ko pati tauta faka. Mums sche naw jaatfauzas us tam masu fapulzem, kuras nahf aizinatas ar fkanam basunem, kuras usspeesch jau zitur gatawotas resoluzijas, un fahdeem 13 panteem. Mums jaect pascha dshiwé un jastatas, ka tur tas leetas noteef. Es sche newaru dot noteiftu un isstrahdatu pahrfkatu, jo es neefmu gatawojees schodeen usstahtees, ka to darija Dehfena kungs, kuram bija preefch tam jaisfata wefela deefa grahmata. Es domaju, ka leeta jau ir fkaidra un pati tauta to isfehkiruft. Man jaatgahdina scheem tizibas mahzibas aptarotajeem, ka Rigá, kura wineem wiswairaf peeeetama, scho tizibas mahzibas negribetaju ir ne daudj wairaf ka weens prozents. Se nu tautas balsf jau atfkanejufi. Ja mehš eetu wehl tahlaf tautas, tad naw lo fchaubitees, ka schis prozents pawifam fadiltu. Petrewiza kungam Leepaja bij gruhti tizibas mahzibu aptarot. Nahzas usaizinat ar stingribu, nahzas isfuhtit rakstifkus usaizinajumus, nodrukaf sihmes preefch parafsteem. Tit gruhti fastahdit bij tizibas mahzibas pretineeku farakstus. Mums, femneeku faweenibai, nahkas pahstihpot to paschu, ko wina jau Tautas Padome fazijufi, proti, ka tizibas mahziba no skolam naw ifraidama, ka to faka sozjaldemokrati. (Sauzeens no weetas: „Juhfu programá tas tatschu ir.“) Mehš ar fawu programu tizibas mahzibu neweenam neuffpeescham un atfiahjam katram brijwibu rihfotees, ka tas wehlas. Mehš paturam apfinu, ka pildam tautas gribu, mehš nefad neapflahpejam tautas balsi ar usspeestam resoluzijam.

Prezidents J. S f c h a f t e: Wahrds peeder Antonam.

M. A n t o n s (darba partija): Augsti godatee Satwerfmes Sapulzes lozeklu fungi! Nollaufijees trihs stundas garas debatés par religijas jautamu, par winas eewefchanu waj neeewefchanu skolas, resp. winas atstahfchanu waj neatstahfchanu, man tomehr, godatee deputatu fungi, janahf pee ta flehdseena, ka schis debates deemschehl ir nelaita un neweeta (Petrewizs no weetas: „Skolas fahftees“). Neweeta tamdehl, Petrewiza kungs, ka schoš religijas un filosofijas jautajumus war istulkot un isdebatet wifadás beedribas, bet sche Satwerfmes Sapulze tos otram fahrtam atfahrtot, wifmas preefch teem, kas bijufchi Tautas Padome, ir pilnigi weltigi. Neweens otu nepahleezinás: fungi ateifti un fungi tizigee, luterani, waj katoli un pareiftizigee, un fahrs deputats palifs pee tas programas, pee kuras wina partija peeturas.

No otras pufes jaifrahda, ka schis debates nelaita, un nelaita tapeh3, ka wehl fchai fefija mums stahw us deenas fahrtibas likumprojekts par amnestiju un agraro reformu. Ja mehš schodeen atkal wefelu fehdi un wefelu deenu par welti fawejamees pee schi neaugliga jautajuma, tad, fungi, atminatees to, ka tee paschi bessenneeki, par kuru weenigeem gahdneekem juhs fakatees efam, ka tee gaida rudeni tuwojotees, lai jautajums drihsaf tiftu isfehkirfts. No otras pufes amnestijas projekts no komifijas isstrahdats

un katra deena, furu juhs pawadeet isticfajot fcho jautajumu teem apzeeti-nateem, furus nodomats amnestet, ir japawada weltigi zeetumä. Uif scheem eemesleem, un nemot wehrä, ka sche neweenu nepahrleezinäs, man leefas, ka fchis debates neweetä.

Tahlaf es gribu aifrahdit uf to, ka Satwerfmes Sapulze atteezibä uf basnizas jautajumu ir jau taifijufi weenu lehmmumu; wina atraidija weenu pantu, fo eenefa eefschleetu ministrija, ar to fazidama, ka wina grib isschirt jautajumu par walsts un basnizas schkirshanu wisä wisumä un ka sche newar isticf ar daschadeem eelapheem un ja daschas fratizijas domä, ka tas jautajums ir swarigs, tad man leefas, winam buhtu peenahfums isschradat lifumu par basnizas schkirshanu no walsts un skolu schkirshanu no basnizas. Ja projektis buhtu isschradats, tad pee wina nemas nebuhtu ilgi jakawejas. Tomehr projektta naw, bet par 3 mehnescheem projektets tif weens pants. Darba partija ir par to, ka basniza jafschir no walsts, bet tagad mehš atrodam, ka weena panta peenemschana newar fcho jautajumu nosklaidrot. Mehš esam speesti balsot par isglichtibas komisijas preefchlikumu, lai paliktu spehfa lifum-projektis, kurch pehz garäm debatem ka kompromisa projektis tifa peenemts Tautas Padomē.

Presidentis J. Tschafste: Wahrds peeder Reinhardam.

G. R e i n h a r d s (kristigä nazionalä faweeniba): Augsti godatä fapulzel Jautajums nostahdits no soziildemokrateem tä, ka wini nemas neapkarojot tizibu, bet lai katrs peekopj winu, ka tihf. Leeta ir tahda, ka mehš waram täpat teift: „Mehš neapkarojam mahflu, juhs winu peekopjeet, ka jums tihf. Es esmu kafofons.“ Rahds teift: Es nemafschu, ja uf mana rehkina skoläs eewedis musifu.“ Waj atfal: „Es nepafshstu krahfas, luhdsu atwelzeet man tos graschus, es par to nemafschu.“ Ja ir, peemehram, 26 ateisti Satwerfmes Sapulze, tad, waj tahds pat famehrs ir ari tautä? Tagad gan wehl tahdu, kas turas pee basnizas, ir 95 lihds 98%. Rà redseet, tahds famehrs naw tautä un ja sche ir eekluwufchi 26, tad tee ir eekluwufchi tadehl, ka wini ir tee wisleelakee barwesch, kas ir noslehpufchi tautai to, ka wini ir ateisti, un tä dabujufchi to mandatu, jo naw domajams, ka tauta ir sche suhtijufi 26 preefchshahwus ateistus, fur winä tahdu ir tikai 2 lihds 3% (Peeefhme no P. Kalnina). Ar to juhs, daktera kungs, nemas newareet mani eebaidit. Es neefmu te weenigais, kas aisstahw kristigo tizibu. Es winu nemas negribu aisstahwet, jo wina aisstahw pati fewi. Ja mehš te esam no muhsu partijas tikai 3, tas ar fcho jautajumu nekahdä sakarä nestahw. Leeta ir tahda, ja tomehr tizibas mahziba ir tikpat swarigs faktors muhsu dshwë, ka, peemehram, mahfflas jautajums, tad afsauktees: „Es par to negribu mafkat tapehz, ka esmu kafafons waj daltonists“ naw logifki. Mums jaischir, waj tizibas jautajums peeder pee muhsu buhtibas spehkeem, waj ne, waj ta ir muhsu eefschejdä spehka teefme un wina isticfme. Waj sozialdemokrati gan domä, ka mehš fastahwam no gara un meefas? Waj mehš fastahwam no dwehseles un meefas, waj mehš fastahwam no meefas un tahdas augstakas waras? Es domaju, wini peenem, ka mehš fastahwam no tahdas weenibas, kas parahdas daschados weidos, daschadas energijas formäs un schi religifkä teefme — ta ari ir weena energijas parahdibas forma. (Smeekli pee sozialdemokrateem). To neleegs neweens sozialdemokratis, kurch faufees par materialistu un kas buhs isdomajis sawu sistemu lihds galam, bet tahdu ir, zerams un redsams ari, loti maf. Ta ir ta nelaima, ka ar fcho

neisdomato mahzibu grib barot muhsu tautu un muhsu tautai, šaprotama leeta, tā kaisa smiltis azis, ufstahdidami to par kahdu jaunu tizibu un pateesibu. Rungi, šchi pateesiba ir wehl loti jauna. Ir wehl wezakaš pateesibas, kaš gadu tuhkfstofcheem parahdijufchās, ka winas ir pateesi pateesibas. Pateesibas nodibinajas tikai gadu tuhkfstofcheem, bet newis gadu desmiteem.

Šchi ahrfahrtiga netoleranze, kaš parahdas schini modernā tizibā, ir peespeedusi tizibas mahzibas jautajumu eekustinat no jauna, fur winsch nesen bija isschirts. Schis likums ir ahrfahrtigi tolerantis: neweenam winsch neka neusspeesch, bet winsch prasa ko zitu: winsch prasa, lai muhsu demokratiskee pamata likumi tiktu eewehroti, tapat kā ziti likumi. Man šche jaluhsd tee fungi, furi grib usspeest kaut ko, lai tee eet tagad prom no Latwijas. Te mehs esam katrs brihws un katrs grib noteikt par sewi. Ta ir ihsta demokratiija. Bet ja grib mums usspeest sawu, ja grib muhs peespeesht lihdsi dseedat sawu internazionali, tad to mehs newaram faukt par demokratiiju. Tee, kaš, teizas apfarojam wifadus spaidus un kaš beede ar pagahjufcheem laiteem, fur tizibas mahziba tikusi pasneegta ar pletnem rotā, sawu internazionali dseedot un usspeeschot to ziteem, peerahda tikai to, ka wini no demokratisma neka nesaprot, ka wineem naw nekahdas jehgas no demokratiijas. To, fungi, es luhdsu eewehrot un tad stahtees pee schi jautajuma isschirshanas. Tad mehs redsefim, ka neweenam naw nekās usspeesis, un tee, kaš newar dseedat lihdsi ar ziteem, tee ari lai nedseed lihdsi un kaš newar peedalitees tizibas mahzibas stundās waj nu tadehl, ka wini nesaprot, waj naw špehjigi šaprašt, waj wineem to neatlauj winu aishildni lihdsi sinamam wezumam, naw speesti to mahzitees; tee lai eet sawu zelu un fahdreif wini tomehr greesisees atpafal. Bet ja juhs eeskateet sawu pedagogiju par pareisu, tad tizeet, ka juhs winu neusspeediseet.

Upsfateet tās resoluzijas, kaš tika ufstahditaš Franzijā; apfateet zitas modernās walstis wifa Eiropā un tur juhs redsefeet loti dauds religifku zilweku, winu skaitis arweenu peeaug, un wini ari nems atkal atpafal to likumu par tizibas mahzibas isslehghchanu no skolas, kā jau daschas walstis ir to nehmušchas. Jums, warbuht, ir sinams par Holandi, kā tur tika nostahdita religijas pasneegshana skolās. Schis ir tikai weens solis jeb weens posms tani paschā zihnā, kura teek westa no sozialdemokratiijas pret walstiskee pamateem. Leeta ir šaprotama. Wiš tas, kaš šatur kaut kahdas positifas wehrtibas, waj kahdas usturofchas wehrtibas, ir janoahrda, lai waretu eewest jauno religiju — sozialifmu. Šaprotama leeta, ka kristigā tiziba ir leelakā pretneeze schim sozialifmam.

Juhs peewedat, ka kristigā tizibā ir dauds sozialistifku panehmeenu. Tas ir taisniba, bet pamatos wina isschiras. Sozialifms sludina schkiru naidu un eenaidu, bet tas sozialifms, kurfch ir kristigās tizibas pamatos, ir taisnibas, mihlestibas un islihdsinaschanās prinzipis. Šaprotama leeta, ka naida garam ir jaapkaro wiš tas, kaš kristigā tizibā, lai winsch waretu zelt few sawu naida walsti. Tapehž arweenu uspeld ta pati teekfme isskaust kristigās tizibas eespaidu is muhsu walstis dshiwes. Schis panehmeens ir jau pahris tuhkfstofchu gadu wezs. Lihdsi schim wehl kristigā tiziba naw uswareta. Waj juhs winu uswarefeet, to mehs redsefim. Lihdsi schim tas jums naw isdewees. Tās pateesibas, kaš ir kristigā tizibā, ir usturejufchās wehl lihdsi schim. Mans nodoms naw aishahwet kristigo tizibu kā tahdu, bet es gribu pahris wahrdos peenaglot scho sistematifko zihnu, peenaglot, kahdā noluhkā wina teek westa.

Ja mehš išejam no šchi redšes stahwofla, tad mums kluhst flaidrš, kapeh3 religiju wajaga ismest no skolam un kapeh3 ne sihmeschanu, rehkinaschanu u. t. t. Tad, šaprotama leeta, tai tautas dalai, kas skatas no zita redšes stahwofla, naw eemesla peesleetees teem tumšibaš gareem, kas grib eewest sawu jauno tizibu, sawu internazionali. Juhs mums beidsamās deenās it jauki prakšē efeit peerahdijuschi, kas notiktu, ja mehš reis nahftu sem juhsu pahtagaš. Tad buhtu taš patš, kas bija leelineeku laikā. Schehl tikai, ka daudš fungu, kas sehšch pa freiso roku, nebija tad klahst un wisu neredseja. Tad ari bija ta pati zihna pret basnizu. Wišas basnizas apgahnija, tikai weenas ween ne, šchidhu sinagogaš ne. Wišas zitaš tika apgahnitas un par apsmeeflu noliktas.

Sahkums tam redšams ari šchis deenas debatēs un redšams, kas muhs šagaida, ja tee fungu reis tiks pee waldibaš. (Balsis pa freisi: „Tiks!“). Tas ir taš eemeslš, kadehl mums jabalso pretim, ja wini tiks. Labi, reis jau tauta grib, lai winu šamaitā, lai tad wina ari eet bošā, lai peenem to waldibu, bet tauta to negribēs. (Applauši pa labi).

Presidentš J. Tschafste: Runataju šaraktš isfmeltš. Seila šdšei wahrds.

W. Seil (Latgales semneeku partija): Zeenitee Satwersmes Šapulzes lozeklu fungu! Es nerunaschu ilgi. Muhsu frazijas wahrda gribu tikai isteikt domaš šchai jautajuma.

Sozialdemokrati nostahda tizibaš pašneegšchanas jautajumu tā, itkā ta aprobešotu šinamu brihwibu. Protama leeta, ka katra zilweka ušskati par brihwibu ir zitadi. Komunisti ari ušskatija, ka wini ar sawu rihkošchanos stahw pilnigi uš brihwibas pamateem. Peh3 winu brihwibas pamateem laifam rihkojās ari arodneezisko beedribu kongrešā, kad šfraidija no kongreša toš, kas negribeja dšeedat internazionali.

Es domaju, ta naw brihwiba. Es škatos, ka brihwiba ir tur, kur naw aprobešota eespehia iswest dšihwē sawus eeflatus un rihkotees peh3 šaweem ušskateem wairakumam. Šchai šinā es atrodu, ka mehš pilnā mehrā stahwam uš ta prinzipa. Tautas mašu wairums praša, ka tizibaš mahziba japašneedš. Tauta grib redset tizibu skolā. Mehš uš to atbildam, ja wairums to grib — tizibaš mahzibai jatop skolā pašneegtai. Man leekas, naw absoluti nekahdaš peespeeschanas, jo pat tai otrai pusei, kura negrib tizibu mahzitees, mehš šakam: juhs wareet to darit, juhs wareet netizet.

Šahlak šaka, ka mehš ešot warmahkas, ja ušpeeschot maksat lihdselkus preešch ta preešchmeta, ko dašchi negrib redset skolā. Bet kadehl juhs toreif ušspeedat maksat lihdselkus preešch teem ziteem preešchmeteem, kurus ari ne wisi grib mahzit? Juhs apmešram teizāt, ka tizibaš mahzibas weetā janošahdot morales mahziba, bet ja peeturetoš pee juhsu logikaš, tad teem' tūri negrib morali mahzit, buhtu teesiba prašit, lai šchi preešchmeta pašneegšchanai neatwehl kreditus. Mehš domajam zitadi: teem, kas wehlaš morali mahzitees, wineem tāpat ir teesiba peeprašit, lai pašneedš morales mahzibu. Wineem ir teesiba prašit, lai atwehletu lihdselkus preešch morales mahzibas pašneegšchanas. Šahda ir nostahšchanas uš ihsti brihweem pamateem.

Šahlak. Sozialdemokrati šaka, ka mehš to leetu nostahdam nepedagogiski, tizibu pašneedšot šliski. Kad reis preešchmetu skolā pašneedš šliski, tad logiski šlehdsēens buhtu, ka preešchmetu newajaga mest lautā, bet leetu wajadsetu nošahdit labāki, preešchsihmigati.

Uzteresimees Kreewiju. Kreewijā bij wišpahr flitti nostahdita i mate-
matika, i dabaš sūnibaš. Pehz sozjaldemokratu logiķas wišus schoš preeķch-
metus tā flitti nostahditus wajadseja ūweest laukā. Uisrahdu wehl, ka tizibaš
mahzibaš usdewums ešot ifaudsinat tikumiskus zilwefus, bet tapeh3, ka ar to
neķas neešot panahķtš, tad tizibaš pašneegšchanu wajagot mešt ahrā no ūfo-
las un tās weetā likt morales mahzibu. Bet eš prašišķu sozjaldemokrateem,
uš zik tikumiskeem pamateem ir nostahdita morales pašneegšchana Franziā,
tur tizibaš mahzibaš weetā ir tikumibaš pašneegšchana? Belgijā un Daniā,
turpretim, ir obligatoriskā tizibaš mahzibaš pašneegšchana. Ja mehs nemsim
un ūlihdšinasim Franziju un Daniju, tikumiskō zilwefu ūkaitlūs weenā un
otrā, tad eš nesinu, waj sozjaldemokrati teiķš, ka Franziā ir wairak tikumigi
ifaudsinatu, tā Daniā. Preeķch mums ar tizibaš mahzibu ir dauds ķaš
ūšneegķš. Ja wina neišaudsina par tikumigeem wišus, tad tomehr loti
leelu procentu ifaudsina un tapeh3 tās preeķchmetš ūkolās mums jaatstahj.
Galu galā sozjaldemokrati paleeķ druķtu nelogiski, ķad wini runā, ka wišur
jarehķinas ar maķaš griķu, bet ūķini jautajumā wini ar maķaš griķu rehķi-
natees negrib, jo maķa tatsķu griķ, lai tizibaš mahziba tiktu pašneegta.
(Applausi.)

Prezidents J. Šķaķste: Wahrds peeder Menderam.

Jr. Menders (sozjaldemokrats): Augsti godatee Satwērfmes Sapul-
zes lozēķli! Šķiniš debatēs nemi ihšu wahrdu mani peespeesķ diwi runa-
taji — weens no pilsoniķtās puķeš kreiķā ūpahrna un otrš no paķķa galeķā
labā ūpahrna, t. i. Antona un Reinharda ķungi, zik tahlu wini ar ūwām
debatem zentās ušlabot ūawu partiju loti wahjo politiķķo kapitalu.

Jr jau loti ehromta debatu, metode, ja Antona ķungs griķ iģahķi zauri
jautajumu par tizibaš mahzibaš atzēķchanu ūkolās, ūzidamš: „Ro juhš,
ķungi, tik ilgi te ūehdeet un nolaweķeet tik ūwarigus jautajumus tā amnestiķas
un agrarjautajumu, ķurus wiķa tauta gaida!“

Utkauķeet, Antona ķungs, ka ari pilsoniķķai puķei ušstahdu otru jauta-
jumu: „Ro juhš tik ilgi ūehdeet agrarā ķomiķijā, ķo juhš tur agrarjautajumu
tik ilgi wilzinajeet un wehl griķeet wilzinat ar waldbibaš eešneegķo projektu?
Rapeh3 juhš ar ūawu ušstahķchanoš ķaiķeet tautai ūmiltiķ aziķš?“ (Applausi.)
Ur tahdeem lihdšēķleem juhš uštizibu ūawai 6 wihru fraķzijai, ūewiķķi peh3,
tam, ķad eķeet peerahdiķuķķi ūawā ušūauķumā, tā juhš ūkatatees uš agrar-
jautajumu, neeģuķķeet, juhš ūawu politiķķo kapitalu neuģlabakeet. (Šauķeens
no weetas: „Nu ir wiķa draudsiba wehķā!“). Draudsiba ar pilšoneem mums
neķad naw bijuķi leela un ar demokratiķķo fraķziju wiķmaķakā (Šmeekli), jo
tās aišmugurē stahw Biršneeka ķungs un ķaš wiķķ par peršonu ir muhšu
politiķķā dšihwē, tās ari ūinamš.

Tagad man ihšumā jaatbild wehl Reinharda ķungam. Eš negribu
eelaiķtees pehķijumos, waj zilwēķš ūstahw no 2 datam, no meeķaš un dweh-
ķeķeš, waj ari wehl no trešķāš — no Latwiķaš paķeš.

Pahršpreeķķamā jautajuma ihķt) buhķtibu pareiķi nostahdija beedrs
Petrewiķš. Leeta groķaš newiķš ap to lauķķu apšpeesķchanu, ķuri griķ, lai
winu behrneem mahzitu tizibaš mahzibu, bet leeta groķaš ap to, lai netiķtu
apšpeeķti tee, ķuri negrib tizibaš mahzibu. Eš negribu apstahķees pee tām
statistiķķām ūinam, ķo ūkolotajš Breeķķa ķungs peeweda, ka Riģā ir weens
proķents, ķuri išteiķuķķeeš pret tizibaš mahzibaš pašneegšchanu. Man leeķaš,

fa tani gadijumâ, ja muhfu skolâs litums tizibas mahzibas leetâ buhtu zitads, tad tizibas mahzibas negribetaju prozents buhtu loti leels. Reinharda kungs leetoja isteizeenu par tumsibas gareem, sihmedamees us mums. Es domaju, ka par to spreest, no kuras puses nahf gaisma, mehš ar loti weeglu firdi waram atstah tautai. (Sauzeens no weetas: „Pa logu no labâs!“). Ta ir „Deewa“ gaisma. (Applausi.) Bet no tās neweens nedsihwo, bes winas ir wehl kas swarigats un schi otra gaisma, politiskâ gaisma, nahf schini namâ no freisâs puses. To warēs gaischi redset tad, kad nahf agrarais litums. (Applausi.) Tas ir tas litums, kas nefis Latwijai politisko gaismu un tur mehš redsesim, ka kristigi nazionalâ partija balfos kopâ ar semneeku saweenibu. Ja tās 89 sapulzes, par kurâm juhs loti nemahkuligi runajât un sobojatees, nebuhs juhs eebaidijuschas, tad tit teescham juhs zentifatees aishwehrt gaismai durwis ar leelu buhtu. Par gaismu, kuru mehš gribam nest, stahw Latwijas tautas leelais wairakums. To mehš tagad drofchi waram teikt. Un reis ias tâ, tad mehš waram teikt drofchi, ka tauta stahwēs noteikti par tahdu walidibu, kura winai grib dot semi un nebuht nebaidas, kâ kristigâs nazionalâs partijâs dakteri, ka ari Latwijas preefshâ stahwetu sozialdemokratu walidiba. (Sozialdemokrati applaudē.)

Presidentis J. S ch a k t e: Runataju šaraktis ir isfmelts. Es doschu pehdejo wahrdu referentam.

Referentis R. Irbe: Se nu ir isteiktas domas par un pret tizibas mahzibas pasneegschanu. Man atleekas apstahtees pee teem jautajumeem, kuros nebij atspehtotas tās domas, kuras uswehra no komisijas masakuma puses.

Wispirms man jafonstatē, ka ta ir nepateesiba, ka Dehkena kungs fajija, ka no tizibas mahzibas aishstahweem winam eeteikta kâ wisjaunakâ un paraugweidigakâ grahmata tizibas mahzibâ ta, ko winsch te patlaban preefshâ zehla, wismas daschus teikumus no winas. Es šaku, ta bija nepateesiba. Wina tifa mineta tifat tani gadijumâ stary zitâm, kad Dehkena kungs isteizâs, ka neesot it nemas muhfu tizibas mahzibas grahmatâs runa par praweescheem. Tad es biju tas, kas mineja schis grahmatas wahrdu.

Tahlak pirmais preefshrunatajs rûnaja sewischki par grahmatas satoru. Sawadi bija tas, ka winsch mehginaja nostahdit bibeles satoru, ka tur ir eefshâ i wehsture, i dabas sinatne, i par tirdsneeziibu un ruhpneeziibu. (Weesihme: „Par špefulaziju tur deesgan dauds kas eefshâ“). No schi redses stahwokka winsch mehginaja no grahmatas islobit un zelt preefshâ to, kas winam wistuwaf pee firds stahweja, jo wispusigi winsch tatschu grahmatu neapstaliija.

Runajot par to, kas ir religija, neweens teeschu definiziju nedewa, un tâ kâ pahrunaja par scho un to, tad, warbuht, wjadsetu pehz wisam tam debatem sifket, ka ta ir muhfu eefschēja fadsihwe ar Deewu. Ja jau juhs gribejât zitadi formulēt, tad zil dauds atsewischks indiuidums weenojas ar uniwersumu jeb wehl zitadaki, zil dauds mehš kâ subjektiva buhtne ar sawâm ilgam eepulhstam objektiwismâ. No schi redses stahwokka nebuht leetu neapgaismoja un tamdehl debates, zil domajams, bija neaugligas un neiszehla leetu pehz sawa satura.

Tuwaki Dehkena kungs mehginaja eepasihstinat ar wisu grahmatas satoru. Un pee schi satura par pirmâm leetam, ko winsch zehla preefshâ, es domaju, waretu eebilst tifat tifdauds, ka mums naw jastatas ne no

wehstures stahwokla, ne no dabas sinibas, ne no spekulatiwa stahwokla, bet tikai no religioza stahwokla; tuwafi to iswest dsihwē — tas buhtu tizibas mahzibas stunda. Ra kahdu jauninajumu winsch peeweda to, ka ewangelijuma efot daschadas Jesus personas: tur winsch ir pahrafs par wiseem teologiskeem sinatneekem.

Uf katkismu pahrejot, tas ir tas galwenais peedausibas afmenis teem, furi skaitas par muhsu sozialdemofrateem, jo tur efot leetas eefschā, fas nemas nefaskanot ar demofratisku eefahrtu un, tuwafi pee leetas peeejot ar muhsu sozialdemofratu etifko pasaules usfkatu, sche tika preefschā zelti wif bauschi atfewifschki fahot no 10. un beidsot ar 1., tika ziteti ari pasfairojumi no bibeles panteem. Waretu leetai peeeet wehl tuwaf un noskaidrot leetifschkati to stahwokli, kahdu tad sozialdemofrati eenem ar sawas etifkas pasaules usfkateem pret scheem bauschleem. Man nekur nebij eefpehjams to redset un dsirdet un ari tagad fas nebij redsam, ka tee etifkee usfkati buhtu zitadi, nefā wini bija pasifstami pee tā fauftam sozialistu programam.

Par 4. bausli newar buht runa, lai godatu sawu tehwu; waretu buht runa tikai par mahtes mihlestitibu, bet behrni kopaudsinatawās, kuras nebuhs katra pagasta, bet tikai leelakos zentros, un mahtem buhs gruhti tur beeschi aifstaiगत. Fas bauslis ir leeks un friht nost. Lihds ar to atfriht nost ari 6. bauslis, jo katra teefkmem ir brihwa iswehle un fas nebuhs wajadsigs. 7. bausli faka: „Sew nebuhs sagt!“. Par to war buht runa tikai tur, fur mehš atfihstam ihpafchumu, bet fur naw ihpafchuma, tur nebuhs ari ko sagt. Par 8. bausli, ja mehš nostahfimees uf wezweza sozialistu redses stahwokla, tad isnahktu, ka zilweks tatschu ir peepeschas molekulu fusteschandš produkts un ka tahdam winam naw jadod nefahda atbildiba par saweem wahrdeem, fur tad nu wehl par sawas firds eefahroschanam. Kad mehš nostahjamees uf tahda etifka pasaules usfkata, tad fas nemas nefader kopā ar bauschku faturu un fas, ka to Dehkena fungs noteikti usfwehra par tizibas mahzibas pasneegschanu, nebija nemas komifija, tam tā tad sche ari naw weetās demofratifkā walsti.

Schai sinā man jafaka, ka muhsu sozialdemofrati atschkiras no sozialdemofrateem zitās walstis. Wahzijā, fur Satwerfmes Sapulze sozialdemofrateem bija tatschu deefgan noteizofchs eefpaids, peenehma pamata nosajumos tizibas mahzibu ka fahrteju preefschmetu. Sweedrijā pagahjuschā gadā bija sozialdemofrats par kulturaš ministri, un kad es farunajos ar ziteem basnizas preefschstahweem, ka wini saprotas, tad wini teiza: „Mehš efam loti apmeerinati, jo muhsu prasibas eewehro un aifstahw“. Es konstateju, ka sche naw runa par sozialdemofratiju ka tahdu, bet tikai speziali par muhsejeem.

Runajot tahlaf, ka Dehkena fgs usfwehra daschus gadijumus, lai mahzitajus usnem sawā luhgschanā, tad fas man loti glaimoja. Weenā otrā laikā fas bija wajadsigs; warbuht, nahks laiki, fur fas atkal buhs wajadsigs. Tā fas bija pagahjuschā gadā, fur neweena basniza naw zeetusi tik dauds, ka muhsu, jo mums krituschi 30 mahzitaji par upuri antifristigai fustibai.

Ras fihmejas uf tahlako, tad tur pretejās domas jau tika apgaismotas. Es gribu uskawetees pee eefkateem, ko peeweda Sterna fungs, ka likums buhtu netolerants. Wajaga tikai islasit likumu, un tur ir teifts, ka neweenam naw usspeests mahzitees tizibas mahzibu; fas negrib, tad par to wajaga pateift tikai wezafteem.

Breelšbeidsamais runatajs fewiški uswehra, ka religijas mahzibas pasneegšana neesot eedomajama tapehz, ka wina runajot preti dabas sinatnem. Se nu winsch ustahjās dabas sinatneeka lomā. Gribu peewest, ka wehl pagahjuschā laikā, pat 10 gadus atpakaļ, dabas sinatneeku starpā bija 92% religiozi, 6% bija tahdi, no kura raksteem newareja islobit to usfstatus, un tikai 2% bija netizigi, ar materialistisku usfstatu.

Ra schis materialistiskais pasaules usfstats naw wispahrigs, un ka dauds dabas pehtneeki tam nepeekriht, lai paskatamees tikai, ko šaka, dabas pehtneeks Pasters: „Muhfu pehznahkamee smeesees par muhfu materialistiskās filosofijas stulbumu. Jo wairak es dabu pehtu, jo wairak es esmu aisgrahbtis un brihnoz par Raditaja darbeem. Es winu peeluhdsu, strahdadams šawā laboratorijā.“ Tahdu domu mehš atradim dauds. Tas jautajums naw isflaidrojams ar weenu apgalwojumu, ka dabas sinatne nekad nesaetas ar religiju. Ja weens otrs skolotajs ir tahds, kura usfkat ar to nesaeetas, tad man, mafakais, no religijas stahwokla jafata, ka tas ir skolotajs, kursch nesstahw šawā weeta.

Runajot par paschu jautajumu, waj religija skolā atstahjama waj ne, mums jabuht sfaidribā par to, ko mehš gribam no skolas panahkt, kas ir winaš usdewums. Ja skolas usdewums ir ne tif ween pasneegt sinatni, bet ari audsinat; ne tikai zilweta spehjas attihstit un weidot, bet darit winu kā tahdu, kas wifas šawās spehjas war waldit, tad tatschu par skolas usdewumu sfaitisim ari kreetnu raksturu audsinaschanu.

Ja eet runa par rakstureem, tad mums nebuhs diwu domu par to, ka tad eet runa par zilweta personibu kā tahdu, par muhfu „es“. Se es gribetu jautat, kursch no wifem preelšchmeteem, tahdus skolā pasneeds, nodarbojas tif dauds ar zilweta „es“, kā religija. Teologija ir ta sinatne, kura kā sinatne sfaita par šawu usdewumu zilweta personibas, muhfu „es“ pehz eespehjas isweidoschanu un attihstibu noskaidrot. Ta peepildischanās teel pasneegta religija. Ja nu religija tif dauds nodarbojas ar muhfu „es“, tad katrā sinā wina ir muhfu rakstura kreetnuma isweidotaja. Ja nu tas tā buhs atfewischkā zilweta, tad tatschu tas pahrees us wisumu, kā us muhfu tautu, tā us muhfu walsti.

Wifas muhfu peenahkuma apsinas, muhfu teesiskā šajuhta, muhfu goda peenahkumi, muhfu pasaules kriterijas par wifu to, ko mehš šauzam par ziwilfaziju, wifš tas iswerd no fristigās tizibas awota. Ja mehš to awotu aisbehrsim, tad newar buht diwu domu par to, waj mehš eesim us preelšchu waj atpakaļ. Se nu mums janahk pee flehdseena, ko profesors Schakows uswehra šawās letzijās: ja mehš gribam tautu pasudināt, mums wajaga winai atnemt religiju un tautu pati isnihts.

Religija ir tautas spehšs. Ta muhfu tautas daļa, kam ir teesiba runat par tautas nahkotni, muhfu wezati, kam ir dahrgs behrnu kreetnumš, tee praša nenoleedsami, un tahdu ir pahri par 90%, lai religijas mahziba skolās tiftu pasneegta. Tapehz mums wajaga ufturet komisijas wairakuma domaš, ka scho punktu atstahk tahdā redakzijā, kā winsch ir likumā paredsets, lihds tam laikam, kamehr buhs wispahreja pahrruna par likumu isglichtibas eestahdem un tad warefim runat par pahrmainam programās un metodēs, tahdas tur buhtu wajadfigas.

Presidents J. Tšchakste: Es likchu us nobalsoschanu isglichtibas komisijas preelšchlikumu:

„Tagadejo 10. pantu. lihds ar peesihmi likumā par Latvijas ieglītības eestahdem atstabi spēhā.“

Referents issazijās par šho lehmumu. Es tagad luhgšhu pazeltees wifus tos, kas ir pret šho ieglītības komisijas preefshlikumu. Luhstu šastaitit. 53. Tagad luhgtu pazeltees tos, kas ir par šho preefshlikumu. 61. Luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balsoschanas 7. Tā tad pret šho preefshlikumu issazijuschās 53 balsis, par — 61 balsis, 7 atturotees. Isglītības komisijas preefshlikums dabujis wairakumu un tas peenemts.

Ir eenahzīs likumprojekts par pahrtikas produktu peeteifshanu un spekulazijas apkaroschanu. Šis likumprojekts janodod juridiskai komisijai. Waj eerunas naw pret to? Ja naw, tad peenemts. Wahrds Rihwe.

U. Rihwe (semneeku faweeniba): Zeenijamee Satwerfmes Sapulzes lozekli! Mehš sinam, kas noteef pehdejās deenās šakarā ar tām leetam, par kurām runā likumprojekts, kas eefneegts. no waldības un paschreis nodots atteezīgai komisijai zaurfkatifshanai. Naw ne masafu šchaubu, ka tai spēulazijai, kas norifinas ar ifdeenās wajadfigeem nepezeefshameem produktiem, stahw šakarā ar muhfu walutu, ir launpahrtigi pamati. Mums jaisleeto wifū lihdsfekli, lai mehš drihsaki tiftu galā ar spēulanteem, ihstajeem Latvijas šapratscheem. Es gribetu isteift wehleschanos, lai atteezīgais likumprojekts tiftu jau šhodeen štatits zauri un riht pat litts us deenas šahrtības. (Applausi).

Presidents J. Šchafste: Wahrds peeder Menderam.

J. Menders (sozialdemokrats): Augsti godatee Satwerfmes Sapulzes lozekli! Uri sozialdemokratu frakcija ir weeniš pahrtis ar to, lai likumprojekts tiftu wisahtrakā laifā štatits zauri no juridifkās komisijas, bet mehš gribam atgahdinat augstai šapulzei, ka ar likumu ween mas darits. Un ja domā, ka to ahrfahrtigo spēulaziju, kas noteef newis šhodeen ween, bet jau ilgus laifus Latvijā, ka to warēs apkarot dards mas tautiamos apmehros, waj isskauts ar ahrejeem paliatiweem lihdsflekem, tad jafaka, ka tas ar projekteto likumu neeefpehjamš. Muhfu waldības politika, kas tila atbalsiita no pilsonifkām partijām, ar wisleelako bijaschamu isturejusees pret to, ko šauz par priwatu profitu. Ša ir baidijusees kertees pee tirdneezības reguleschanas un jafaka, ka šhodeen waina naw meklejama spēulanta launā gribā ween, bet pa leelakai dafai waldības politikā. Špeulazija pastahwēs, kamehr produktū raschoschana buhs masaka par patehretaju prasibam.

Lai spēulaziju razioneeli waretu apkarot, tad ar likumprojektu nepeeteef un wiseem teem, kas grib ifstīt no wina politifku kapitalu, teem mehš šafam, lai wini pahrgrosa šawu šaimneezifko politifu. Kamehr tas nenotiks, tikmehr spēulazija buhs un plauks.

Presidents J. Šchafste: Lihds ar to šchis deenas sehdes deenas šahrtiba isbeigta.

Nahkoschā sehde buhs riht plift. 10, pee šam turpinasees šchis sehdes deenas šahrtiba un nahks klahst wehl ziti projekti.

Šehdi šlehdsu.

(Šehdi šlehds plift. 1.55 pehz pusdeenas).

Satwerfmes Sapulzes isdewums

Krahjumā pee A. Gulbja, Rigā.

J. Peteršona drufatawa, Rigā, Šuworowa eelā Nr. 20/22.

14821

